

پښتو ژبو مور

پښتو ژبو مور

ا افغان
ب باچاخان
پ پښتونخوا

پښتو د ژبو مور

The Mother Pushtu
(Linguistics)

خبر نه

ډاکټر ديو بېش خان د سمنډ

Dr. Darvesh

پڻتو دڙبو مور

ڊاڪٽر درويش خان يوسفزي

ٽول حقوق ڌ ليکوال په حق کڻبي محفوظ دي

پڻتو ڌڙبو مور	ڌ ڪتاب نوم
ڊاڪٽر درويش خان يوسفزی	ليکوال
مارچ ۲۰۱۲ء	ڌ چاپ ڪال
۵۰۰	ڌ چاپ شمير
شعيب صادق مردان	ڪمپوزنگ
0333-9866046	
۱۰۰۰ روپي	بيعه
(۱) ڊاڪٽر درويش خان يوسفزی	ڌ موندلو درڪ
خبر آئي فاؤنڊيشن هسپتال گلپهار پڻبور	
موبائل: 0300-5821959	
(۲) يونيورسٽي بڪ ايجنسي پڻبور	
(۳) وٽڙن بڪس مردان	
(۴) قاسم بڪ سنٽر صوابي	
عامر پرتينگ ايجنسي پڻبور	ڌ چاپ ڄاي
0300-9019499	
aamir_print@yahoo.com	

تړون

”د خپلې مور په نوم“

او د هغه ټولو مېندو په نوم چې پښتو ژبه وايي “
 مابه تل تاته دا وئيل موري! اي گرانې موري!
 چې زه به تاياندي يوه ټوټه د فن ليکمه
 چې په لوستلو د هغې به ټولې مېندې هرځای
 ستا تپوسونه کوي تاپسې به گرځي په خداي
 نن چې په ژبه د پښتو مې دا کتاب سم کړو
 په ډېر ادب باندي مې ستا نوم سره وتړلو
 او پښتنو درنو لوستونکو ته مې وړاندي کړلو
 گوره چې څومره زمانې به ستا تپوس کوي اوس
 گوره چې دا ټوټه د فن به څومره خوښه کړي څوک
 غواړم چې تا هم داليدلی وی په خپلو سترگو

موري! ته چرته ئې! اي موري زما چرته ئې ته!
 د وطن مور! ستا هغه زوی ستا په لټون کښې ورک شو

سرلیک

دا پانېز ما تر ټولو وړاندې د خپلو ښاغلو پښتنو لوستونکو د پاره کښلی دی. دا لکه د نورې نړۍ د بېلا بېلو ژبو د ټکو راغونډول او د هغوي تر مینځه غږې یو شانوالی څرگندولو لره لیکلی شوی نه دی. دغه زما موخه نه وه.

لوستونکي به ئې د پوره لوستلو نه وروستو درک ولگوي. دا د گرانو ټکو د معنو کتاب هم نه دی. دا د غږ او غږېدونکي تړون هم نه دی. دا د غږونو څیرنه ده او د غږ څیرنې نه وروستو د هغې د برخو په بنسټ ژپيو هڼه ده.

زړه ته مې پوره پرېوتې ده چې د ژپيو هڼې د پاره نورې ښکلې لارې چارې هم شته. دغه لارې چارې د دې کتاب د مینځه راټولول گران نه دي. زه دومره توان نه لرم چې نور وړاندې لار شم. دغسې دا کتاب دې هم نیمگړی وگڼلی شي. که څوک غواړي پخپله ئې سر ته رسولی شي. د مزکې په مخ د هرې ژبې ویونکي دغه حق لري.

کومې ناشونې چې زما وړاندې راغلې هغې کښې د انگرېزي او عربي ژبو سره د پښتو ډېر زیات نزدېوالی دی. زه ئې په هېڅ ډول د پرانستلو جوگه نه یم. که زه ډېر هم د تاریخه خبریم. د هندوستانی سنسکرتي ژبو او د باکتریا اوستاني ژبو سره د پښتو خپلوي خو هسې هم منلې او جوتې ده. د هغې نوره څېړنه څه گټه نه لري. د هندي اروپایي ژبو

سره جوختوالی هم د پامه اځوانه دی. د عربي او انگرېزي رشتو نه پرته غټه خبره د پښتو ژبې خپل لرغونتوب دی. یو بې کچه اریانونکی، زړه لرېژونکی او سردهونکی لرغونتوب چې د خیالي دعوو نه ډېر پورته دی. زمونږ ژبه زمونږ تاریخ دی او په دغه موندل خیرنه خبره سپینولی شي. په ډېره گرانه دې لیکلو ته چمتو کېږم چې دغه د ټولو بنیادمو تاریخ دی.

د موج شننه او د "وژ" نړیواله شته والی دومره ارزښت لري لکه د قعر، خور، پنچکوره، د مهابهارت، "گاږي"، جین توې، توره او تورات، باس، اگی، سجيل او نور دغسې توري چې په دې کتاب کې کښلي لري. که پښتو لیکدود او بډلی نه وی نو مونږ به ډېر څه وئیلی وی.

جوته هیله ده چې د دې کتاب لوستونکي ډېر پیاوړي دي. زما په وړه خلۀ لویه خبره باندې به د خپل پام نیلې ته واگې نه راکاږي. پوهېږم چې زه چاته گنېږم. دامې یقین دی چې د یو ښاغلي وخت به هم نه زیانوم. ما چې د چانه هم مرسته موندلې ده، د هغوي مننه.

په درناوي

دروېش

خالد اوم

کابل

پښتو د ژبو مور

د ټولو نه اول خو چې د ډاکټر دروېش ددې کتاب نوم ته وکتې شي د انې د لسانياتو په مېدان کې هاغه ټولو کسانو ته پتون و هلې دی چې د دنيا په ژبو پوهېږي يا په دې چې ژبه څه شی دی؟ څنگه جوړېږي؟ او څنگ وده کوي، مړه کېږي يا ترې نورې ژبې زېږېږي يا نې په چاپېر چل کې د نورو ژبو سره څه رسته کېدای شي. دا دعوی کول چې "پښتو" د ژبو مور ده او بيا يو گڼ شمېره ثبوتونه ورکول اسان کار نه دی خو دا کړکېچن او زړه سترې کار هوازې د ډاکټر صېب نمونه ي کس کولی شي. هسې خو خلک وائي چې پښتو د زرگونو کالو زړه ژبه ده خو ډاکټر صېب په خپله پوهه او کړاؤ ددې ثبوتونه ورکړي دي. چې څنگه د پښتو ژبې ټکي دنړۍ نورو ژبو کې په بدل شکلونو کې موجود دي. بل مطلب نې دا دی چې دا ټکي به په هاغو ژبو کې نه وو او ددې په وجه به نيمگړې هم وې.

د ډاکټر صېب ددې کتاب د لسانياتو نه علاوه ادبي حيثيت هم شته. هاغه دا چې ژبه که د اظهار پوره ذريعه ده خو چې څومره په بڼه ډول دا اظهار وکړی شي. نو د تاثير وړ ده. هغه دا چې ادبي کار نې څه دی ډاکټر صېب بلا شعرونه، متلونه، آيتونه او حديثونه ليکلي دي او ددې ټولو ادبي درناوی وي. بله خبره دا ده چې د قرآني آيتونو، حديثونو شعرونو او متلونو يو خپل تاريخي حيثيت هم وي د هغو نه مثالونه ورکول خپله وېنا او دعوی نه هوازې وزن داره کول دي بلکه د يو اوچ بحث نه ساعت شيبې له ادب ته تلل او په خوندور انداز کې هر څه هضمول يوه غټه خبره ده.

د ډاکټر صېب بله د ستاېنې خبره دا ده چې سياسي او تاريخي

حقیقتونه ډېر په نره بڼایي - په دې کې چاسره هېڅ قسم رعایت نه کوي دا ډېر د افسوس خبره ده چې تر دېرش پینځه دېرش کالونه د سرمایه دارو، عربي و هابیانو اور ایرانی شیعه گانو او د کرایه دار پاکستانی پوځي په وجه په پښتنو قیامت تېر شوی دی - او لاتېریږي په دې جر مونو کې ورسره ځنې پښتانه ضمېر خرڅه هم ملگري دي -

داسې مثالونه نه یوازې علمي خبرې دي بلکه بل طرفته پښتون قام ته غل او ساز په گوته کول دي - چې د هغوي یو تاریخي او سیاسي شعور هم بېدار شي - او بیا ورسره څوک داسې ونه کړي - تاریخ کې همېشه د رښتوني خلکو قدر او عزت وي - دروغجن همېشه مخ توری وي - د افغانستان انقلاب کې خو په قام او اولس منین ووژلې شو خو د ډېرو پکې غواگانې لنگې شوې، بلا پیسې تکیې نې وگټلې او ورځ نې ښه شوه - که انقلاب د مذهب په نوم یا په نورو دروغو یا د توپیک په زور ناکامه کړی شو د دوي په چنه تود باد نه لگي -

زما په خیال د ډاکټر صېب ددې کتاب لیکلو یو مطلب دا کېدای شي چې پښتانه خپل ځان، خپل نسل خپل گاونډیان وپېژني او د ښه ژوند د پاره په خپلو هېرو شوؤ رشتو بېا غور او فکر وکړي او ټینګې نې کړي - دې سره به نه یوازې ددې ژبه پښتو ترقي وکړي بلکه علمي او تحقيقي کار به هم شورو شي - او خپل سیاست، تجارت، معاشیات او کلتور ته به هم وده ورکړي - او د قام د سبا ورځ به ښه شي - د دنیا د نورو قامونو سره به سیالي هم شورو کړي او د هغوي نه د مخکې کېدو هڅې به هم شورو کړي -

دې وخت کې د ژبو ماهرین او عالمان ژبو ته په بدل نظر ګوري. هغوی ئې د نفسیاتو، تعلیم، عمرانیاتو او بشرياتو په ګزولو هم وهي. د ډاکټر صېب دا کتاب هاغه ټولو کسانو ته دعوت دی چې د پښتو ژبې څېړنې دې هم په دې توګه وشي ځکه چې دا د کروړونو خلکو ژبه ده او نه یوازې په پښتونخوا او افغانستان کې وېلې کېږي بلکه په نورو ډېرو هېوادونو کې وېلې کېږي. او هلته پرې په ځنې پوهنتونونو کې څېړنه هم کېږي.

دا هاغه ټولو ملکونو چرته چې پښتانه د ډېرې مودې راسې ډېره دي لکه هندوستان او یا په مزدورو او تجارتونو پسې نورو ملکونو ته تللي دي خو یو ګڼ شېر لري. واپس راتلو خیال ئې شته او که نه خو د هغوي پام دې طرفته راوړل دي چې تاسو دخپلې مورنۍ ژبې پښتو د ترقۍ د پاره په هاغه وطنونو کې ګامونه پورته کړی او دنیا ته دا پته ولګي چې پښتانه څوک دي او ددوي د ژبې څه اهمیت دی. یا ددوي د خپلې ژبې سره څومره مینه ده او یا دا ترقي یافته ژبو سره تر ګومه حده سیالي کولی شي. هغه بیله خبره دا ده چې د پښتنو په نوم مشرانو یا د هغې پرېڅو پښتو ژبې ته هېڅ قسم پام نه دی ګرځولی.

ددې نه علاوه څو کاله وړاندې د تعلیم تحریک مردان په هلو ځلو چې د پرمختللي اجلاس مشري ئې ډاکټر دروېش کړې وه، په مردان کې د ولي خان په نوم کوم پوهنتون جوړ شو نو هغې کې لا تر اوسه د پښتو څانګه او پښتو اکېډمي نشته. دې ته که د پوهنتون په ځانې "ملا ګوته" ووېلې شي نو ډېر مناسب به وي د افسوس خبره دا ده چې د پښتو ټول مشران په

دې خاموشه دي او تر اوسه ئې د پوهنتون د واکدارانو نه دا پښتنه ونه کړه چې دلته د پښتو په حواله تاسو ولې غلي ئې.

هاغه کسانو ته ئې د ولي خان اېوارډونه ورکړل. چا چې ټول عمر د پښتنو مشرانو ته کنځلې کړې دي او سپک سپور ئې ورپسې وټېلي دي. په وخت به مونږ ددې هر څه تپوس کوؤ. او د پښتو په نوم مشران به ټول قام او اولس ته په ګوته کوو چې دوي په حقيقت کې ستاسو مشران نه بلکه ستاسو دشمنان دي. او د پښتنو وسائل ئې څنګه لوټلي دي. پښتو ئې څنګه سياله کړې نه ده. نه ئې تعليمې کړې ده او نه ئې دفتري کړې. بلکه په لارو کې ئې ورته په چل چل کې دامونه اېښي دي. ددې نه ډاګي پته لګي. چې دا د استېلشمنټ خلک دي او خلکو له ترې لرې کېدل پکار دي.

زه په آخر کې د پښتونخوا صوبائې حکومت ته دا غږ کوم چې د پښتونخوا په هر پوهنتون کې دې د پښتو څانګه او اکېډمي يو دم پرانستې شي. او د ډاکټر دروېش غوندې خلک ئې مشر شي. چرته چې د پښتو ژبې روزنې کار روان شي او پښتو ادب پکې وده ومومي. د پښتنو تاريخ، سياست او معاش باندې خبرې وشي. ګڼې ستاسو دعوې به ټولې غلطې وي. او د اپښتون قام به درته ډېر سپک ګوري او ځان له به د نور محمد ترکي او ډاکټر نجيب په شان خلک مشران کړي چې پښتون قام د ترقۍ په لور روان شي، د دنيا د قامونو سيال شي او لوړ مقام ومومي. د ملا دم نه خلاص شي او د سرمايه دارو يا د هغوي د بريځو د ظلم د نه خلاص شي بچې ئې په خپله ژبه کې تعليم حاصل کړي او خپل پښتون کلتور په وړاندې بوځي.

زه دا خبره په ډاگه کوم چې د ډاکټر صېب ددې کتاب په قدر و
 قيمت به د لسانياتو پوهان تفصيلي خبرې کوي چې د ډاکټر صېب دا کار
 په حقيقت کې د کوم معيار دی او څنگه نې تر سره کړی دی خو دومره ويم
 چې د ډاکټر صېب دا کړاؤ علمي دی او پوهانو ته مخکې پروست دی.

پروفېسر معراج خان

چنبر مېن

ډيپارټمنټ آف انگلش

گورنمنټ پوسټ گريجوېټ

کالج مردان

۲۰۱۱-۱۲-۲۵

پښتو او پختو

ژبه د بنياد م بدن کښې لکه د زړه رګۍ نظام (CVs) ياد مرکزۍ عصبي نظام (CNS) يو ځانلره نظام دے چې بېله رڼونه او دنده لری. دا د بنياد مو تر منځ د فکري ادلون بدلون کالے دے. د يو بنياد م د مزغود فکر نه د بل بنياد م تر مزغو پورې رسيدلو لره د ستوني نه راوتی غږونه ژبه گڼلے شی.

ژبه بنيادی ډول سره غږ دے. غږ د معنې بېخي پېمانه ده. بې معنې غږ چرته نه وی. خبره يا جمله (غونډله) د غږونو گڼه وی. ژبه کښې هر غږ ځانلره وی او هر غږ بېله معنا هم لری. د يو قام ژبه د هغې د غږود غږونو پانگه وی چې هر درنگ د بدلون سره مخ وی. ژبه او نسل يو تربله يو وی. يوه ژبه کښې زاړه ټکی مری. نوی راټوکيږی. ورسره اوسنی ټکی معنې بدلوی. د ژبې مرام د بنياد م نه بنياد م ته رسېدل دی.

مونږ په ډېر پام څه عمومي تونه وړاندې کړل چې ټول پوره سائنسی بنسټ لری.

د يوې ژبې ارزښت د هغې د ويونکو ارزښت دے. د يو اولس پوهنيز، سياسي، معاشي، زېږونکي اهميت د هغوی ژبې ته درناوی بخښی. د يو قام سيمه ايز پېښوالی، بدنی تکړه توب، کلتوري او تجارتي قدر د هغوی په ژبه دروند سيورے غورزوی. مو قام چې څومره د نړۍ د نورو بنياد مو مادی او روحانی بنادۍ

کښې زیاتې راوستې شي. دومره د هغوی ژبه پرمختګ مومي. ژبه د اولس وی، د پوهانو نه وی. د اتل د اولس واک کښې وی. لکه څنګه چې د اولس راپورته کول د ټول تاریخ تر ټولو ګران کار دے. د غسې ژبه کښې بدلون هم ډېر ګران څیز دے. ژبه هغه وی چې اولس ئې وائی.

د پښتو ژبې په حواله د بې بریده خوزون او بنسرون ډک پښتانه د ټولې مزګې دپاره د ښېرازی یوه غټه چینه ده. پښتانه نړیواله ټولنه کښې داسې ځای لری چې د هغوی د ژبې د ژغورنې دپاره ډېر دے.

لکه چې ولیکلې شو، ژبه د غږونو یوه کړۍ وی. غږ د بنیاد مستونی کښې د یو ځای نه چې غږ تارونه (Vocal Cords) نومېږي. د هواد وټونو توتو سره راڅیژی. دا غږ تارونه د مزغود قابو د لاندې وی. د غسې یو فکر په غږ کښې بدلېږي او بیا چاپېریال کښې د خپروونې دپاره ډول ډول لارې اختیار کړي. ښه ژبه هغه وی چې د فکر او غږ تر مینځه ښکلي او یو همره بدلون راولی. د غږ راختنه وروستو بل ته رسیدلو لره ګڼو چارو کښې یوه د لیک ده.

بنیاد ژبه څنګه زده کړه؟ د اسوال زمونږ د پوهنې نه ډېر لرې دے. لکه څنګه چې بنیاد د څلور بولی نه په دوه بولی شو. د غسې د ازموڼې سره د ارتقاء د وړومبې درنګ نه ملګرې وه. دا فېصله ګرانه ده چې د پرمختګ په کومه مرحله د بنیاد مویوه یا

ګڼې جوړې یو یا ګڼو ځایونو کېنې د یو بل نه بېلې آزادانه وجود کېنې راغلې یا بل څه وشو؟ یوه پوهنه هم مونږ ته څرګنده لار نشودلې نه شی. د بنیاد او د هغه د ژبې آغاز په حېث د بنیاد په لکونو کلونو خپور په تیږو کېنې ورک د استان دے. ځای په ځای په غارونو کېنې نخښې لکه "د نیاندرتال" Neanderthal (man) یو ډېر وړاندې تللې وخت ښکاری.

ځنې پوهان د میسوپوټامیا (Mesopotamia) نه شورو کوی. دغه نوم چې اوسنی عراق او خواشاسیمه رانیسی د بنیاد مویو لرغونې ټاټوب ګڼلې شی. څوک وائی چې د غلته بابل کېنې د اوسیدونکو یوه او ایکې یوه ژبه وه. د دغه ځایه بنیاد مان هر لوری ته خواره شو. د ځای او وخت سره ئې ژبو بدلون وموندلو.

نړیوالو پوهانو په ډېر زیار د اوسنو ژبو کتنه شننه او یو تربله تړون باندې پوره کار کړې دے. عالمانو زموږ ژبه په اینډو آریائی باکټریا ژبو کېنې راوستې ده. وائی چې د دوی ټولو شریکه مور ژبه زموږ سره څه لیکلې پاتې ثبوت نه لری. د مزکې په مخ د ژبو دیرش تیرونه دی چې خواشا څلور زره ژبې په کېنې اورېدے شی.

د میسوپوټامیا په شان اوسن دودونه (Civilizations) د مزکې په مخ د نورو غټو سیدونو په غاړ ځانلره ګڼې وجود کېنې راتلل په آسانه فهم کېنې راځی. د مصر دنیل دریاب په غاړه

فرعونی تهذيب د چین د زیر دریاب او د گنگا جمناد غاړو نه پرته د اباسین او لنډی سین په غاړه لوئی لوئی انسانی اوسن دودونه څرگند شوی دی. د بناغلی زرتشت څرگند بدل په ډېر یقین سره د پښتونخوا خپل سیمه ایز انقلاب وو. د رگ وید او وېدو مې ستاینې چې د سوات، گومل، کوباد بنکلو خوږو اوبو د یاده ډکې دی نو هم دا مطلب ئې دے چې دغه لیکونکي د پښتونخوا اوسېدونکي وو. د آریاگانو د اټک نه پورې وتل پخپله یو لوئی بدلون وو. دلته د هغوی ژبه باندې د دره وړو (Dravidian) اثر پرېوتو. کوم چې پښتونخوا کښې نه وو.

کوتې (Cottage) چې دره وړ تورې گنلې شی. زما په خیال هندوستان ته د پښتونخوا څخه د آریاد تگ نه ډېر وړاندې په تجارتی لارو چارو تللې وو گڼه دا اصیل پښتو تورې دے. مونږ چې په اخامشی (Acheamonian) د ارا د سکندر یرغل گورونو ورسره د سائرس نه وړاندې د بابل نوشاد نظر ته هم گورو. د غلته د بد مرغی نه د بابل په قېدیانو زموږ سترگې لگي. که تاریخی پېښې ډېر تاویل ولری خو ژبني دلیلونه کم کوز غورزیږي. د بابل د ختو پرېوتو نه وړاندې او ډېر وړاندې د زرغون شاه (King Sargon) اکادی عربی هلې ځلې مونږ په هر اړخ څیرلے شو. د غسې مونږ د سومیریانو د څلو نه د راوتی نخبو په ذریعه د کونړ او خواو شاسیمې اندازه لگولے شو.

دلنډی، اباسین تر مینځه دغه تهذيبونه د آسمانه راپرېوتی نه وو. د هغې بُنياد د پښتونخوا په خاوره کښې وو. دا

مزکه د سړیتوب یوه ډېره لرغونې زانگو پاتې شوې ده. زموږ په پورتنۍ اټکل خبره ډېره په آسانه اته زره کلونو ق. م ته رسی.

بائرن په ۱۹۹۳ء کښې لیکي "د شریکې اینډو اروپائی ژبې ټاکنه په زمان و مکان کښې یو سپر دے سوال دے".

ستوارت. سی. پول لیکي "دا خبره منلې شوې ده چې د شریکې اینډو اروپائی ژبو مورنیا خو زرگونه کلونه وړاندې وئیلې کېدله. چې په ورو ورو ترې د اروپا (اونورۍ) اوسنۍ بیلې بیلې ژبې راووتې".

نوم چومسکی لیکي "خومره چې د بیلا بیلو ژبو په غږونو سره غور کوی، دومره د ژبو ترمینځه یوشانواله څرگندېږي".

بلوم فیلډ وائی "انسانۍ ژبې لکه د نورو آفاقي پښو په طبیعي قوانینو خوزۍ. د ژبو ترمینځ یوشانواله د یوې نړیوالې سرچینې مرسته کوی. خواه که ډېره ډنگره هم وی".

پوهانو د ژبو خبره تر ډېر لرې رسولې ده. دومره رسېدلی پوهان په شمېر او لوړتیا کښې چرې چالیدلی نه وو. زه نومونه لږ اخلم. ډېر نومونه به په لاره لاره لیک کښې مخې ته راځي.

د دغه پوهانو څه خبرې عامې او اسانې دي. د طبیعي دستور خبره ډېره غټه ده. د ژبې وراثتی او جینیاتی Genetics مقام هم څېړنه غواړي. د غږې تارونو لرغونه او مزغو کښې د وېنا مرکز بېشکه جینیاتی بنسټ لري. د غږونو ترمینځ ثابت

یوشانو الی وراثتی دلیل دے۔ عجبہ نه ده که د ټولو ژبو ترمینځ یوشانو الی وراثتی دلیل ولری۔

د غریو ځانلره ژبه هم د وراثت عنصر لرلو کښې بې یقینه نه ده۔ دا حقیقت ډېر روښانه دے چې ژبه د ټولنیزې موندنې شے دے۔

د نړیوالو ژبو په ډلو، تېرونو ویشنه گڼ او بیل بنیادونه لری۔ لکه SVO, SOV او VSO ژبې Subject = S کړونکی Object = O پرې کړې او Verb = V کار یا کړل۔

د غسې پښتو یوه "SOV" ژبه ده۔

سیټم سنتیم ډلې هم یادیرې۔ سیټم اوستا او سنتیم لاطینی ده شتم سنسکرت ده۔ د لاطینی ژبو Centum په انگریزی Hundred کښې بدلیرې۔ د پښتو سل، صد، ست = سلم، سدم، ستم کښې په اوستا ورځی۔

تجربه ښائی چې د نړیوالو ژبو ویش او زده کړه د اوسنو قاعدو نه پرته نورې لارې چارې هم لرلې شی۔

د لاطینی P او یونانی P په جرمانی ژبو کښې په F اوږې۔ د غسې K او T هم دی۔ T په "ت" یا "د" اوږې او "ک" په "سی"، "C" بدلیرې۔ دغه شان gh=z او bh=v۔

د یوشانو الی دغه دستور ته گریم قانون Grimm's Law وائی۔

زمونږ تجربه ده چې دغه قانون د پښتو ژبې اړیکو کښې

د ٻر په ڪار راڻي . مونڙ يو خود غسي بد لونه لاندې راوڀرو .

ج Z=G=ز=گك=غ=غ (پيسونه) Age=ايز= P=B=و=ب= w=v

T=ت=ب= ق=KH يا Ksh = ڀس=خ=ڪ=د=ت=ث=Th=ت

ح=ڙ=ڀ=ف=پ=خ=س=ث=Ch=ق=ڪ=ڪ=C=ش=T=ج=J=Y=V

پنٽونخوا ڪنبي بنياد مان ديرش لکه ڪلونو راھسي

وڻسي . بنياد م چي ڪلهه ڀه ڇيزونو باندې نومونه ڪينسودل نو داد

ڙبي ڀر مڃتگ ڪنبي ڀر لوڻي توپ وو . داھم د ڇوور ڇو ڪارنه

وو .

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا .

”او مونڙ بنياد م ته ٽول نومونه وڻسودل“ .

اسماءِ مونڙه صفات گڻيل شو . بنياد م ته د الله علم صفات

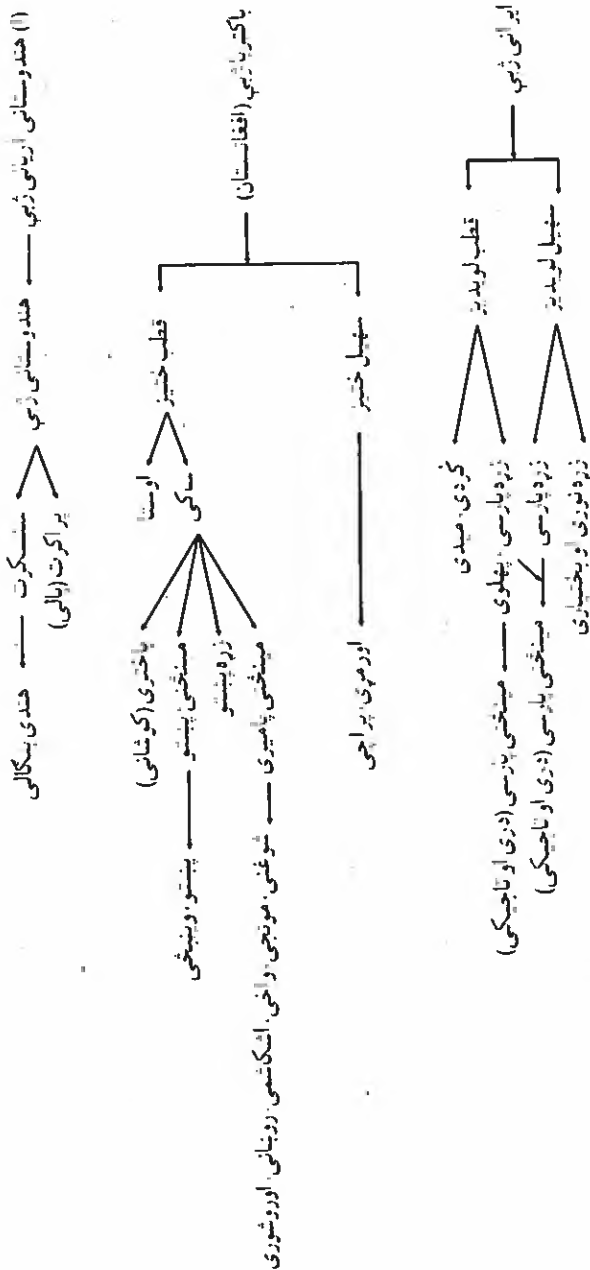
ور ڪري شونه چي علم ذات . بنياد م ته د دغه ضرورت وو .

ڙمونڙ د ڙيو يو ویش د اسي شوع دے .

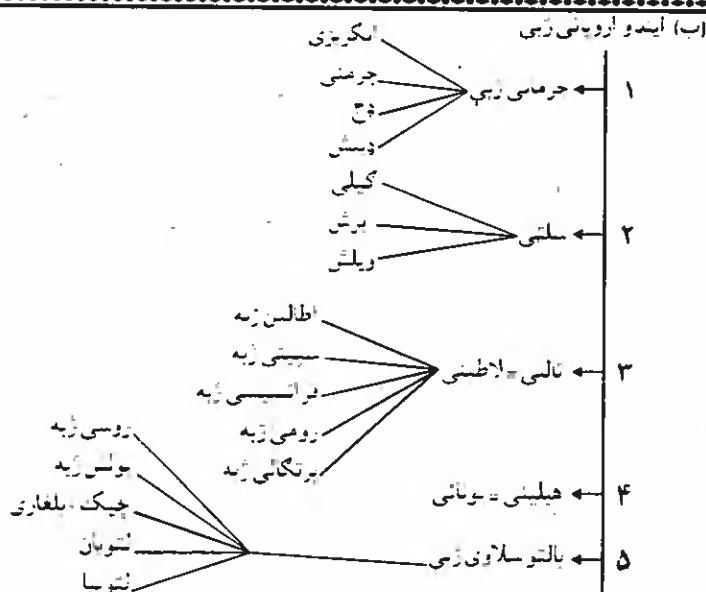
د دې زياته برخه ماد اروا بنياد ڊاڪٽر مجاور احمد زيار نه

اڃستي ده .

شریکه آریا ژبه Protoindouropean

د ډاکټر زیار د دریځ نه څرگنده ده چې پښتو د اوسني ایران نه ډېره بیرته ده او دې ته د ختیزې ایرانی ژبې نوم ورکول به ځایه دی. د زرتشت اوستا او د ساکانو ژبه زموږ پښتو سره ډېره نژدې او د ایران نه دومره لرې ده لکه هندوستان: د پښتون تاریخ د ایران په حواله څه ډېر ښه نه بریښي.

O.I.A لرغونې هندي آریایي ژبې د ۱۵۰۰ ق.م ته تر

۵۰۰ ق.م پورې وخت لري.

O.I.A د اینډو ایرانی ژبې یوه څانګه ګڼلې شي. د اینډو

ایراني ژبې د کومې نه اوستا او زړه پارسي راووتلې (بارتولومی - بروګمان - غتاج - میروفر ۱۹۸۹)

د ډاکټر زیار په نزد اوستاد ایرانی څانګې نه بیل ځانلره

آغاز لري. د قطب ختیز او سهیل لویدیز تر مینځه لار هم ډېره ده.

نور پښتانه هم د پښتو د ځانلره وجود مرسته کوی.

بنیاد م چې کله ژبه زده کوله نو ورسره ئې نورو ته د رسولو
تاییا هم ترله. لري ځایونو، راتلونکو پیښو او د وېنا نه هېرولو لره
د نور څه نه پرته لیک یو بل لوڼې بدلون راوستلو.

ژبه وپرومې په مزغو کښې یو خیال وی. دغه خیال د
سپائی نوزا په نزد څلور ارتقائی درجې لری. د ټولونه د
پرومېنې درجې خیالونه په بنیاد م او نورو ځناورو کښې یو شان
وی. دغه خیالونه د مزغو د مرکزي واک د لاندې د غږې تارونو
څخه داسې وځی چې د خیال پوره په پوره غږ اړنه وشي.

د خیال او غږ تر مینځه پوره په پوره بدلون گران دے. تر
ټولو ښه ژبه هغه غږونه وی چې د خپل د ماغی خیال پوره متبادل
شي او د اوریدونکي مزغو کښې هم هغسې هوښو تاثیر جوړ
کړی. د ژبې د غږ سره د لاسونو، سترگو او مخ څه حرکتونه هم
وی چې هغه د غږ ممکنه کمه پوره کوی.

بل هغه سره احمق بللې بویه

چې خبرې کړه په سترگو په لاسونو

ښکارېږي چې زموږ مشران د ژبې د وظیفې سره اشنا
وو. روښان پیر او خوشحال بابا کښې موږ د غسې اشارې وینو.
په لږ بنیاد مان د دې جوگه وی چې فکر ټول په ژبه کښې
راونغاړی. دغه ته لوړ ادب وائی. فکر توان دے. غږ هم توان
دے. ښائی چې فکر = غږ. کله چې د فکر غږ ته اړول په گران

شی نو په لیک یا وینا نې یو هېدل هم گران سی لکه د منصور خبرې یاد وېرو فلاسفرانو خبرې.

الاسنة مستنطقاً تحت ثقلها مستلکات.

ژبه چې لیک ته راوړسېدلې نو د ابل لوني انقلاب وو

خبره د علمه البيان نه علم با القلم ته ورسېده

د ادې هېره نه شی چې ژبه د شعور د ارتقا تر ټولو زیاته

وېرېلي موندنه ده

لیک فینیشیانو شورو کړو چې د بنی نه کس ته بدلل دا

د مسیح علیه السلام نه زرگونه کلونه وړاندې وو د هغوی نه

لیک یونان او روم ته لاړلو هم هغوی نه لیک عربو او اسرائیل ته

ورسېدلې وانی چې د پال د عیسویت په ذریعه اروپا ته لاړلو کړ

چې دا پېره اوسنۍ خبره ده ټولنوپه دې غرض لیک خپل کړو چې

ابلاغ زمان و مکان نه بهر شی فکر په دغه ډول د ژبې وېرېلي

موندنه کېږي ځن څرگندوی داد اعلى شعور لاندې یو فعل ده

بنیاد مود غږ او خیز تر مېنځه تړون څرگندولو لږه پېرې

هڅې وکړې د غسې پکتو گرام لوگو گرام سیلابی او ایشی

ی الفابیت ته پرمختګ وشو نړیوال غږین نخښې I.P.A جوړې

شوي سومیرینو "پنډ لیک" Cune form دود کړلو د

سومیرینو نه مطلب د مېلی میسوپوټامیا لرغونې

وسېدونکي دي

مینځ	=	MESO
بو ۰ د اوبو رینښه ده	=	PO
سیمه	=	tamic

د اوبو تر مینځ سیمه چې د فرات د جله تر مینځ ګڼلې شی -
 سومیری اولس د دغه ځای استوګن وو - یو ښاریه به د غلته یو قام
 او وطن ګڼلې شو چې د هر ښار ژبه به د بل نه بیله وه او دغه
 ځانلره حکومتونه هم وو - اکادیان هم د غلته وو چې عربی ژبه ئې
 وتیلې - سومیریانو ګڼې "اورنمو" یا نمرود او وروستو حمورابی
 یادېږي - هر کله چې اکادیانو ګڼې زرغون شاه یعنی "King"
 "Sargoa" په یاد دے - د زرغون شاه نه وروستو سومیریا دوه ژبې
 خلک شو -

عربیانو د غوټی سر ته د انځښه ورکړه **A** او الف ئې ورته
 اووې - لاطینی ګڼې دغه نځښه **ه** شوه او الفائی ورته اووې -
 انگریزی ګڼې ترې **A** جوړه شوه -

د کور د پاره د انځښه **م** مصریانو راوړه - فینیشیانو دغه
 اړولې کړه او **د** داسې ئې کړه - ورته ئې بیت اووې - بیا به چې کوم
 غږ د "ب" نه شور وکېدو ، دغه نځښه به ئې سر ګڼې وه -

لاطینی ګڼې دغه نځښه د لږ بدلون سره **ll** "بیتا" شوه -
 انگریزی ګڼې دغه **B** "بی" شوه - د پښتو **ب** هم د کور نځښه ده
 چې تکه ئې ور دے - د سنسکرت نه راوتلې هندی او بنگله دغه
 نځښه **څ** داسې کړه -

د جیم نخښه ح په لاطیني کښې گيما Gamma وه او
نخښه ئې شوه ٧ -

د جیم او گيما تر مینځ غربی یوشانو الې هم شته. هندي او
بنگله کښې دغه نخښه ح داسې شوه. کله چې یوه نخښه یو غږ
خرگندوی نو ابیڅی دود ورته وائی. عربی، عبرانی دغه دود
لری. د فینیشیانو نظام ته Syllabic وائی چې د مسیح نه زر کلونه
وړاندې پوره شوه وو.

وائی چې ټولې نړۍ ته لیک د فینیشیانو خپور شوه
دے. ځنې خلک د امریکې د لرغون خلکو بیل لیک هم
شمیری.

د فینیشیا او سومیریانو د مړستون کتنه خرگندوی چې
هغوی پښتونخوا سره هم تړون لرلو. د دغه څلو څه ډېر لیکونه
په خروشتی کښې موندل شوه دی.

اوستا ښاغلی زرتشت ته منسوب کتاب دے چې د مسیح
نه ۱۵۰۰ کلونه وړاندې وو. مولانا ابوالکلام آزاد د سورة کهف
په تفسیر کښې زرتشت د پېغمبرانو شمېر کښې راولی. باچا خان
هم د غسې گڼی. د لویدیز نوم گیلې فلسفې "نت شه"
(Neutzsche) د زرتشت وینا جرمنی ژبې ته اړولې ده چې
انگریزی کښې د (Thus Spake Zarathustra) په نوم خپوره شوې
ده.

پښتونخوا کښې لرو وېر دوه نیم زره کلونو پورې

مجبوسی اور ستاننه دومره زور کښې وه چې دومره بودانی لار نه وه. هندو اثر لا پېر لېرو.

د سدوم، چارمده، نېسته، (نېسده)، پیرمده، سده د تېمرگرې، سده د باجوړ او سده د کرمې د دغه تشکد ویاوونه دی. د پښتو ژبې تورې سده او ست زموږ ژوندی ټکی دی. اوستا د پښتو سره نژدې خپلوی لری.

درگ وېد وخت د ۶۰۰-۱۷۰۰ ق. د کبله شی د چاربه چې پښتو سره او پښتونخوا سره نژدې خپلوی لری.

لکه چې د ژبه د ستونی ندر اوتی غږ دے. مونږ د یو غږ "ق" کتنه راخلو ښاغلی ډاکټر زیار لیکي (ق-q) او خ x ژبې تالونیز Uvular زیرې ځای لری. تم مېلی ناغږن دے.

ښ ځ نرم تالونیز Postpalatal غږ دے. ناغږن مېلی دے.

ښ ځ غږ گڼیز Retroflex غږ دے. ناغږن مېلی دے.

S اووریز Alveolar ناغږن مېلی دے.

ش ځ زیرې تالونیز ناغږن مېلی دے. (Pre-palatal)

د زیار حواله ختمه شوه. دې کښې س S چې زما په نزد

اووریز تالونیز او د ژبې په مخ Alveopalatal laminal دے. زموږ

د اوسنی باس نه ووتی دے. مونږ سره بس کښې ق ځ ښ ځ ښ ځ او

شین ځ پاتې شو. "ق" د پښتو خپل غږ نه دے. دا د پور غږ او

نڅښه ده. لکه ص. ث. ض. ط. ظ هم پورلی دے. د "ق"

وتون ځای د غږې تارونو نه لږ بره د پوزی په شاتنی. ښکتنی برخه

کڻسې ڊ تالو تر ٿولو شاتني لڙد برخه کڻسې وي لکھ سرے چي کله
 توخپري اوڦڦ قڦڦ کوي ڊ قڦڦ قڦڦ ڦاے ڊ "ق" رينستينے مخرج
 دے ڊ "ق" ڊ غږ سره هواند دننه ڦي نه بهر وڦي لڙد اتله شي
 ڊ "ق" ڊ غږ سره ٿوندي پراستله شي چي ٿوندي بندي
 وي "ق" نه راوڦي غائبونه ٿول ڊ يو بل نه ٻيل وي ڊ مري شاتني
 غاڙد بندھوي ڊاسي وڦي چي ڊ ڙبي بره اڀخ Dorsum ڊ تالود
 سره وروستي برخي سره وڻسلي ڊ ڙبي سوکھ او اڀخونه ڊ
 لانديني مخامخ غائبونو سره په يوه سته وي ڙبه پخيل خان بره
 لور ته ورکڙه (Dorso-Flexion) شي سوکھ ني ڊ لانديني مخامخ
 غائبونه شاتد اڀمده شي خود اضروي نه ده سوکھ خلاصه هم
 کيدے شي ڊ خلي Buccal Cavity شاتني برخه به اڙومزو
 بنديري وريسي هوا په زور د مري نه ڊ ڙبي او تالو ٻيلدو سره
 راوڦي ڊ اڊ Oropharynx ڊ شاتني ڊ ٻوال اوڊ
 Larynogopharynx ڊ مښځيني برخي نه په زور راوڦي چي
 Uvula اوڊ تالو ڙبي وروستي برخه ٻيلدي نوڊ ٻيلدو سره جوږي
 سوري کڻسې "ق" راوتے وي

زما په نزد "ق" ڊ "ڀ" غوندي غږ لري ووتونڦاے اوزير
 ڦاے ني ٻيل دے ڦکھ چي "ق" پردے غږ دے

ق = Q = ک = Ch = C

د جرمني $S = Sch = c$ اوستا
 $\downarrow$
 $S \updownarrow$ سنسکرت
 K انڊو اروپائي

د پښتو د پرک نه برق او برېښ شو. سپوږمۍ پرفيډې،
 سپوږمۍ برېښېدله، اسمان برېښی، ”ق“ پښتو کښې په ښ، ک
 Kh او کله کله Q راځي. مونږ لاندې څو عربي، انگلیسی، پښتو
 ټکی راوړو چې ”ق“ لری او بدلون ئې گورو.

شمېره	عربي	پښتو
۱	برق	برېښ / برېښنا
۲	نقش	نڅښه / ښه
۳	وقود	واښه
۴	سبق	اوبښت
۵	سقايه	څښکل
۶	ذوق، ذائقه	څښه / Chasha, Saka
۷	قال	ښکالو
۸	قنديل	ښرنټی
۹	بقعة	پښتون
۱۰	جوق	جښت / جوبښت / گوښ

پښتو	عربي	پښتو	انګليسي
١	طاق	١	الاخون
٢	وقت	٢	خلعت
٣	قعر	٣	بنه والے
٤	تخرق		بنور بدل
٥	قبيله		
٦	ثاقب		
٧	طبق		

١- اذق، اِنَّكَ اَنْتَ الْكَرِيمُ (القرآن)

قعر په معنی د خوړ لکه پنځکوره = پنج قعره = پینځه خوړه: دا دیر نه راوټی نوم موندلې سیند دے. د مهابهارت یاد سین "گورے" هم دغه دے. د سکندر یرغل کښې ورته "گورائي" نوم ورکړی شوی دی. اندازه وکړئ چې د مهابهارت یو ټکي به عربي ژبې ته څنگه رسېدلې وي. --- بد کوړ = بد قعر، هغه خوړ دے چې د "اودیانه" سره خوا کښې په حواله د سکندر اعظم ئې ذکر راځي. د مردان ادينه سره نژدې دغه یوه وړه کنده ده چې د یوسفزیو د ذرنو درنو مېروپه مېنځ کښې نامعلومه ښکته د خوځاڅکو اوبو سره مقام خوړ اوبلې سره یو کیږي. --- لوند خوړ یا لوانده خوړ مردان شېرګر هڼه ختیز ته یو لوی کله دے چې بې شمېره کندے لري. د غسې خان خوړ او سبحان خوړ او نور هم گڼ دے. د ادينه سره نژدې کندې ته ډېر خلق "دارا" وائي. شاید د "دارای اعظم" سره تړون لري.

نو کوم غږ چې "پښتو" کښې راځي يعنې "بن" د دغه
 وتونځاي د "ق" سره بدلون خورلې دے. دغه "ق" چې مونږ
 پخپله ژبه کښې نه لرلو او نه ئې لرو د هغې په ځاي "بن" راووتلو
 چې نه "خ" ده او نه "ش" دے. بن دے وو او وی به. د ايو خان لږه
 غږ دے. نه چې هسې منلې شوې نڅبنه. يو Jvular غږ Retroflex
 شو.

که شوندي پرانستې وی او غښونه بند وی نو ق. بن. خ
 راوځي او قاغ. قغ يا لکه د خوب ښر ښر غږ راخېژي. که غښونه
 بند وی او شرندي سپردي وی نو "ش" نه جوړېږي.
 که شوندي بېرته وی او غښونه بند وی نو ق. بن ادا
 کېدے شي کله چې په "ق" زور زېږي. غږوندے وی نو شوندي
 پکښې برخه نه اخلي. که په "ق" پېښ وی نو شوندي ورسره لږې
 راغوندي شي.

د پښتونخوا نه لوېديز ته "ق" او ختيز ته "ق" يا X شته
 خو پښتونخوا کښې نشته.

پښتانه ته پښتانه نه ونيل يا نه گڼل هغوی خپل سپکاوے
 گڼي که هر گړي دود لري. شياخ دواړه ځان پخپل ځاي او چت
 پښتون گڼي. ځان د چا د سند موټار نه گڼي. پښتون بل څوک
 خپله تولنه کښې نه ننويستے شي او نه ئې ايستے شي. زرگونه
 کلونه وشو چې د بېل گړي دود د پاسه هم يوې يا بلې قبيلې يودې
 بله د پښتونولي نه خارج نه کړے شوه. دغه تاريخي اوږدوالی

هم د دوی د یووالی دلیل دے.

خان جهان لودی بیتنی وو دریا خان د اودزنی سرېنی وو
خو هېڅ گړ دود هغوی بېل نه کړل. د پښتو سیمې لکه کنجکې
یو بل کښې ننوتې دی. که دا بېلې بېلې ژبې یا اولسونه وی نو
داسې به گرانه وه. د خان علنین مکان خوشحال خان خټک وېن
ده:

په یوه ژبه ونیل سره پښتو کړو
ولې هېڅ نه شوله یو بل خبردار
یوه ژبه ونیل څه معنی لری!

د هغه نزدې ملگرو ایمل خان مومند او دریا خان افریدی
کښې یو هم "ش" نه ونیلو. هغه یوسفزیو سره په دښنه او دوستي
دواړه پاتې وو خو هغوی نې د خپله قامه بېل نه وو گڼلې. دا هم
وانی: پښتو ژبه مې خوښه هر څوک خپل گڼی ښاغله
دا هم وانی: په پښتو ژبه مې حق دی بې حساب
دا هم وانی: بیا دواړه پښتو ژبې په دښال

ما بیا بیا "دا هم وانی" ولیکل مطلب دا چې پښتون قام
ته د ژبې په حواله وېنا شوې ده. هغه په یوه نکته زور اچولولر
"پښتو ژبې" استعمالوی. دغه وېناوال که حکیم ملت نه هم شی
نو وېنا نې لا ډېر ارزښت لری. د اولسی ناروغیو طبیب که څه
نسخه وړاندې کړی نو نړیوال پوهان پکښې ډېرې ناوړه خبرې په
گوته کولې شی. ولې د عام غړی وېنا کښې رښتیا ډېر زیات وی. د

پښتو ژبې پخپله د هغوی وېنا عمومیت لري.

خوشحال بابا د افغان او پښتون توري په ایکې یوه معنی کښې دومره پریمانه راوړې دی چې نورې څیرې ورکښې هېڅ ځای نه لري. زموږ ټول پښتو ادب د دغه توریو د یو مانیزه راوړلو نه ډک دی. څوک چې پښتون تورې او افغان تورې بېلا بېلو معنو کښې اخلې هغوی جاهلان پساتیان دي. دا خبره چې د افغانستان وسېدونکې افغان دے. د حماقت انتها ده. د افغانستان وسېدونکې افغانستانی دے. نه چې افغان افغانستان یو هېواد دے. د مزکې یوه ټوټه ده. هر کله چې افغان بنیاد دے. خاوره خزله نه ده، پښتون ژوند دے شے دے، کانی گټه خو نه ده، ملکونه بدلېږي، قامونه نه بدلېږي، بخښنه غواړم. د یو قام گڼ نومونه دنیا کښې شته.

ډېره تر سکونه وه قیصی. لږه اوږده شوه رانه

د "ق" مخرج د مخارج حروف ۵ نمبر لري. یعنې د ژبې جړه چې تالو سره وچنگیږي نو "ق" راوځي (الشرف علی نهنوی: جمال القرآن)

"پ": دا غږ غبرگ شونډیز، ناغږن دے، (Bi-Labial) دواړه شونډې یو ځای شې. د هوا یو کالم د شونډو نه تر غږ تارونو بند شې. د شونډو تر مېنځه یو سورې وشې. شونډې بېرته شې او هوا د غږ تارونو څخه وړاندې حرکت کولو سره پ غږ راوباسی.

"پښتو" کښې پ داسې غږ ورکوي لکه: Push, Pull, Put ځنې خلک "پ" باندې زور راوولی چې ښه نه کوي. زموږ "پ" نورو

ژبو ته په "ف" "ب" اوږی- لکه د ګریم دستور-

"بن"

د ډاکټر مجاور احمد زیار د لیک سره سم "بن" په بېلا بېلو ګر دودونو کې په بېلا بېلو ډولونو سره وئیل کېږي:

(۱) په سویل لویدیځه پښتو کې یو سائیز "مختالوئیز"

غبرګ ژبیز، ناغرن منبلی بېواک دے چې S دے-

(۲) سویل ختیځه پښتو کې "ش" وئیل کېږي-

(۳) قطب ختیځه پښتو کې د "خ" غوندې وئیل کېږي-

(۴) په مېنځنۍ پښتو کې یو وروستی- تالوئیز بېواک X/ د

وینګ پر وخت ئې د ژبې وروستی- برخه د تالو د وروستی-

سره نښلی-

د پوهاند زیار مرحوم په وېناد "بن" بره څلور اد اګانې

دی- د پښتنو شجرې هم څلور دی- (د نعمت الله هروی)- ز مونږ

غټې تاریخي نسلی سرچینې هم څلور یادېږي- لکه ساکا،

پارتیان، کوشان، ایټالیان- د ساکا پاتې یو ټکه سکه او ناسکه دے-

سڅاکوټ هم ساکا یادوی- پارتیان مونږ ته پراته یا دیشین ټکی

یادوی- کوشنی، کوچنی، کوچندی مونږ ته د کوشان څخه پاتې

دی- دا هم څرګندیږي چې "ش" اوچ "ch" یو تر بله اوږی ایټالی

څخه اتل تورے او بې شمېره یادونه پاتې دی چې ډېر زیات خواږه

دی-

”تون“ ځانځاني مخارج المروف -

د ايوو ”بېواکوپي“ يا Consonant Cluster دے - تون سره دواړه شوندي راغوندي شي - لکه د گڼل و غورپړي - د ژبې شوکه تر دغه د مخامخ برني غاښونو د شاسره اړمه وي - بېلېدو سره وړاندې و خوځي او مخامخ هوا کښې غږ راوځي - پښتو ژبه کښې تون پسوند پېر راوځي لکه بېلتون، بنتون کونډتون، مېرېتون، شتون، کړتون، پوهنتون - مونږ د پښتون ”تون“ داسې راوړو لکه Soon, Noon, Moon -

پښتو کښې ”بن“ د نورو ژبو د ”ق“ يولړ پوست شکل دے - د پوست نه مراد د Uvula د برني خوزون کمزوري ده - د قرآن پاک تورے بقعة د پښتون د غږ سره نژدېواله لري، سپواني د ق نه - د پکښت تورے هم زمونږ د ق = بن دريځ ته مرسته ورکوي د فينيقي ”ق“ په ”بن“ داسې اوږي لکه فينيشيا - په Phoenicia کښې Cia غږ لږه په لاندیني توريو غورښائي -

Paramecia

۲

Acacia

۱

Alopecia

۴

Gynecia

۳

Enunciate

۶

Scleromalacia

۵

* شکل المروف

تر ټولو غټه خبره داده چې د پښتو د قطبي ختيز او سهيلي لوبډيز وېنا کښې د رغونې توپير په نشت شمېر دی - توپيري تش تر غږه دے -

مونږ بيا لږ ساعت لږه ژبپوهنې ته راځو - د کره پښتو ۳۶ گونو غږيزه د شلمې پېړۍ د شلمو کال نه رامېنځ ته شوه او په

۱۹۲۲ کښې د افغانستان د ژبپوهې په کار لوېدلي ده. کښې اوسنۍ باکټريا ژبې يوشاننې ۱. تالونيز غږ لري. لکه د پښتو سهيل لوېديز وېنا او ورسره پاميری ژبې. د ډېرو گڼو پوهانو فکر داده چې "دا غږونه د اينډو ايراني نه ميراث کښې پاتې نه دي خو داده دغه ژبې ځانگړی پر مختگ کښې وروستور اختلی دی. " مارگن سټيزن ۱۹۲۷ (۷۹-۱۹۷۷) او گيگر ۱۸۹۴ ليکی چې پښتو کښې يو ناغږن غبرگريز غږ دے. (دواړو بناغلو هغه S کښلی دی) چې د اوستاد Sr غوندې دے لکه پښتو کښې Sa = good = ښه اوستا کښې Srao = ښه. د غسې پښتو کښې Sna = ښه = hipbone = د اوستا Sraoni په معنی د کوناستۍ. سکجیرو منی چې پښتو کښې غبرگريز ډېر وروستو ښکاره شوی دی. (۱۹۸۹ء) سر اولف کيروه هم ښه او good يو شان ثابتوی.

Post: palatal

اينډو ايراني اولرغونۍ اينډو ايراني اول د بوي سل ډولونه وو.

T-A-Hall تۍ. اے. هال ليکی: زمونږ د "ښ" ټوله غوټه

دوی سپړدلي ده. (دروېش)

"زه باس کوم چې د سنسکرت S او اينډو ايراني S په

راختلو کښې تړون لري. د اينډو اروپائی K چې ورپسې نه وو.

د سنسکرت S ته واوړېد. Burrow 1955 وائی چې د سيم

ټولو ژبو يو نامېلی وخت تېر کړے دے. بروگمان گڼی چې اينډو

اروپائي K̂ ڀڄ ڀه ڀڳهه د سنسڪرت Ŝ ڪنڀي بدل شو۔ لکه سنسڪرت Visa = اوستا Vish يا Sūska = Hūska د اوستا د اوستا
 ”ر، يو، ڪ، آئي“ نه وروستو S په Ŝ يعني د IPA په [ʃ] ڪنڀي
 (i, k, u, r) سوڍي ختيز = سنسڪرت = آڊوپاڻي
 واور ڀدلو۔

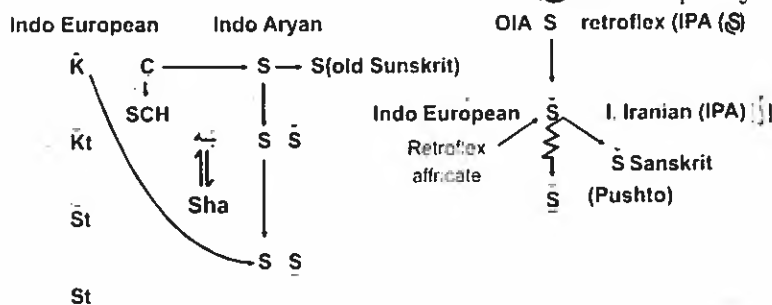
دا هم ڪڍي شي چي ايندو و اروپائي K̂ په Ĉ ڪنڀي بدل
 شوي وي اوبيا د سنسڪرت Ŝ ته اوڀر ڀدلي وي تاسو د ملازہ
 ڪري:

Cosa → Cos → Chose → Cheez → Seez → Shai → Sheez
 ڀٽو عربی ڀٽو ڀٽو فرانسيسي اسپاني ڀٽو

د غسي د سنسڪرت St د اوستا St̂ ڪنڀي واور ڀدلو۔
 د اسي وگني چي د سنسڪرت ”شت“ د اوستا په ”ڀت“ ڪنڀي
 واور ڀدلو۔

غربه ئي SHt̂ او KHt̂ وي۔ (لوستونڪي د ڀٽو ”ڀن“)

راور انڊي ڪولي شي

د Ŝ نه په ايندو آريائي ژبو ڪنڀي راوتے دے۔

د K نه $\bar{S}$ ته بدلون د غږ له مخه زیاته مرسته مومي.

د $\bar{S} \rightarrow S$ او $K \rightarrow \bar{S}$ بدلون د اینډو ایراني ژبې نه ډیر

وړاندې وو. ځکه چې د اسلاوی ژبه هم لري. که چېرې $\bar{S}$ د $\bar{S}$ نه
اخیستې شوی وی نو دا به د رګ ویدانه وړاندې پېښه وی (رګ
ویداد ۲۰۰ ق. م نه تر ۱۷۰۰ ق. م وخت لري).

[بابل په ۵۳۹ ق. م کښې د اخمنشیانو په لاس پټګ شو
وو. اخمنشی د ذاته پارتیان وو. د هغوی نه وړاندې ساکا په
پښتونخوا کښې څرګند وو. که د تاریخي پېښو په اټکل حساب
وښی نو تر ساکانو ۸۰۰ ق. م نه وړاندې خبره درومي. د "بن"
تنازع هم دغه هله ګوله کښې مینځ ته راغله. یعنی د "بن" غږ
هم دغه بابلی هنګامه کښې زرغون شو.

د "بن" دپاره څه خلک $/S/$ یا $/C/$ یا $/X/$ راوړي.

د مینځنۍ پښتو "بن" غوره او کره ګڼلې کیږي. د

جرمني C هم درې وینګه لري او کټ مټ لکه د پښتو "بن" ې
واني.

یواځې غږونه بدلون نه خوري. کله ځینې غږونه ورک
شي. سره نژدې غږونه اړولې شي. سره هور ته غږونه هم واوړي.
د توري منځ کښې غږ هم اوړي. کله د یو توري سر کښې غږ زیات
شي. د بلې ژبې توري ځانګړی ډول سره غږ اوړي. د غسې بدلون
ډیر وخت اخلي. ټولنیز بدلون، ډیره ګڼه کوچیدل، جنګونه او نور
ژبې په ځای نه پرېږدي.

د ژبو ادلون بدلون کښې دوه غټ دستوره لوبیږي۔

(۱) د ویونکو گڼه

(۲) د زیات قدرتی پرمختګ لاره

د لیک نخښې سرې غلطوی، غږونه غلطی نه ورکوي۔

کله چې مونږ د "ک" او د "ش" غږ لرونکی بیلابیل ټکی ملازه

کړو نو څرګندیږي چې "ک" مشر او "ش" کشر دے۔

مونږ یو ټکي د غښې وړ اندې کوو۔

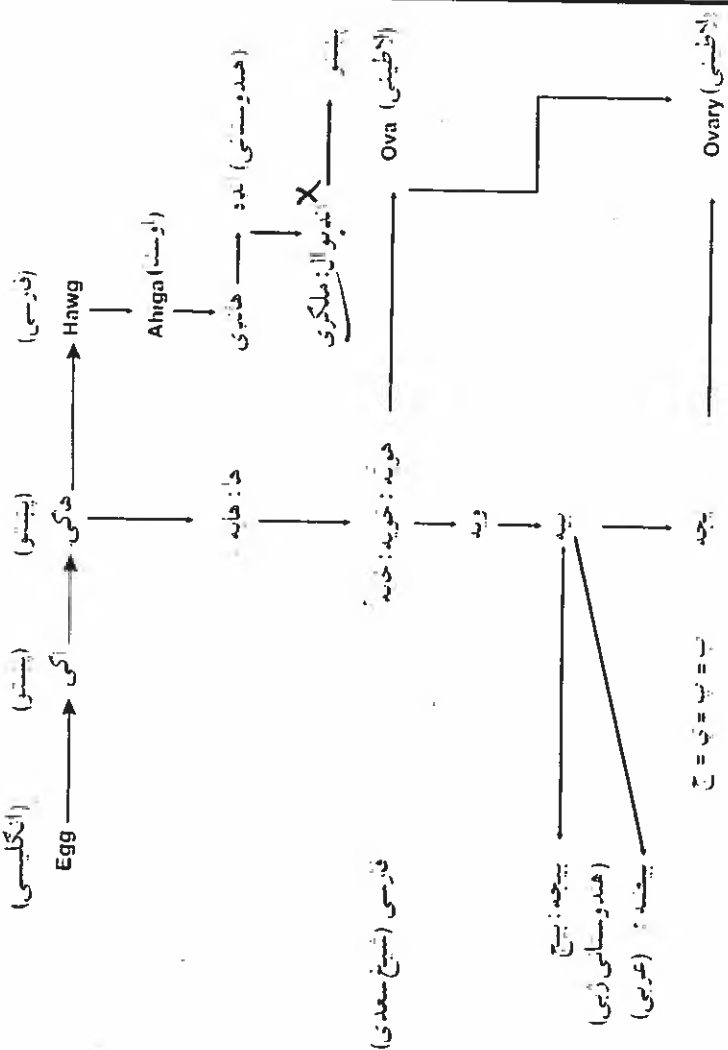
څرې، ښو، ښایي، ښایي، ښایي، ښایي
 Caro Caro Cher Akhtar (۸ څرې او څوږ ځول)
 | | |
 څرې = شې = ځایي = ځوږي
 Khee = Shee = Khayee = Khwash

داسې وشي چې وروستې "اول" ډیر ځله پریوځي۔ د

اولونو تر مینځه ناغږن غږونه غږن شي۔ ودرید نه مښلی شي۔ د

توری پای کښې بیواک بې غږه شي۔ بل ټکي څیر کړي۔

څوږنې خوش = Shee =

يوه هاوه، هغه هم دومره لرې لرې لاره: داد نړۍ خواوشا اتو ژبو کښې
د اځۍ پوستکۍ دے. نور به هم ډير وې چې زه ترې خبر نه يم.

اشارې:

- (۱) به وجود کښې لکه هادو پښتو خلاصه (خوشحال)
- (۲) چې ممکن نې ناپيد اتښان نې نشته څوک به څه غواړي: سپينو بازو هوښه (خوشحال)
- (۳) مرد را کپړو خايه بايد وېس اېن همه ايستت زدن باشد (شيخ سعدی)
- (۴) د پښتو پښتو (القران)

پښتو کښې ژبې ته ژبه وائی. که انگلیسی کښې ئې
اولیکو نو داسې به وی Jeba. Jwa - ژبه گج. جی بدلیدې شی او
"ب" په "و" بدلېږی. ژبه = ژوه = gue - د نړۍ د هرې ژبې پای
کښې gue راځی.

(۱) Bhasha : (Bhova = gue) (۲) Tongue (انګلیسی) (۳) gue = ژبه (۴)

(هندی، بنگالی، ژاوغور خولې شوه)

(۵) Huzwa = zwa = gue (وسا) (۶) Lingua : Dinjwa (لاطینی)

(۷) Zuban = Zba (فارسی) z = g (۸) Jibwa (سنسکرت)

(۹) Glossa (یونانی) Glo = throat Ossa = oza = oja = gue = j = g

اول: غږ

(۱۰) Gue : jar (ګوجری) = gjuhe = gue

(۱۱) Gothic : tongo = gue

(۱۲) Tonge = gue (ترس)

پښتو ژبه کښې پریښودلی شوی څو توری دادی: تنګه،
توره، سکه، ترو، سخ، چنی، ارتینه، جمدر، اشر، غوبل، پالکوری،
یوم، کته، پیارمه، تانګ، بتک: توری چې نوی راغلی دی، دا
دی: اورلګیت، پوهنتون، ښونځای، لویدیز، ختیز، توغندی،
الوتکه، خپلواک، کړنومی، پسوند، پیشوند، مخنیوی او نور
ډیر.

زمونږ وخت کښې پختو، پشتو او سره تړلی غږونه د
کشالې سبب ګرځولې شی چې ناروا ګټه ترلاسه کړی. مونږ یرد
لیک کښې د هر اړخ نه کلکه کړه چې خ-ش او ښ څنګه وجود
کښې راغلل. پښتانه بختور دی چې هغوی رښتیا یوې ګډې
نښه سرچینې څخه راوتی دی.

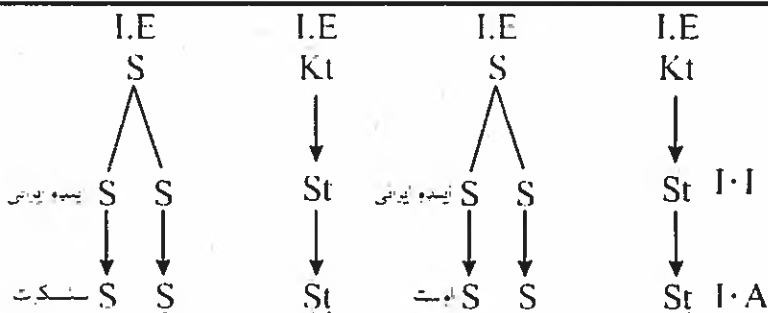
مونږ نن سبا Puxtoon, Pashtoon, Pushtoom. لیک سره مخامخ یو. د "ق" Puqtoon او Pakhtoon, Pukstoon په حواله وروستی. اضافه په کښې ما وکړه. قطبی ختیزه او سهیلی لویدیزه پښتو کښې د رغونې توپیر په نشت شمیر دے. بیا یادولو لره په ایندو آریه کښې تالو اوریز S په غبرگ ژبیز اوری تالوئیز S. کښې د غبرې بدلون نه بغیر (Context free sound change) واوریدو.

اینډو ایرانی S (یعنی ش) پخپله د اینډو اروپائی S نه زیږیدلې وو.

$$\begin{array}{ccccc} S & \longrightarrow & S & \longrightarrow & S \\ \text{II} & & \text{II} & & \text{IA} \end{array}$$

سببې دا وو چې د غبرې بدعت نه د ژغورنې د پاره د اندمال ډول تر لاسه شې. د هندي غیر آریه خلکو سره د نزدیولۍ په سبب داسې وشو. غبرې بدعت په فطري ژبو کښې سند نه لری. کله چې د غسې اوشونو ورپسې اوریز تالوئیزت، ت، د، ډ، راتلل. د سنسکرت پخپله اندرونی بدلون هم کار کولو د S نه وړاندې S موجود وو.

د اینډو اروپائی S او K سمدلاسه په اینډو ایرانی S کښې د سنسکرت په S بدلون نه وړاندې شو.

$S \rightarrow \bar{S}$ غري بدلون ڇڪه راغلو چي دوايه متضاد

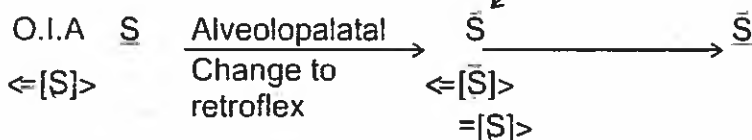
وو-(Convert)

ٽول سالو اوريز په غبرگ ڙبيز ڪنبي واوريدل ڇڪه چي
خپل منځي توپير مخالفت وو پڪنبي-

د "بن" د پاره منځني ڀنٽو وينگ غوره او ڪره گنلې شي-
ڇه التباس نه لري- غريز توپيرونه ديرو ڙبو ڪنبي شته لکه د
جرمني /Ch/ هم دوې وينگه لري- د منځني ڀنٽو "بن" ڪٽ مٽ
هغي غوندي دے-

مونڙ چي د O.I.A او I.I نومونه اخلو او باس دي ڪوو نو په
دي سبب چي ڀنٽو سره ي نڙدي ترون دے- ڀنٽو ڪنبي "بن"
خپله تنبي پر مختگ دے خو مثالونه ي گاونڊ ڪنبي وو چي
زمونڙ ارتقا هم خواو شاپه هغه سمي تللي شوه-
بيا وايو چي جرمني /Ch/ دري وينگه لري او چورلٽ د
"بن" غوندي ي وائي-

(Oldsanskrit)

په دي ليک ڪنبي مونڙ د ڀنٽو غرونه په لاندې ډول راوړي دي-

Pharyngeal ستونیز	Uvular وېټ تالويز	Post Palatal پوسټ تالويز	Palato alveolar تالويز	Retroflex غبرگ ژبیز	Alveolo- palatal اووریز	Alveolar غانبیز	Bi-Labial شونډیز
		ک k		ټ t		ت t	b+ ب
		گ g		ډ d		د d	p- پ
ه h	غ ɣ	ڼ ɣ̃	ژ z	ڼ ẓ	ز z		ف v ف p
	خ x	ښ ɣ̃	ش ʃ	ښ ṣ	س s		-
			ج j		خ j		+
	ق q		چ c		خ c		-
			ر r	ر ṛ	ر r		+
					ل l		-
							m+ م
				ن ṇ		ن n	-

د اټکي مونږ پورلي دي: ص-ض-ط-ظ-ث-ق-ف-ح-ع-ء-ذ

(۱) دا غبرونه مونږ په قطب ختيز او قطب کښي وئيلي نه شو

د اليک د خليل مومند د اود زني، مهمن زني، مومند، يوسفزي،

سالار، ماموند، اتمان خيل، ترکاني، ترخير آباډه، سيند غاړې خټک، افریدی،

شينواري، صافي، ننگر هاري پښتور انغاړي-

پورلي غبرونه مونږ داسي وايو

ص	=	س	=	ض	=	ز، د
ث	=	س	=	ط	=	ت
ح	=	ا	=	ظ	=	ز، ذ
ع	=	ا	=	ق	=	ک، ګ، ښ
ء	=	ا	=	ف	=	پ

د بدلون ډولونه مونږ پخپله راویستی دی چې د غږ بدلون په لویه پیمانه په کښې لیدلې او پرې پوهیدلې شي او دغه د نړیوال دستور سره په سمون دي. ما د نړیوال دستور I.P.A سره په سمون کړی دی چرته چې زه نه پوهېدم، هغه مې د غسې پرېښودلې دی. کلک پام لرم چې هر غږ په مزغو کښې ځانلره گڼی ځای لري او د وېنا سره په بېلا بېلو لارو Nerve Paths تگ راتگ کوي ښه به وي چې ژبپوهنه د خپلو ټولو اړخونو سره د ادیبانو څخه واخستی شي او ډاکټرانو ته دې وسپارلی شي.

د لیک راغونډولو په خاطر پښتو کښې د خبرې غور غواړی.

(۱) دادعوه چې پښتو توری کښې دننه "ش" ځانلره غږ دے.

(۲) دادعوه چې پښتو کښې دننه "خ" ځانلره غږ دے.

(۳) ۲+۱ دا وئیل چې د بیلټون لرې کولو لره زموږ پخوانو

پوهانو صلا وکړه چې "ش" او "خ" به نه لیکو خو د هغې په ځای به "ښ" لیکو.

داسې تش تور تصور هم د خندا وړ دے. آخر ولې ئې

داسې کول؟ څه زور ووپړی؟ چا ورته وې چې داسې وکړی؟ څه

توقې وشتې خو نه دی؟

اختلاف ئې زیاتولو ولې نه؟ یقینا خبره دغه نه ده چې دوه بیل ژبې، بیل ذاته اولسونه پخپله خوښه سره یو شو. نه وینه توې شوه، نه سرو نه مات شو، نه اورونه بل شو. د یو غلی اوږد ټولنیز تاریخي عمل داسې نتیجه هم د قیاس نه ډیره بیرته ده. حقیقت دا ده چې پښتو کښې "ښ" بذات خود یو غږ ده. زما په ذاتي خیال دغه "ښ" د "ق" ځای نیولولره راوټه ده. کله چې پښتون "ق" وائی نو د "ښ" غږ راوځي. مونږه خپل "ق" نه لرو. داسې پښتانه چې د پوهنتون باد پرې لگیدلې نه وی او د عربي پارسی "ق" سره بلد نه وی، که هغوی ته په وېرومبې ځل "ق" لرونکی توری وړاندې کړي شی نو ثابت به شي چې هغوی ټول به د "ښ" غږ راوباسي، نه چې "خ" یا "شین". زموږ ژبه زموږ تاریخ ده. ژبپوهان وائی "یو تورې چې د اینډو اروپایي ونې په دوه درې بره ځانگو کښې بیل بیل یوشانو الې لری نو ډیر کلکه ده چې هغه به د وړاندیني ژبې وی".

دا خبره غلطه ده چې پښتو د عربي فارسي د دروند اثر نه ټیټه ده. د پښتو ژبې د پیو د پاسه درش څه ډیره پورتنی برخه عربي پارسی ده. نور ټول رش او ترې لاندې ټول ټکی سوچه پښتو ده. دغه سوچه پښتو د اینډو آریایي او اینډو اروپایي ونې ټولو ځانگو سره دومره یوشانو الې لری چې سرې په دې لیک مجبور کړي "پښتو د مزکې په مخ د نړۍ د ټولو ژبو ستر میوزیم

دے (حبیبی صیب)

زه په ډیر ډاډه زړه لیکم چې دغه ستر میوزیم د ټول
انسانیت شریکه زیرمه ده.

اختر

پښتو کښې اختر بنادی، خوشالی، خوښۍ ته وایي.

عام پام کښې اختر په هر یو کال کښې هغه دوه ورځو ته وائي
په کومو کښې چې ټول اولس په یو ځای، یوه خلۀ، یوه غونډه د
خوښۍ نمانځنه کوي. دا یو اسلامي دستور دی. په عمومي ډول دا
په نړۍ کښې په شریکه ایکی یو ورځ نمانځلی شي. نن نه څو
لسیزې وړاندې به د ورځو اختلاف ځکه وو چې یو تر بله د پیوستون
لارې چارې لنډې او په نشت شمېر وې. نن صبا دا اختلاف د سیاسي،
ذاتي او مسلکي توپیر په سبب دی.

دغه دوو ورځو کښې یو ته وړوکی اختر یا کم اختر وائي او بل
ته لوی اختر وائي. وړوکی اختر د اسلامي کال د روژې د میاشت نه
پس سمدستي د بلې میاشت په ورومۍ ورځ وي چې د وړوکی اختر
میاشت بللی شي. لوی اختر د اسلامي کال د وروستۍ میاشت په
لسمه ورځ وي او د دین اسلام د یو غټ رکن "حج" په اختتام نمانځلی
شي. د لوی اختر په سحر د نمانځنه نه وروستو خلق د څارو قرباني
ورکوي، غوښې خوري او په خلقو ټي خوروي.

دواړو اخرونو باندې خلق یو بل ته مبارکي ورکوي، روغې
جوړې کوي، یو تر بله غاړه وځي، یو بل کره تگ راتگ ټوله ورځ

کوي، یو تر بله خوراکونه وېشي، د خپلو خپلوانو، مشرانو، خوښندو، لونو تپوسونه کېږي او یو بل ته ډالۍ سره ورکوي. ټول خلق په خصوصي ډول نوې جامې او نوي پېزار اخلي. د کلو واره زلمي نوې رنګ په رنګ زونډوالې توبۍ په دې ورځ په سروي. سترګې تورې کړي او د سر وېښتو باندې تېل او عطرونه پورې کړي، لاسونو کې رنګین رومالونه ورسره وي، سحر وختي د سحر نمانځه لره خلق چې راوځي نو د اختر تیاري ئې کړې وي ځکه ئې د سحر چاڼۍ پراتې د نور کله نه بدل وي او د وړاندې شپې نه ئې تر جامو پېزار هر څه تیار ایښي وي. د اختر د څښت د نمانځه سره خلق په جومات کېږي دننه یو بل ته داسې تر غاړه وځي چې لوی امېر چمبر جوړ شي. د قربانۍ وغېره نه وروستو خلق د خپلوانو په کورونو ورمات شي. هلته هم ښه خوراکونه خوري. که د اختر مبارکي یو بل ته ورته کړي نو ډېرې گېلې پېدا شي او کله کله خویو تر بله غم ښادی باندې هم اثر غورزو وي. خلق نورو کلو ته خپلو خپلوانو کره مبارکۍ لره ځي. مشرانو، استاذانو او ځانانو لره حجرو ته خصوصاً خلق ورځي او د تېرو غمونو مړو دغاگانې هم تازه کېږي. کلي کېږي او ښاریو کېږي نندارې، تماشې او مېلې جوړې وي او خلق ورته گڼ شمېر کېږي ځي. بازارونو کې رونق وي او هر څه ډېر تېروي. مطلب دا چې اخرونه په لویه اولسي پېمانه په ډېر درناوي نمانځلي شي.

په قرآن پاک کېږي د اختر د ورځ د پاره عید توری راوړی شوی

دی ﴿عَيْدًا لَاؤَلْنَا وَآخِرْنَا﴾ (المائدة: ۱۱۴).

قرآن پاک کښې د عید توری د اختر د پاره راځي.

اختر توری قرآن پاک کښې څو ځایه راغلی دی لکه:

﴿وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى﴾ (طه: ۱۲)

﴿وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ﴾ (الذخا: ۲۳)

دلته د اختر معنی ده خوښول، یعنی دلته ئې هم

معنی خوښي ده، خوښول ده خو د خوښۍ د دستور د پاره نه بلکې

هسې خوښي.

دلته زموږ خبره حل شوه چې پښتو د اټکي د عربي څخه نه

دی اخستی. که د عربي څخه ئې اخستی وی نو پکار وو چې د

”عید“ توری ئې اخستی وی. اختر داسې توری دی چې پښتو ژبه

کښې د وړاندې نه موجود وه او پښتون اولس به دا د خپل اولسي

خاص دستور نمانځلو لره استعمالولو.

اختر فارسي کښې ستوري ته وائي. پخواني پارسیان چې

مجوس هم بللی شي، د فلکیاتو پوهنه کښې وړاندې وو. زما په نزد د

پښتو اختر د مجوسیانو د ”سدي“ سره تړون لري. د مجوسیانو یا

زرتشتي پارسیانو یو ډېر عام اولسي مذهبي رسم ”سده“ وه چې

هر کال به کېدلو. دا لکه د هندوانو دیوالي وه. امام غزالي وائي چې

سده ټکي په ژبه اخستل هم کفر دی. معلومېږي چې د غزالي تر

وخته د پارسیانو اثر لا ډېر زیات پاتې وه ځکه ئې هغه ته مخالفت

ضرورت پېښ شو.

د کمال خبره ده چې سده د پښتو ژبې یو ډېر عام ټکی او ډېر عام خپور وور دستور دی.

دودونو، کوپړدنو، سنتونو په موقعه یو بل ته دعوت یا بلنه ورکول سده بللی شي، هم دغه ئې تلفظ دی.

کله چې سده کښې "د" په "ت" بدل شي نو "ست" ترې جوړ شي. "ست" یوې بلنې یا دعوت ته وائي. "ست" د "سده" لازمي جز دی. چاته چې ست نه وي شوی هغه "سده" کښې ګډون نه کوي.

★ بې سته مېلمه

★ دسترګوست

★ په دروغه ست

★ مونږ ځکه نه ووتلي چې ست ئې راته نه وو کړی.

★ څوک چې چاته ست ونه کړي نو هغه بل ورته انتقاماً ست نه

کوي، بدل ترې اخلي. چاته ست نه کول سپکاوی او بې عزتي

ګڼلی شي.

په سده نمانځنه به هم داسې پېښې راتللې چې یو بل ته د

ګډون نه وېنا به بې عزتي وه.

د پښتو، پارسی، عربي، توري چې هندوستانی ژبو ته اړي

راوړي نو "س" په "ه"، او "ه" په "ا" بدلون خوري.

سندھ = هند

سبت = هفت (ب = ف یا پ)

(ف = پ = و، لکه هفت اووه)

دغسې که مونږ سده توری خبر و نو دې به د "هده = اده" شکل اخستی وی. آخري "ه" حذف شوه او د "الف" لاندې زور په زېر بدل شو نو "اید" او "ا = ع" نو عید ترې جوړ شو. مطلب داشو چې عید د سده نه معرب شو.

دا تاریخي رښتیا دي چې هندوان او د هندوستان خلق عموماً چاته ست نه کوي ځکه چې هندوانو سده نه منله. د هغوي ځانلره رسمونه وو. لکه دیوالي، ولې د "ستي" د رسم موجودگي ئې د زرتشتوسره څه ناڅه تړون خامخا څرگندوي.

چې بې سته مېلمه کېږي هغه زه یم
که اشنا مې د هندو غونډې ست نه زده
خوشحال د هند څخه د پښتون تاریخي امتیاز ته گوته نیسي:
هسې د ښکېلو په دیدن خوښ یم
لکه په خوارو باندي اختر راشي
اختر یعنی عامه بنادي راتلل چې ټولنې به خپل ټول غړي ښادول.
څه غم د نعمتونو چې اختر راغی دروېشه
په طمع په امېد اوسه د هر غني له وېشه
دلته هم که په ژور نظر څېړ شي نو اختر هغه توری دی چې د
عید د پاره د سده متبادل شوی دی.

نہ مې زکوٰۃ شتہ نہ سراسايہ لرم

نہ مې اختر شتہ نہ مې قربان دی

خوشحال دلته خپل معاشي احوال بنائي۔ ضروري نہ وہ چي
هغه ڌا اختر نوم اخستی وی، ولي معلومېږي چي ڌا اختر ڌا پاره نور
خلق په بنادي کښي شريکول هم ډدغه دستور برخه وه۔ دغسې ئي
سده سره تړون جوتهږي۔

سده او اختر په پښتونخوا کښي ډږي په لحاظ ترننه موجود
دی، عام موجود دی۔ معنی او مطلب ئي هم يو دی نو د عربي ډ
”خوبښي“ سره نزدېوالی ئي زمونږ ډدريز مرسته کوي چي داتوری
زمونږ ډپښتونخوا نه لوبديز اړخ ته ډېر پخوا تللی دی۔
که چري عيد د ميعاد سره وگڼو نو مطلب به ئي يوه ټاکلي ورځ
وي۔ سده ډپښتونخوا ډدېروکلو په نومونو کي هم راځي۔

۱: چارسده

دا د اشنغر نوم گټلی کلی دی ”په ښکلاوتي“ يا ”پشکلاوتي“
ورته هم وايي دلته خلق ډېر ښکلي وو۔ اوس هم هغسې ښکلي دي۔
دلته به خلور سډي نمانځلی شوې۔ ښکاري چي داسيمه ډ
آتش پرستود ډېر اثر لاندې وه۔

ډدوي اوسني نومونه هم ”ډاور بندگی“ ياد تازه کوي لکه
اسفنديار، پروين، سهراب او نور۔ ډبلخ مشهوره آتش کده هم په ډي
خاؤره د ”اور بندو“ دليل دی۔

ځینې تاریخیان وائي چې پښتانه په درې مذهبه وېش وو. یوه برخه ئې بودیان، بله هندوان او بله مجوسیان وو.

کله چې مونږ ومنله چې ست، سده د پښتنو او پښتوسره ډېر ژور تړون لري نومونږ اومنله چې هم دغه اصلي مجوسیان وو. هم دغه د پښتونخوا لرغوني اوسېدونکي وو. د سیمې ورومبې ژبه هم پښتو وه.

۲: پیر سده.

تخت باني سره نژدې یو کلی دی چې اهم محل وقوع لري.

۳: نې سده = نې سته

لکه مونږ وینو چې "د" په "ت" بدلېږي

دا کلی

۴: سده باجوړ کښې یو کلی دی

۵: سده په کرمه کښې ډېر اهم ځای دی.

۶: سده تېمرگرې سره نژدې د غر په لمن کښې یو ښکلی کلی

دی.

۷: سودم: سدوم

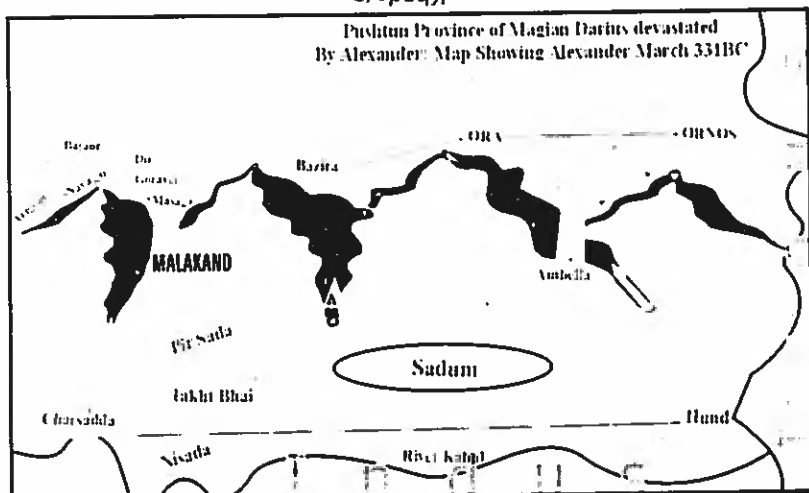
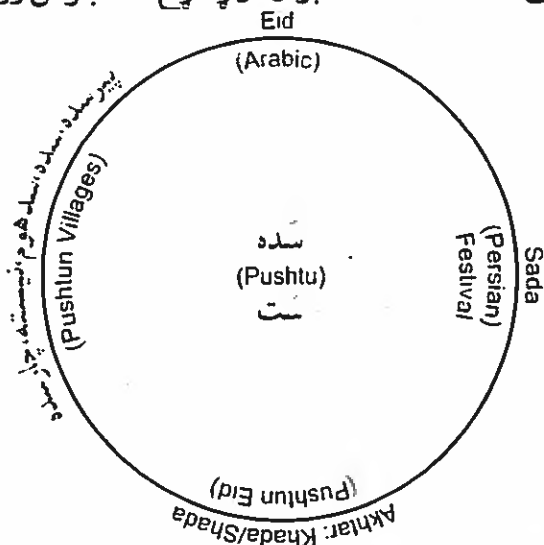
رستم سودم د یوسفزیو یوه غټه تپه ده. د خوشحال خان

ختک سخرگنې دلته وه. حمزه خان او جمال خان د دغه ځای سرداران

وو. جمال گرېهي کلی او حمزه خان کلی او گدر حمزه خان اوس هم

مردان ضلع کښې مشهور کلی دی.

سودم، پیرسده، چارسده د غرونو نه دېخوا دي. اورنوس، بریکوټ او مساګا او سده ترې آخوا دي. دا ټوله سیمه د زرتشت په دین وو. د امبېلی او مالاکند د غټ دېوال دواړه اړخ ته مجوس وو.

که لوستونکي دا نقشه ښه وڅيري نو پوهه به شي چې دا د
 سطنې دارائے اعظم پوه کلکه پخه قلا وه. سکندر ځکه دلته ډېر
 وخت لره ډېر زبات خلک ووژ. قېديانو لره ي په مړۍ چارۍ رابښه.
 ځناور يې هم وسپړل او سالمې ودانۍ ته يې اور ورته کړو. د چنگېز او
 انگرېز غونډې سکندر دومره قتل عام وکړو چې څه لږ کسان په
 غرونو، غارونو، ځنگلونو کې تر عمرونو پټ شو. د يوناني باختري
 ټولواکه ظالمانو دا پاچائي دوه سوه کلونه جاري وه خو ډېر زر سليو
 کس هندي چندراگپتا ته د خپلې لور سره داسيمه په داج کې ورکړه.
 داشوکا راتگ سره ددې سيمې خلک هسې هم د Monks نه بتر وو
 وږو تېرو بربندو بودايي کشکول داشوکا نه واخستلو بودايي دين دلته
 زرغون شو. د آتش پرستۍ نمر تر تله پريوتو دا پېښه د سنکدر
 يرغلگر په ۳۳۱ ق م کې وه. د "اشيماني" دور دا زرغونه سيمه په
 ۵۵۰ ق م کې د سائرس سره جوړه شوې وه دا پښتانه وو. پښتو ژبه يې
 وئيله لکه د سنده، ست، چارسده، نيسده، پيرسده، سودم زمونږ
 ژوندي توري دي. اورنوس، اورا، مساگا او اياگونډ هم د اور رېښه
 لري. دغه پښتنو به په داسيمه د ۵۵۰ ق م نه وړاندې څومره وخت
 تېر کړي وي او د خپل مدنيت په روښانتيا باندې به يې څومره پېرۍ
 اخستې وي. لوستونکي يې په خپله اټکل کولې شي. رگ ويد د
 ۶۰۰ نه ۱۵۰۰ ق م وخت لري. اوستا هم خوا و شا ۱۵۰۰ ق م نېټه
 لري. زرتشت هم دلته څرگند شوی وو دا د هغوي يو ديني مملکت وو

که دغه بره کلونه د ۳۳۱ او ۵۵۰ ق. م تاریخي حقیقت وي نو پښتو ژبه او پښتون قام هم ورسره سم دغلته موجود وو. باجوړ سره نژدې کونړ او اخوا ترې بدخشان پروت دی. د بدخشان نه بلخ ډېر هورته نه دی. د ستر بريالي سکندر بتره کارنامه ارمان دا دی چې یو پښتون یاغبر پښتون مورخ هم دغه ریاست، دغه ژوندي نومونو او ددغه ظلم و بربریت انجام کې د بودايي دین نال ته پام گرځولی نه دی. د ستر پښتون غټه بد مرغي.

***

EARTH: ارض

ورومبى توری عربی دی. قرآن پاک کښې ډېر راغلی دی. دوهم توری انگرېزي دی.

پښتو کښې ارت په معنی د خپور وور، وسیع راځي. ارت بېرت یا ارته بېرته هم دغه معنی لري. که غور وشي نو دابه داسې وي لکه ارته، بې ارته، هغه خه یا هغه چاته وائي چې ارت نه لري. ارت نه لرونکي بې ارته شو. ورته هم داسې ټکی دی. د دغه سره سره مونږ د قرآن پاک یو توری حرث څېړو.

﴿نَسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَاتُوا حَرْثَكُمْ اَنۡیۡ شِئْتُمْ﴾

(البقره: ۲۲۳)

﴿وَيُهْلِكُ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾

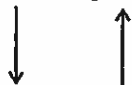
(البقره: ۲۰۵)

نو حرث شو مساوي د ارت

لکه مونږ راروانو پانو کښې ثاقب = تیکاو = th-e.kao کښې
ث = ت = th اوداسې نور ټکي راوړي دي نو دلته هم حرث = ارت شو او
ارت = ارته شو - دغه ارته Earth شو -

د حرث معنی پټی دی او پټی ته مونږ مزکه هم وایو - دا زمونږ
مزکه ده، دا زمونږ پټی دی نو مزکه او پټی حرث شو او هغه ارض
Earth او ارت شو -

(Arabic) ارض ← ارت (پښتو)

(Arabic) حرث Earth (انګرېزي)

ارت هغه ځای وه چرته چې آریه وسېدل -

هېلمند = ایرمن هرات = ایرات

بونېر = بونار مانېری = مانار

کرمار = کرم اریاکر ماغر دمغار = دمغ ایر (مغ نکر غولې)

کونړ = کونار

”ار“ معنی د اخیل لري - پښتو هم اخیل معنی لري -

حبیبی صېب لیکي چې بره توریو کښې د ”ار“ رېښه آریه ته

رجوع لري - د آریه ټاټوبي ته ”اریه ورته“ ویلی شي - دغه آریه ورته

په ”آریه ارته“ او وروستو ”اریه ارض“ یعنی ”د آریه وطن“ کښې بدل

شو -

”اریه ورته“ ځینو په ”اریه ورشو“ بللي ده - ”ورشو“ د خرځای

معنی ورکوي چې هغه هم پټی یا ارض وي. مونږ وئیلی شو چې ارض هم د پښتو د اړت نه اخستی شوی دی.

ځینې د آریه اصلي ټاټوبي ته "آریه وېجه" وائي. که وېجه د "جه" رېښه لري خو پرې د پاسه چې کله آریه وېجه په لنډه ډول اووئیلی شي نو ارض ترې جوړېږي لکه "ج، ه" په "ض" راوړي او "ه" حذف شي.

آري یو ډېر نوم گټلی قام وو. ارض آریه یا آریه ارض هم ټوله دنیا کښې پېژندی شوه نو هرې ژبې ته دغه ټکی لارلو چې اصل کښې اړت، ورته، ورشو، وېجو دی او دغه اصل د پښتو ژبې دی.

"ارته، بېرته، ورته، چرته، ارته چینگه، ارته وېته" داسې توري دي چې ترېنه اړخ، لوری، جانب، طرف برېښي او دغه معنی ئې د هېواد، وطن سره نژدېوالی څرگندوي.

★ ★ ★

اګی EGG

د پښتو ژبې دا یو توری دومره عجیبه دی چې بېن الاقوامي درجه ئې موندلې ده. اګی یو اړخ ته د خوړلو د موندنې ډېر په اسانه لاس ته راتلونکې ذریعه وه بل خوا دا د تولید او د خوړنې د شیانو د ډېرولو ذریعه وه. بنیادم ته ئې قدر د لرغون نه ښکاره وو.

اګی اسم تصغیر دی اصل به ئې "اګ" یا صرف "ا" وي.

★ انګریزي کښې ورته "Egg" وائي

* فارسي کښې "هاگ" بللی شي

* اوستا کښې "AHIGA" یادېږي

مونږ لاندې یوه سلسله جوړوؤ چې د دې توري نړیواله
خپلوي ښکاره کوي.

اگی

۱. هاگی

۲. هایه: (خایه هم ورته وائي "خویه" خوته هم بللی شي)

مردراکیر و خایه باید ولس (سعدی)

۳. ها: (متل دی "یوه ها وده هغه هم سخاوه")

په وجود کښې لکه هاله وښتو خلاصه

(خوشحال)

هندوستانیان چې خه ته هاندې وائي دا د "ها" خخه اخستی

شوی دی. په ډېره اسانه لاس ته راتلونکی ښه خوراک هم دغه وو. هم
دغه هاندې په انډه بدله شوه.

۳: ها ← انډه ← هاندې ← انډیوال

پرې مې سلام دی جرگې چې پندې شي

زړه مې هورې وي هوري چې هنډې شي

(خوشحال)

۴. هوپه:

چې مکان ئې ناپېدانبښان ئې نشته
 شوک به خه غواړي د سپینو بازو ویه
 (خوشحال)

په شعر کېنې به ئې غږ ها = هو به = ویه وي، نور نه شي کېدی.
 تالی چرگه نرېښخی دی په دیدن کېنې
 لوی چارخوېل لکه د چرگ په هوېو کړنگه
 (خوشحال)

۵- بیه:

۵- هووا:

مونږ چې بیسه یا وي یه خپرونو بیه نه بیج او بیج نه بیجه
 جوړېږي. "ې" په "ج" بدلېږي لکه "یروشلم = جیروسلم، جوگ =
 یوگ، جغ = Yoke" د پښتو مشهور توری پجه د بیج او بیجه مأخذ
 دی. بیج تخم ته وائي، بېجه مزغو ته وائي.

د چرگې پجه هغه اندام ته وائي چرته چې اگی جوړېږي.
 د غلته اگی. د وړو وړو دانو پشان وي چې په وار وار غټېږي او د غټېدو
 سره ښکته راځي تر دې چې بهر راشي. بنیاد مو کېنې هم پجه وي چې
 یوه یوه هراړخ ته وي. هر ځناور او هر ژوندی څیز پجه لري. ژوندي
 شيانو کېنې برتي هم راځي. د لوبڼو پجه هم وي.

د اگیوال سره توکری کېنې د ډېرو اگو مجموعې ته پجه
 وائي. کله کله دغه توکری ته هم پجه وائي.

:OVARY _V

په بنيادم اوڻاوار ڪنبي ڏاڳو دغه پڄي ته Ovary وائي چي د
 هووارينبه پڪنبي ڊبره ٻنڪاره ده- يوڀ اڳي- ته Ovum او ڊبرو ته ova
 وئيلي شي پڄه پخيله ڊببضه مآخذ دي چي ببخي جوته ده- بيه يا
 ويه هم ڊببضه مآخذ دي- پڄي ته ovary وائي-
 ۸- ببضه:

ببضه عربي- ڪنبي اڳي- ته وائي-

﴿كَأَنَّهُنَّ يَبِضُّنَ مَكْنُونٌ﴾ (الصَّفَت: ۴۹)

ببضه په حواله سپين رنگ ببضا بللي شي- ابيض هم
 دغسي دي-

﴿فَإِذَا هِيَ بَيِضَاءُ لِلنَّظَرِ﴾ (الاعراف: ۱۰۸)

ڪامل صبب ڊببضا معني نمر ڪنبي ده-

۹: ببضوي شڪل ته oval وائي چي ova پڪنبي څرگنده ده-

Oval home is similar

Egg

انگريزي

Hawg

فارسي

AHIGA

اوستا

اڳي، هاڳي

پڻ ڏٺو

(Indian) هانڊوي، انڊه

هندي

انڊيوال- ملگري

ها: هاڻه

ova(Latin)

هویه: خایه بیجه، بیج (هندوستانی)

ویه

بیه بیضه (Arabic)

Ovary(Latin)

پجه (ب = پ او ی = ج)

اگی. د دنیا په اووه ژبو کېنې

(Egg=Agai in seven languages of the world)

***

ار UR

دا د ابراهیم علیه السلام د زېږون ځای وو. د ایونبار وو چرته چې د نارنمرو د پېښه شوې وه. ur د کلدیانو ښار وه. UR په پښتو ژبه کېنې اور ته وائي.

ممکنه ده چې دا وړ وي لکه وړ کلی، بر کلی، لړ کلی، هورې کلی، ورې کلی، پښتو کېنې داسې عام نومونه دي نوی کلی، بار کلی، کوز کلی.

د نمرود باچائي په بابل، ایرج، اکاد او کلنه کېنې شروع شوه. وائي چې بابل د مزکې په مخ و پرومبی ښار وه. د غلته د بنیاد موږ په یوه وه. ټولو بنیادمو یوه ژبه لرله، داسې ممکنه نه ده.

په ار کېنې آتش پرستي او بت پرستي دواړه جاري وو. د غلته

داسې خلق هم وو چې د فلکیاتو لکه نمر، سپوږمۍ، ستورو ماهران وو.

اوري، سوري، سور، سورج د نمر معنی لري.

سورج = سور + آگ

د نمر رب النوع سورده بللی شو. سورده یا اوره د UR رېښه لري. سور، سوري، سورياني یوه پښتو کلمه ده.

مونږ که د UR یا اور تړون عربي سره راولو نو داسې کېږي:

سعیر یو عربي توری دی. د غږونو د بدلون د لار مطابق سعیر مساوي راځي د "اعیر". چونکې "الف" او "عين" او "یا" یو شان نزدې اواز لري (vowels) واول دي نو اړ ترې جوړ شو. عذاب السعیر، اصحاب السعیر او دغه شان الفاظ قرآن پاک کېنې ډېر راځي چرته چې سعیر د دوزخ معنی لري. (القرآن ۱۲ پاره)

تائن بي ليکي چې: "سومیران، اور اوروک، اريدو، دولس زره کلونه وړاندې د "اورسي" نه "بين النهرين" ته تللي وو. دا خلق عرب نه وو. ژبه ئې سنسکرت ته نزدې وه".

پښتو کېنې اور اورکی، اورپښتی، اوربلکی دغه معنی کېنې راځي. مطلب دا چې د ابراهیم د UR مطلب هم د پښتو اور دی. د ابراهیم د قام د فلکیاتو مهارت د هغه پېښې نه معلومېږي چې هغې کېنې د خلیل علیه السلام د نمر، سپوږمۍ او ستورو مطالعې ته قرآن پاک کېنې اشاره شوې ده او هغه آیت کېنې هم صفاده چې مونږ

ابراهیم ته د ﴿مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ پوهنه ورکړه. که چېرې دا رښتیا وي چې بابل کښې د ټولو بنیادمو ژبه یوه وه او دغه په مزکه د بنیادمو ورومبی ښار وه نو مونږ وئیلی شو چې ښار هله جوړېږي چې د اړخونو خلق ورته راشي. اطراف وړاندې آبادېږي، ښار وروستو وي، د بابل نه دېخوا کابل، زابل وو چرته چې پښتانه د پښتو ژبې سره وسېدل.

د Genesis لیک کښې په دې حقله تسلسل نشته. معلومه نه ده چې کوم نمرود، د بابل ښار یا چا یادېږي هغه هم دغه سړی دی او که د دوو کسانو بېله بېله پېښه ده. بابل د vowel او "وئیل" سره سمی خوري. ورکلی. برکلی، لړکلی، نوی کلی، زوړ کلی، وریاکلی، ورې کلی زموږ د پښتو انداز دی. ښار نو نوی نوزی کلی. اورکزئی او اورمړ کښې د UR او URUK رېښې زموږ وړاندې دي. دا د سومیرانو لوی کلی وو. پښتو سره تړون ئې سوال دی.

***

اشر

دا زموږ د پښتو ژبې یو ډېر عام توری دی. ټولنه کښې د بدلون سره دا ټکی ډېر متاثر شوی دی خو دا د ژبې یوه برخه ګرځېدلې ده.

په ګډه، شریکه، یو بل سره بې اجرته کار کولو ته اشر وائي. دا

عموماً په بدل کېږي خو ضروري نه ده چې بدل کېښې ئې اشر ته ورشي بلکې د هغې په ځای څه بله مرسته یا نېکي هم کېدی شي. د فصل رېښو وخت کېښې چې د نمر تاو غنم خرابوي، د باد باران وېره وي، د غوبل وخت کېښې د کار د زیاتې په وجه یا بل څه مصروفیت په وجه د کارزر ختمولو لره د زلمیو یوې گڼې ته بلنه ورکړې شي چې په فلانۍ ورځ به مونږ سره اشر لره ځی. زمونږ اشر گندی به وي. یوه شپه یا مخکېښې خبر ضروري وي. لس شل کم وزیات زلمي سحر وختي په متعلقه کار په یو ځای لاس پورې کړي او تر نماناسپښینه یا نماز دیگړه ئې هغه کار سرته رسولي وي. په دې دستور کېښې د غړو شمېر هر څومره کېدی شي. ضروري خبره نه ده چې لس تنه به وي. لږ لره اشر غوښتی شي، غوبل لره اشر غوښتی شي، د پټي یوې کولو او کر، نال لره اشر غوښتی شي. لختي کنستلو لره، د کوتې دېوالونو جوړولو، تپولو لره اشر غوښتی شي.

اشر گوندوته خصوصي خوراک څښاک ورکولی کېږي. چې اشر سره د گوندي تکی یو ځای شي نو مطلب ئې واضحه شي چې دغه تن د هغه ډلې غړی و. اشر گنی او اشر گندی او اشر گوندی یو تکی دی. (اشر دریاندې واچوم، اشر درله راغواړم، هغه خو اشری ده، دا زمونږ ژبه کېښې عام راځي).

عربی کېښې او قرآن پاک کېښې عشر د لسو معنی کېښې

راځي.

﴿تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ (البقره: ۱۹۶)

﴿وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ﴾ (الاعراف: ۴۸)

لس به مله سره ونه وني په ننگ کښې
که درست ملک سره پره کړې تر تور سنگه

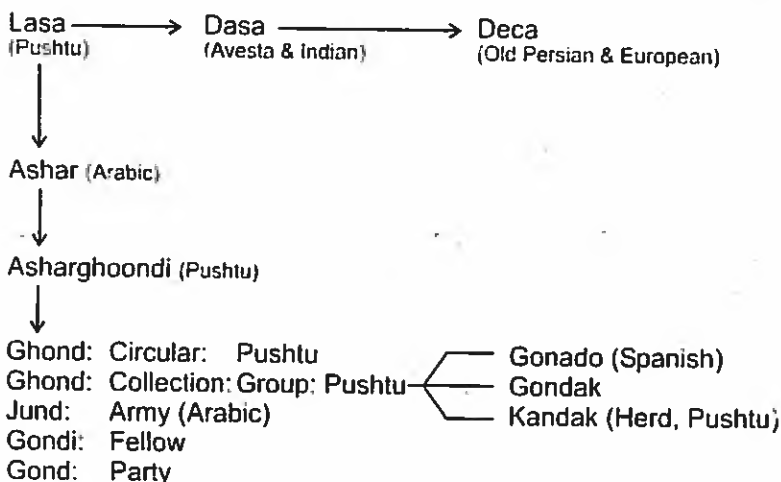
(خوشحال)

د تور سنگ مطلب کوه سياه ضلع هزاره ده. تور غر هم
نومېږي. نن سبا دغه سيمه ضلع تور غراو ډويزن اباسين ونوملی
شو. تورسنگ ئې سوچه نوم دی، مرئي توب مونږ نه نومونه
وشو کول.

عشر د بنياد مخپه کليزه گټه کښې اسلامي حکومت ته يوه
خاص برخه ورکول وي. د عربي. د احد تجزيه بناغلي غور يا خېل کړې،
هله ئې وگورئ:

عشري يوه پيمانه ده. د پيمانې په مطلب دا د لس د هندسې په
ځای په ډيکاگرام، ډېسي گرام، ډېسي ميتر، ډيکامېتر کښې راځي.
دغه ډيکا، ډېسي د "دس" يا لس نه وتي دي. دې څخه علاوه مونږ د
لس گون، لس گوند، شل گون، سل گونه، زر گونه ټکي شمېر کښې
راولو دغسې برغون يا غبرگون دی. خو گونه... معلومېږي چې
چند گنا، دوگنا، تگنا، چوگنا، پنج گنا هم د دې نه اخستې شوي دي
خو مونږ د عشر او گوندي نه سترگې پټولی نه شو. کېدی شي دواړه
يو بنياد لري.

یقین سره وئیلی شو چې د گاونډي ټکی د گوندي او دغسې د
 "جند" سره تړون لري. د کنډک توری هم دغسې د گونډک ترکیب
 لري. کنډک د گډو بیزو یا نورو څاروؤ یوې غونډې یا مجموعې ته
 وائي. رڼه هم ورته وائي.

- ★ د گونډک = کنډک په حواله هسپانوي ټکی Gonado دی.
- ★ د بنیادم د ټولنیز جېټ پټه به ئې د څاروؤ سره لگېده.
- ★ لرغونی پهلوی کښې ورته "دیکا" وائي.
- ★ اوستا کښې ورته "دسه" وائي.
- ★ یورپي ژبو کښې "دیکا" توری عام دی.
- د لسو هندسه د بنیادم د گوتو د شمېر نه اخستی شوې ده او د
 یو هندسه د گوتې د نېغ شکل نه.

اوبه (oobeah) :

داتېکي پښتونخوا کېنې ډېر عام دي. اوبه په ټوله نړۍ کېنې ډېرې او عام دي. دا د بنيادم د ژوندون د پاره لازمي خيز دی. اوبه د لرغون څخه تر ننه د بنيادم ارتقاء کېنې ډېر لوی کردار لري. دا د هرې ژبې څېړنه کېنې ډېر جوت توری دی.

★ آب ورته ايراني وائي

★ وُب او وُبر = بحر

د اوبو روانگي ته بهير وائي. وُب بهير = بحيرة چې د عربي توری دی. د قرآن پاک توری "اکواب" د اوبو ريښه لري. صحيح بخاري کتاب التفسير د اکواب معنی ليکي "داسې کوزې چې سوځي نه لري چې د هرې غاړې ئې څښکي شي". د قرآن پاک توری "ينبوعا" کېنې د اوبو ريښه موجوده ده. ينبوع معنی چينه لري.

د قرآن پاک توری "وايل" د اوبو ريښه لري معنی ئې عکرمه د زوره وړ باران کوي (بخاري کتاب التفسير).

★ جبه: جوئ آب د عربي ايراني توری دی

★ نم: نو: ناب: نوآب

پښتو کېنې د وُب ريښه لرونکي د څو ځايونو او کليو نومونه

داسې دي.

★ صوابی: سوئ آب: د اباسين په غاړه د يوسفزيو يوه لويه

درنه سیمه ده.

★ زروبی: زر + اوبه یا زر = جر: داهم د صوابی په سیمه یو کلی دی.

★ سروبی: سر + اوبه یا سره + اوبه، دامبېلې په خلۀ کښې یو کلی دی. سروبی افغان کښې د سیند په غاړه یو ځای دی.

★ خخوبی: خاخي اوبه

★ یعقوبي: (یاکوبي: یخ وېي / یخې اوبه. ورسره نزدې سره چینه ده)

★ تخت بی: تخت بائي

★ جلبی: جل + اوبه، جل په معنی د ځای یا ځلند یا تېري، چې چرته اوبه لږې وي)

★ سوارۍ: بونهر کښې یوه وړه ښاریه ده.

★ دوواوه: دوآبه، د داؤدزیو پښتنو سیمه ده.

★ سرکاوی

★ سرخابی

★ سروبی

★ خړوبه: خړوبول. او خړوب زموږ د ژبې عام ټکی دی.

★ ترناؤ: په دې نوم بې شمېره کلي دي.

★ گنداؤ: مشهور ځای دی چرته چې اېمل خان مومند مغل

فوجونه تباہ کړي وو.

☆ ارغنداو

☆ کوبها : ښۀ اوبۀ، ښکلي اوبۀ. د کابل سيند زوړ نوم دی.

☆ کوبامعنی د کوکو : کوب : خوب

پښتو کښې کوکو ښکلي ته او ښو ته وائي. کوکو اصل کښې
 ”ښۀ وو ښۀ وو“ دی. دغسې کهو یا اصل کښې ”ښۀ وو بۀ“ ”کوکو
 اوبۀ“ دی. ځینې کوړ پامه دغه سیند د چترال د نوم سره تړي. هرکله
 چې د دغه سیند نوم پینځۀ زړه کلونه وړاندې هم د کابل سیند وۀ.

د کابل د ښار نوم شننه هم مونږ د ښو اوبو په نسبت کولی
 شو. هغه ښار چې د ښو اوبو په غاړه وۀ یا هغه کلی چې د ښو خوړو
 اوبو په غاړه وۀ. کوفین = کوکو + پاني (اوبۀ).

د زابل شننه به بیا داسې وي چې چرته اوبۀ خوړې نه وي.
 تروې، ترخې وي. ”زا“ مونږ په زیم، سبب، زه، بدلولی شو. په هر حال
 زۀ ”کابل = کلی بل“ او ”زابل = ځای بل“ ته ترجیح ورکوم.

د مالم جبه سره مونږ دا لاندې ټکې څېړلی شو.

☆ کالام = کاله + وام (ووم)

☆ کېدام = کېد + وام (ووم)

☆ بشام = بهیس + وام (ووم)

☆ مالم = مل + وام (ووم)

د ”وام“ توری د کلي معنی کښې په ټوله پښتونخوا کښې

ژوندی دی.

”د ځایونو نومونه د یوې ژبې د قدامت پابنه د لیلونه دي. دا

زمونږ د ژبې د تاریخي اصالت ټینګ اسناد دي“ (حبیبی صېب)

★ کوبا = گوبا = جوبه = جبه

★ اباسین = اوب سین = ocean = اوقیانوس = اوشنوز

★ سېب = سیاه آب = سیم

★ جبه = جائ آب

باره کښې ”با“ د اوبو رېښه ده. د پېښور نوم ”بره شاپارده“ نه

اخستې شوې دی. رګ وید کښې اوبو ته APAS وائي چې P ”ب“

شي نو اوبه ترې جوړې شي. رګ وید په A. ا ژبه کښې دی. اوستا سره

ډېر جوښت دی.

★ ترخوبه: کامل صېب لیکي چې ترخوبه د آني خېلو وزیرو په

حد کښې د یو کلي نوم دی.

نور شراب ورته اوبه د ترخوبې دي

(خوشحال)

★ تارو جبه = تر، جبه د پېښور نه ښکته په لویه لاریو کلي دی.

★ مالم جبه = معلم جبه یا معلومه جبه یا ماء لم جبه

مال ودم = معنی کلي

★ زوه = ز هوب = وینه زوه = pus

★ چینه = چناب ، چینه + آب

★ جړوبی = عبدالستار عارف خټک د پښتو ښکلی شاعر د دې

کلي وو۔

★ دويان

★ يعقوبي = يخ + اوبه

★ سېلاؤ = سېلاب

★ باريکاؤ = باريکاب = باريک آب

★ خوشاب

- تر خوشابه پورې ملک کره شنه ډډوزه

(خوشحال)

★ موب کلی

★ گرپاله = غروپاله - (گرپه + وپاله)

وپاله ته اوستاکنې vana وائي وېنې. ئې پښتو ده۔

★ جهلم = گجل + يم، "گجل" په معنی د خټه او "يم" په معنی د

سېلاب۔

★ راوي: د پښتو ژبې روي دی RAWAY

★ بياس: دلته "بيا" د اوبو رېښه ده۔ بهېدل، بشېدل۔ "س" د

سيند لنډيز دی او د "س" = سين يعني "س" د سيند رېښه

ده۔

★ ستلج: ستوی لږ، چې ستوې د توې رېښه ده۔

★ چناب: چينه + آب، ټانکواڼي: که ټهنډه کوهي وران وي خو

بياهم "وائي" د اوبو رېښه ده۔

داڅه سیندونه د اوسنۍ پښتونخوا نه بهر دي ولې دامطلب
 ئې دی چې پښتانه د خپل ټاټوبي نه ختیز ته وخوځېدل او د ځان سره
 ئې خپله خوږه ژبه پښتو یوړله او هم دغه ژبه کښې ئې هغلته په
 هرڅه نومونه کښېخودل. که ختیز ته په پنجاب او نور هند ورختلي
 دي او که لوېدیځ ته په عربستان مینځنۍ آسیا او وړاندې په اروپا
 ورغلي دي. د اوبو ټکۍ ئې ځان سره وړې دي او دغسې د اباسین نه
 ocean اوقیانوس په یورپې او عربې ژبو کښې ورننوتی دی.

بنګالي ژبه کښې اوبو ته جُول = جاول وائي. غالباً هندي هم
 دغه توری لري. په جُول = جاول کښې د اوبو رېښه موندل ګران نه
 دي.

★ جو = جوې = جوئ آب = جبه، بنوروا ته هم جاول وائي.

بنګال او قطبي هند د پښتون قام د زبردست فشار لاندې څه
 خواښایو زرکلونه زمونږ د سترګو وړاندې د محمود غزنوي او د ستر
 امزري محمد غوري د کلکې افغاني ارادې نه د حافظ رحمت خان تر
 وروستۍ سلګۍ پورې پاتې شو. یقین سره وئیلی شو چې د دغه نه
 وړاندې تاریخ به هم دغسې د ځان تسلسل وو. ممکنه ده چې د غوري
 د مستقل راست اقدام نه وړاندې به هم پښتانه په څه نا څه شکل
 کښې تللي وي. شاید د وړاندینو تړون د اسلام سره نه وو، ولې پښتو
 ژبه خو ئې خامخا وئيله او د پښتون قام نامه پرې پورې وه. دغسې
 پښتو ژبه پرله پسې هند لورې ته، ایران لورې ته اولوېدیځ ته کوچېدله

او خپلې نخښې ئې هلته پرېښودلې دي چې د خپرنوالو د خپرنو
موتازه دي.

Sea = Seend = Ob. seen = Abaseen = (Indus River) = Seen
(English) (Pushtu) (Pushtu) (Pushtu) (Pushtu)

↓
= Ocean (English)

Oceanos (اوقيانوس) ("او" د اوبو رېښه ده)
(Greek)

↓
(Arabic)

***

آفتاب

داتکی د ایران دی

په لاطینی، یوناني او انگریزي ژبو کېښې د یو ټکي مخالف
ټکی هغې سره د a، زیاتولو سره جوړېږي لکه:

Zoospermia = Azoospermia

Asthenia, Aesthetic, Aplasia, Anorexia, Tone: Atonic,
Abduct, Atresia, Cellular: Acellular, Aphakia etc.

دغسې د "آفتاب" اپوټه "فتاب" شو چې هغه پیتاؤ شو.

مونږ وئیلی شو چې د پیتاؤ نه آفتاب جوړ شوی دی یعنې:

پیتاؤ : اپیتاؤ : تاب : تاو   پ = ب، ف = پ

بونېر کېښې سیوري امازئی او پیتاؤ امازئی نوم گټلی کلی

دی، سیوری او پیتاؤ نورو کلیو کېښې هم شته. پیتاؤ د پښتو عام ټکی

دی محاوره کېښې هم راځي دغسې هم.

***

هوا

اوا

ایوا = eve = حوا

avian , aves : د زوالوجي د الوتونکو ځناورو یو فائیل دی.

قرآن پاک کښې د هوا توری ډېر راځي - زیاتره په معنی د هوا، باد، خوا هاش، غوښتنه، هوس راځي - پښتو ژبه کښې هم هوا د غسې مطلبونه لري.

د الوت کونکي معنی لري، که د الوت نه ال حذف شي نو د "وت" تړون د vian سره جوړېږي.

هوا، ایو، ایوې، اوا د یو توري مختلف غږونه دي - avian د زوالوژي په هغې vertebrata کښې راځي کوم چې الوځي - Eve بي بي حوا علیها السلام ته وائي.

لاطیني Avian → Ave → اوا (پښتو)

↓
 (ایراني) هوا ← (عربي) هوا
 ریزویدا کښې هوا ته VAYA یا VATA وایي.

***

"افواه"، "افواههم" دا د عربي لفظ دی معنی ئې ده په خله

خبره، دروغ خبره، هسې هوائی خبره.

اف هم قرآن کښې په هغه مطلب کښې راځي کوم مطلب ئې

چې پښتو کښې دی، معنی ئې غږ، ډېر په وروڅېره، د ناخوالې خبره.
داسې یو غږ یا خبره چې بل پرې خفه، حېران، زهیر شي.

۱: ﴿أَفْ وَلَا تَنْهَرُهُمَا﴾

۲: ﴿أَفْ لَكُمْ﴾

۳: ﴿قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ﴾

***

ایسک - اسک

دا د پښتو ژبې توری دی، معنی ئې ده قرعه اندازي.
پچه-پوچه- حصه: ایسه، هسک هم ورته وایي په څه څیز، برخه،
پټي، د قربانۍ غوښه او نور دغسې یو دستور دی په جولی- کښې یو
تن یو وړوکی غونډه څېز واچوي چې هغه د یو خاص سړي نڅښه وي،
نورې نڅښې د نورو سړیو ورسره کړي او جولی- کښې ئې وخوروي
راوخوروي یو ماشوم یا لوی په پټو سترگو د هغه جولی- نه یوه نڅښه
راوباسي چې هغه نڅښه د چا وي نو مخامخ پراته څیزونو کښې په یو
لاس ایښی د هغه شي- دغسې دا گردانېږي- کله د قربانۍ غوښه په
اووه یا کم زیات توپکو کښې اووېشي یو تن مخ بل خوا واړوي او بل
تن ورته وایي چې دا د چا؟ او دغه وخت ئې لاس په یو توپکي ایښی
وي.

حصه: ایسه او ایسک د هغې تصغیري اسمونه دي.

مونږ اسک یا هسک داسې هم لیکلی شولکه

هسک: حیصک خصص د عربی- توري دي قرآن کښې موجود دي- دا ټکي د خپل ټول گرائمر سره د پښتو نه عربی- ته اوړېدلي دي-
 ”پوچ“ د سپک معنی لري- ”پوچ“ د هندي تپوس ته وائي-
 ”پچه“ د گډو چپلو Feces ته وائي- د نظام انهضام آخري نتیجه دغه وي- گډه وائي پی- به درکړم خو د پچو سره- ”پچه په کښې شوې ده“
 مغرور ته وائي- پوچه په پوڅه هم لیکلی شي- ”پچه“ د وړومبي زور سره د ټوکړسۍ معنی لري- ”پچه“ یا ”پچی“، ”پوچانې“، ”پوچانانی“، ”پیشانی“ لږ مقدار ته وائي، وړوکی قد لرونکو ته وائي-
 ★ ★ ★

AURICAL: اورېدل : Aurical د اورېدو بهرنۍ حصه :

د غوږ څرگنده برخه-

Aura - Auri cular هغه موضوعي غږونو وغېره ته وايي

چې د غوتې Fits راتلو څخه وړاندې اورېدی شي-

Auriculo-tympamic

Tympanum : تمپیل : طبیل، د غوږ د باندینۍ پردې شکل

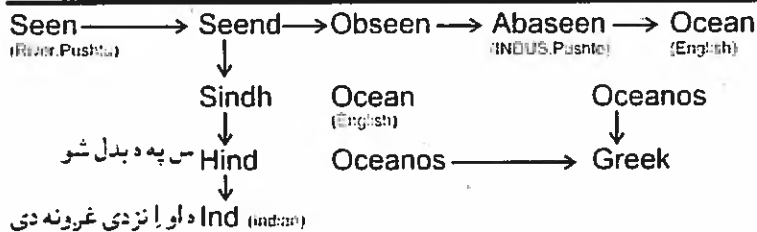
لکه د تمپل وي-

اوقیانوس

په دې ټکي کښې او، د اوبو ریښه ده- ”ق: بن“ اخري ”س“ د

لاطیني طریقې سره بدلون دی- ق = بن په دې کتاب کښې زموږ د

دریز مرسته ده-

داتکی بناغلی حسین بخش کوثر غوریاخیل ډپر خپرلی دی
تاسو ئی هلته کتلی شی۔

غورياخېل ليکي چې کله پښتانه په لرغون کښې لوېديز ته وکوچېدل نو د ځان سره ئې د خپل وطن نه اباسين توري هم يوړلو - چونکې د هغوي وطن کښې تر ټولو لوی سيند يواځې اباسين وؤ نو هغوي په يورپ کښې هم دغه نوم په لوی سمندر کښېخود - د ډېرې زمانې تېرېدو سره هغه لفظ اباسين په اوشن بدل شو مونږ د اوب سين : اوشن سره د اوکيانوس : اوشيانوس اضافه کول غواړو -

کابل سیند ته لنډی سین یا لنډی هم وایي - دکهوبا:خوبا
اوبه اوس هم ډېرې خورې دي:

يا اوبه د لنډي سين يا د بارې دي

چې په خله مې تر نبات لگي شیرینی

(خوشحال ختیک)

دَلَنَدِي اوبه هغه گنه خوشحاله

چڻي ياد پري په جنت کښي جوي شير

(خوشحال خټک)

کھوبامونږ ته اوس هم ډېر گران دی خو په ۲۸ - ۲۹ جولائي
 ۲۰۱۰ء کښې کھوبا کښې يو ستر سېلاؤ ټول مهمنزی او ټول نوبنار تر
 تاروجې پورې مزکې سره اوار کړل.

لنډې ورته ځکه وايي چې ډېر اوږد نه دی يا دا چې د "لوندې"
 ټکي وړان شوی دی.

خوب آب: ښکلي اوبه: خوږې اوبه، خوب آب بل
 :کوبا: کابل سيند

"کو" هم پښتو کښې د خوږ اوبښکلي دپاره لکه کوکو ماما، د
 "کوبا" تورې اولني وېد کښې راغلی دی چې ورسره د گومل (گومتي
 يا گوم توې) کورمه، سو هتوپوتو (سوات توې) پښتانه نومونه هم
 راغلي دي.

زم زم = زيم زيم = ځای يم، د اوبو ريښه لري.

ارواښاد حبیبې صېب د کابل د توري څېړنه کښې زیات زور په
 "کاو" اچولی دی زما په خیال د "کھوبا" درگ وېد موجودگی کښې
 ښه څېړنه د "ښکلو اوبو" ده.

***

اسرى

۱: ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى﴾ (انفال: ۶۷)

۲: ﴿قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى﴾ (انفال: ۷۰)

۳: ﴿وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا﴾ (الاحزاب: ۲۶)

اسیر په معنی د گېر شوي، بنديوان، مقید راځي.
ایسار هم د غسې معنو کښې راځي. هغه د دښمنانو مینځ
کښې ایسار شوی دی.

ایسار پرده مه، په تادی راځه، دلته ئې مطلب اټالېدنه شوه
خو هره معنی کښې ئې د بندېز سره څه ناڅه تړون موجود وي.
زلفې دې زنځیر دی پکښې ډېر زړونه اسیر دي
څوک په داتدبېردی چې خوشحال آزاد لره
پښتو کښې اسره په معنی د هیلې، امېد هم راځي.

۴: ﴿لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا﴾ (بنی اسرائیل: ۸)

دلته حصیر معنی د "قېد خانه" ورکوي

ایل - یاغي

ایل په معنی د مطیع، بنده، محکوم رات شوي (رعیت شوي)
راځي، غلام ته هم وایي.

یاغي د باغي، آزاد، خپلواک معنی لري چې د چا د حکم او
حکومت لاندې نه وي او د حکومت د نظام په ضد ولاړ وي سرکښ.

یاغي بازونه یو یو بازدار نیسي
څه چرگې نه دي چې ئې هر خوار نیسي
(خوشحال)

پښتنو سره که شته څه عقل پوهه

ایل یاغي دي ځنې کاندې اوس حذر

(خوشحال خټک)

رعیټ لکه عیال ساته خوشحاله

په یاغي باندې مهم کاندې بادشاه

(خوشحال خټک)

په لیدلو دې خوښي در سره راوړي

لکه تللی یاغي باز راغلی بیایي

(خوشحال)

چې د یوې یاغوبل وخت کښې غوښي ته چوکه ورکوي نو د

ایل شه غږ ورسره کوي کله کله یواځې "ایل ایل" وایي

څپاند سیندې هم له ډاره ایلائي که

(ښکارندوی)

ایل د خبر غوښتو غږ ته هم وایي

هله یو فقیر ورته ایل ورکړو نور بې درنگه

د ایل رېښه د قرآن پاک لاندې لفظونو کښې راځي:

۱: جبرائیل ۲: میکائیل

۳: اسرافیل ۴: اسماعیل

۵: عزرائیل ۶: عزازیل

۷: انجیل ۷: خلیل

۸: الیاس ۹: الیسع

۱۰: اسرائیل د یعقوب دوه نوم دی (۱۱ بني اسرائيل)

یله کول یا ايله کول پښتو کښې د پریښودلو، آزادولو معنی لري.

”زۀ لا ایلله نۀ یم وار وکړه“

ایل -- الله ته وایي. ایل د اهل و عیال مطلب هم ورکوي.

په نوې لوظنامه کښې د ایل لاحقۀ ډېره راغلې ده لکه حزکائیل،

داني ایل، عمانوایل، غالباً عبرانی. کښې دا توری ډېر راتللو. د یعقوب

بېت ایل یقیناً زمونږ خانه کعبه نه ده لکه زور کتاب چې لیکي:

ایل: ایل د پښتو د عربی. د هل مطلب کښې هم راځي. لکه

اشر غوبل کښې چې چغه شي هلا. هلا (الله الله) ایل ایل چې غوښي

ته چوکۀ ورکوي نو د ایل خۀ غږ ورسره کوي. عربیان هل دخبرداري

دپاره وایي:

ع: ایل یاغي دي ځنې کاندې اوس حذر

(خوشحال خټک)

”ایله پرې مۀ کړه“ دلته ”ایله پرې مۀ کړه“ د سربې معنی

لري. ”هغه ایله راغلې وه چې“ نو ایله د ډېر لږ وخت معنی ورکوي.

ایل نر ایلۍ نر ته هم وایي.

د عیسیانو زور کتاب کښې ایل پسوند ډېر راځي.

ایل معنی د الله لري.

”هله هله“ د ”زر، بیرې، تادی“ معنی هم لري.

***

الوان

“الوان” رنگونو ته وايي. که “ال” ترې لرې شي نو
 “وان” به پاتې شي.

۱: ﴿مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ﴾ (النحل: ۱۳)

۲: ﴿وَاخْتَلَفُ السِّنَتُكُمُ وَالْوَانُكُمُ﴾ (الروم: ۲۲)

۳: ﴿وَالْأَنعَامُ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ﴾ (فاطر: ۲۸)

پارسی کښې هم ورته الوان وائي. داتکی پښتو کښې ډېر
 لیکلی وئیلی شي:

لون لون کالی بڼا پیري خواجه شو

چې خوشحال دیار دمخ په بازار راغی

(خوشحال خټک)

په باغ چې ګله شي که ترې وتونې وې

که لون لون مېوې خوړونې وې

(خوشحال خټک)

زه خبر ورغښي نه شوم بهار تېر شو

د ګلونو لون واره په بل پېر شو

(خوشحال خټک)

***

اخذ

داتکی هم ز مونږ په خیال سوچه پښتو اصل لري. قرآن پاک
کښې داتکی بې شمېره ځایه راغلی دی.

- ۱: ﴿أَخَذَ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾
- ۲: ﴿إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ﴾ (یونس ۲۴)
- ۳: ﴿وَلَا يَأْخُذُوا مِنْهَا عَدْلٌ﴾ (البقرة)
- ۴: ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ (البقرة)

د پښتو اخستل ز مونږ څرگند ټکي دي.

دا مصدر دی او ډېر مشتقات لري. ماخذ او اخذ پارسی. کښې
هم ډېر عام دي. اخستل په اغستل هم وئیلی شي.

اخله، ماخه، واخه، راخه د پښتو بې کچه بنيادي ټکي دي او
مونږ پرې ډېره کلکه دعوه لرلی شو. اخذ نه اخستل د ژبو یو تریله د
بدلون د قاعدې سره سم دي. $S=Z$

عربی. کښې د "نیولو" معنی هم لري ولې پښتو کښې د
"نیولو" معنی نه ورکوي. اغستل، واغستل. دا کښې به اغستل
لرغوني وي. که اخستل، اغستل، اغبتل شي نو "س" مشر دی،
ورپسې "ش" دی او "نب" د ټولو کشر دی.

***

امېل: امېله: امېل، حمائل، مالاکنه، ملکنه، حمائل کنه

د امېل او امېله د پرانستي نه وړاندې لیکم چې توریېله، ځاله
بېله، گل بېله، بېله اریاب، خان بېله، گمبېلا او دغسې توري

پښتو کښې ډېر دي -

که دې توان رسي په لوی دریاب کښې گرځه
په بېله کښې دې اجل وینم نهنګه

(خوشحال)

بېرې گرځي په بېله کښې
په قلزم گرځي جهاز

(خوشحال)

دواړه شعرونو کښې د بېلې معنی د یو وړوکی سیند گوتي
وځي - امېل او امېل او مالا یوشان مطلب ښندي -

“مالا” پښتونه ده بلکې هندي ده او د سنسکرت نتیجه ده -

حمائل هم چې په لنډیز بدلون وئیلی شي نو امېل ترې
جوړېږي - حمائل هغه څه ته وايي چې بنیادم (لوی یا وړوکی) ئې غاړه
کښې اچوي -

حمائل شریف قرآن پاک ته هم وايي، تعویذ ته هم وايي -

امېله او ملاکنډ د غرونو یوه سلسله ده چې د اباسین نه
لوېديز ته د پښتونخوا قطبي سیمه کښې پېښه ده - داسلسله لکه
لرې، يعني امېل دغلته د دې وطن په غاړه ده ځکه ورته امېله وايي -

لوی نهنګ لره عمان او قلزم بویه

په بېله کښې ئې تمام شي اوبه خور

(خوشحال)

د ملاکنډ یوه شرحه داسې هم کېدی شي چې دا د هند د وطن سره تړلې سیمه وه. که د هند زوړ والی مونږ د سکندر یوناني سره یوځای وگڼو (کو چې دا ډېر مخکښې دی) نو لږ نه لږ تر دغه وخته دلته د پښتون وجود موجود ښکاري. انډ مونږ غاړې ته هم وایو. انډ په زوړ او زېر دواړو وئیلې شي. د اباسین یو نوم دغه هم دی. یقیناً لرغوني هندوستان (india) د هند د ګودر نه خواوو چې اوس هم دي. په څاروي چې بار پروت وي، د هغې یو اړخ ته انډ وایي.

کنډاو او کنډ یوبل ته ورته مطلب لري. ورسره مل، مله، مالا د امېل یادغرونو سلسله معنی هم ښندلی شي. کنډاو د زخم یا دوه توتې کېدلو معنی لري. کنډ سخت ته وایي. کنډ ټټې ته هم وایي. روھیل کنډ، بونډیل کنډ، ګولکنډه ښائي چې کنډه به وطن ته وایي.

خدای دې نه کړه چې زموږ نه یو کنډوشي

بیابانه هله په چاچور د مغل بوشي

(خوشحال)

کېدی شي چې هماليه هم دغه دامېل رېښه لري. که داسې وگڼو چې مالا ټکی سنسکرت ته نژدې دی نویوې نتهجه به دا وې چې دا ټکی اصېل پښتو دی اوختېز لوېدیځ دواړه لوریه ئې هجرت کړې دی (Eastern Aryan / Western Aryan).

هماليه: اماليه: اماله = امېليه = امېيله نزدې نزدې غېږونه دي.
 امېيله د مردان او بونېر تر مېنځه هغه دره ده چرته چې پښتنو د
 فېرنګيانو مخ نيوي کړې وۀ او چرته چې د مغليه باچا اکبر ډېر فوځيان
 تباہ شوي وو. هم دلته د سکندر مخ نيوي شوې وۀ.

په دالار د شهبوارانو ختل گران دي

گوډه خوبه باندې خېژي ملاکنډي

(خوشحال)

د امېل يا حمائل سره مونږ نور غېږونه هم لرو لکه کړاکړ، کړه
 مار، کړپه، کړي. د لاس پښې نه تاو شوي کالي وي (هتکړي).
 کړاکړ = کړي. کړي. (کړه کړه سلسلې ته وايي)
 د کونړ په غېږ کېښې هم کوډه او اړيښې دغه اصل لري. اړ د
 خنډ معنی هم لري او د تړون په مطلب کېښې هم راځي. کړپه توري
 پښتو کېښې عام دي.

د خېبر دره ئې سره کړله په وېنو

په کړپه ئې هم روان کړو دندوکار

(خوشحال)

د تاتري د کړپې نه علاوه د شکر درې کړپه، د امېلې کړپه
 يادېږي. شايد وړې وړې کړپې ډېرې زياتې دي. کړپ يو خصوصي غېږ
 دی. کړپه کېښې د کړ جز د "کړه" يا سلسله سره تړون لري. د لرگي د
 پانزار غېږ ته کړپ وايي. کړپ، خړپ، شړپ غېږونه دي.

گمبېلا نومي یو بل توری هم مونږ لرو. دریائی گمبېلا او سرای گمبېلا ز مونږ سېلې سیمه کېږي دي.

د سلسلې اود ملاکنډ برنې وضاحت دامطلب لري چې پښتانه دلته ډېر د پخوانه آباداروان دي. د گڼو ډېر لیکنو د لوستو ځنې هم دغه نتیجه راوځي. داسې حال کېږي ز مونږ د یوسفزو هجرت او سر د دوباره آبادي تاریخي سوال دی.

د حمائل معنی کامل صېب داسې لیکي "هر هغه څېز چې تر غاړې څوړند وي، لکه د تورې تسمه، هاریا تعویذ او د وړکوټې تقطیع د کلام الله نسخې ته هم وایي".

د کره مار باره کېږي لاندینی خبرې به هم بې ځایه نه وي.

۱- کره مار: ولاړ، سخت مار، د مارونو سلسله.

۲- کرم غر: کنډم غر

۳- کره مار: کرما غر (د عمل یا نجات غر)

۴- کرم آر: د آریاگانو کرما

د بېلې په اساس د Bay نور لیک وړاندې راځي.

دا خبره چې کنډیا کنډی په رښتیا غر ته وائي، مونږ د خوشحال دا شعر گورو:

زلزله په جهان کډه شوه خوشحاله

د آسمان له شدتونو کنډی رغړي

سبکتگین چې کله د شاه جیپال سره په صحرائي کنډي

کښې مخامخ شو نو مات ئې کړو. کندی اوس هم د جلال آباد نه
لوېديز ته پروت دی.

چې يو غاښ ئې نه وي ورته کندی وائي. چې يو ښکر ئې
مات وي کندی بللی شي. غاښی د غر څوکې، څانگې يا ټول غر ته
هم وائي. دغه غاښی کندی يا کنډاؤ هم بللی شي.

د ماترې غاښې ښخ درومي آسمان ته
په خټو خټو لنډېرې باندې سپينې

(خوشحال)

کندی يو محلي ته وائي چې نزدې خپلوان يا د يو نيکه اولاد
پکښې اوسي. لکه هوتي کښې کندی اله داد خېل، گمبت کښې
کندی جونه خېل.

کندی د کنده جمع ده چې ژور ځای ته وائي. خوړونو ته هم
کنده وئیلی شي. دارا کنده آدينه څخه را روانه ده او نوم ئې دارای
اعظم سره تړلی دی. کنده کنستلو ته وائي. مونږ د کانډې راؤ نوم د
نوم د محمد غوري مقابله کښې اورېدلی دی. کانډې هغه ته وائي
چې غاښونه ئې کډي وي. تندي ئې کلک وي، نروي، زړه وروي.
چې ښکر ئې مات وي هم کندی بللی شي.

ع: لا جينوتې سر کونډی چې پرده نه کاله پلاره

(خوشحال)

دلته سر کونډی په سر لږو وېښتو ته وائي. کونډی د پښو د

تر ټولو ستر جوړ Kneejoint ته وائي. د کونډې هډته Patella

وائي. یوناني کښې کنډاؤ ته Knuckle=Condylus وائي.

لکه د S او کله چې اغستل شي نو "س=س"

اغستل او غوښتل یو نه دي خو یو شان لري. دلته کښې د

"س"، "ش" او "ښ" ارتقا مینځ ته راځي. داسې چې "س" مشر دی

ورپسې "ش" کشر دی او "ښ" تر ټولو کشر دی. اینډو اروپایي "س"

په اینډو ایراني "ش" کې واوړېدلو او ورپسې "ښ" زموږ خپله دننۍ

ارتقا ده.

***

اولس

دا د پښتو ژبې یو ډېر عام توری دی. وېنا به ئې داسې وي چې

"الف" او "واؤ" دواړو باندې شریک پېښ اولگي او یا "الف" لرې شي

او دوه واؤونه شي. انگرېزي کښې به ئې داسې لیکو oolus چې u به

سپک غوندې غږ ورکوي کوم چې به a نه وي خو ورته ورته ورتیت به

وي.

معنی ئې عام وگړي Common People یا Masses دی. په

لاطینۍ کښې ورته Vulgus وایي.

د دې نه ستاینوم Vulgar دی. اپوټه ئې Verra یا "وړه" ده.

درېغه اشرف خان دستیاری هو نبره قوت

درست اولس په لاس کښې هېڅ در او نه شو جرأت

(خوشحال خټک)

اولسونه چې سند وبله وکا

بادشاهان ورته سجود کاندې اختیار

(خوشحال خټک)

د خوشحال وېنا کښې د اولس نه مراد هسې ډېر خلق هم

راځي.

کیرولیکي چې پښتو کښې "اولس" د "ساکا" قبیلې څخه

پاتې دی چې هغه ئې سپینو هونانو کښې راوړي. هغه لیکي چې

پارتیان، ساکا، کشان، او ایتالي د یوې ونې څانگې دي او د پښتو ژبې

بنياد کښې لویه ونډه لري.

لکه مونږ ولیکل چې لاطیني هم د وولس سره نزدی غږ

لرونکی ټکی Vulgus لري. که "وو"، "لس" بېل بېل جزونه شي او

لس د شمېر ټکی وگڼو نو هم ئې مطلب گڼه ده.

لس به مله سره ونه ویني په څنگ کښې

که درست ملک سره پره کړي تر تور سنگه

(خوشحال خټک)

دې شعر کښې د لس مطلب ډېر، گڼه، زیات ووځي. مونږ د

لس مطلب په اشر کښې او په deca کښې دې کتاب کښې ښه څېړلی

دی.

اَبْرُو EYEBROW

اوره (Avesta) تش "ب" په "و" لارډ

ابهره: Sanskrit

وروخه: Pushtu الف حذف شوې دی.

Wroozga د پښتو غږنې د ز، ج او گ ترمېنځه دی

***

ایمان

په ایمان کښې دمننې رېښه ډېره جوتنه ده. منل

﴿وَأُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ﴾ (القصص ۵)

***

اهيّا اشراهيّا

دا د الله پاک نومونه دي. وايي چې دا د سرياني ژبې توري دي. په دې کښې اهيا د ياحي په ځای دی او اشراهيّا د يا قيوم په ځای دی. دلته هم د ش اوق بدلون څرگند دی خو دا د Assyran ژبې سره دي. که چرې دا پښتو کښې راتلی شوې نو بڼ يا خ به وي خو پښتو کښې دا ز مونږ په لاس نه راځي دومره ده چې ز مونږ د بدلون د طريقې مرسته کوي.

باس: باس:

باس په پښتو ژبه کښې يو توری دی مونږ ټول ئې ډېر وایو خو چرې پرې چاهم غور کړې نه دی چې معنی او اصل ئې څه

دی. یو متل څه داسې دی "چې غلې غلې باسې هغه تل کانې پرېباسې". "هلکه ماسره ډېر باسونه مۀ کوۀ".

پښتو وېناکښې ب ا = با دی او په "ا" باندې څه نخښه

نشته.

ارواښاد حبیبی صېب د باس په سپړنه کښې تور باس. توره باس، توره باس خان مثالونه راوړي دي او باس ئې د منشیانو غلطې د "عباس" گڼلې ده. ورسره ئې د پیرروښان د خبرالبیان نه "تور کښ" دلیل وړاندې کړی دی. هغوي لیکي چې د هندوانو فرقه کهشترې د "کښ تورې" نه اخستې شوې اصطلاح ده. اصل کښې داسې ده چې د دغه آریاو خپله ژبه پښتو وه او تور کښ یا تور کښې او کښ تورې ئې ځان سره وړې وو، وروستو د هغوي ژبه سنسکرت وگرځېده چې د پښتو یوه لور وه.

تور بېښ یو جنگېدونکې کیفیت کښې دوه په دوه مقابلې ته وایي. غصه ناک ته هم وایي. په تور بېښ ناسته، په تور بېښ گرځېدل، دلته د ترېور، ترېگنې لفظ هم کارکوي.

ترېور بښ چې په لنډیز اولسي ډول ووئیلې شي نو تور بېښ یا تور بېښ ترې جوړېږي.

تور بېښ چې توره ورته وړاندې کړې شي.

تېرکش = ترکښ ته تیردان هم وایي. په دغه نسبت تور کښ

او کښ تورې هم راځي.

- په بڼه په سترگوسهم وتبرکښ پي

(خوشحال)

چې ئې بياترکش ترميان کړو

چې ئې عزم دمېدان کړو

(خوشحال)

ترنځه د ترکان يوه آله وي چې لرگې پرې توگي. تهرکښ ته

درسته هم وائي. هغه پټه چې غشي پکښې پراته وي، درسته بللی شي.

”که مې کتل تور برېښ کېده“ تاريخ (مرصع)

کش يو غږ دی: د قلم کښ: د تورې کښ: کش کړپ: د پرتوگ

کښ (غښې خان). دافعل هم لري. لکه کښل، وکښل، وکښه، کښه،

وکښ. که چرې کهشترې په لساني اصولو بدلېږي نو خترې،

خښترې پکار دي. دلساني اصولو کلکوالی واضحه نه دی. د

تورکښ غوندې يو څو ټکي دادي

۱: زيارکښ ۲: سرکښ ۳: خوارېکښ

۴: خودکښ ۵: تهرکښ ۶: مخکښ

۷: پېشکښ ۸: زرکښ

۹: کښې (هديرې ساتونکی، د فصل، ورشو څو کيدار، داعي، بلونکی)

۱۰: بيلکښ (بيلک وړونکی)

۱۱: رسکښ (سرغنه)

۱۲: پیکښ: پښو کښې رانښکلی شوی

۱۳: ساکښ: کښ په معنی د ست، سلا، بلنه کامه کښې

ژوندی کلمه ده.

زمونږ د وخت یو شاعر لیکي:

ستاسپینې لېچې د قدرت د نعمتونو برخه

تورو لستونو کښې به څنگه ښکارېدې ورکېدې

لکه دوه توري د تور زړنو د تور بېښ په موقعه

یا په ازل کښې ورځې شپې وې جوړېدې ورکېدې

زیار گال: زیار باسل

وُباسل د بهر اېستلو معنی لري، بهر اېستل هم زور غواړي.

ما د کاره مه وُباسه، هغوې زړینې وُباسلې یا پښې ئې او وېستلې.

وُباسل، باسل، کښې باسل، ننه باسل، دننه باسل، ورننه باسل،

پرې باسل، تېر باسل، جار باسل، دا ټول مصدرونه هغه مطلب ورکوي

څه چې د عربی د باس مطلب دی خو پښتو کښې په الف باندې

سکون یا همز نشته.

۱: وُباسل - چې به بل تر تار اټېر کړم

دا وېې لــه زړه وُباسه

(خوشحال)

سړی وُباسي دکاره

پکار نه دی د پسر خبر بنست

(خوشحال)

دلته د وېاسې مطلب دی د یو شي د یو ځای نه بل ځای ته وېل
یا اړول یا منتقل کول. خو چې غور پرې وشي نو د زور عنصر لري.
یعني په زوره --- یو څېز د یو حالت نه بل ته بوتلل.

۲: باسل

همت ناک باسل بازل وو

په هر کار کېنې صادقان

(خوشحال)

دلته د باسل معنی جنگجو، جنگیالی، مېړنې راځي یعني
ددغه تور و مصدر دی.

غټه خبره دا ده چې باسل او بازل دواړه مصدرې شکل کېنې
راوړې شوی دی.

۳: پرې باسل

دلازا کې جوته پټ سپایان پرې باسې

چې په قهر غصه راشي قهر ژنې

(خوشحال)

پرېباسل کښې هم د زور اثر پټ دی
داغیارو مخکښې خاڼده
په خوشحال تندر پرېباسه

(خوشحال)

دلته هم د زور کیفیت لري. پرېباسل، پرېوتل، پرې غورزېدل،
ور غورزول، ور پرېوتل نزدې نزدې مطلب ورکوي.

۴: ننباسل

د بڼگښ بخړه د پالې د چوکې ده
نور دې ننباسې توره په نیام

(خوشحال)

توره چې تېکې ته دننه کوي نو د زور خه عنصر لري.

۵: باسونه

چې تر تانه په قوت د متوزیات وې
له هغه سره حجت مه کړه باسونه

(خوشحال)

دلته ما باسونه د کلیات د مروجہ لیک مطابق لیکلی نه دی.
ما د خپل فکري محور لار خوښه کړه. بخښنه غواړم که یو تکی
پکښې نه هم وې نو زموږ مضمون پرې خه خرابېږي نه.

٦: پرې اېستل (پرېباسل)

دلته هم ما د خوشحال په مروجہ شعر کښې گوټې وهلې دي
خو دا راته د اوسنې ليک په رڼا کښې ډېر بې ځايه نه لگي. ځکه چې
دا هر څه د ډېرو کتابانو د لاسه وتې دي.

کوم ياغيان هوډيان دي پرې اېستل له هوډه
چې دا دومره ډېر دماغ لري خټکه

(خوشحال)

پرې اېستل د پرېباسلو معنی لري.

پرې اېستل او پرېباسل يو تر بله ډېر بدلېږي "هغه ئې د ملکه
اووېستلو" - "هغه ئې د جوماته وېاسلو" - "هغوې د دښمن وېخ
ووېستو" - "ټول ډکې ئې وېستل" - "ټولې ونې ئې وېاسلې" "هغه
ئې د برمه پرېباسلو".

٧: تېرباسل:

تېرېستل يا تېروېستل د چا بې لارې کولو، گمراه
کولو، غلطولو ته وايي. د اوبو نه پورې اېستو ته هم وايي. تېروتل
او تېرباسل د ځناورو جنسې فعل ته هم وايي. تېروتل فرېب خوړلو ته
هم وايي. د جار باسلو معنی کښې هم راځي.

٨: پورې باسل

٩: جار باسل:

سلام جار یاسل، د لارې جار اېستل یا جار وتل، جارواته. د یوشي یو خو ابل خوا خوزون دغه تورو کښې راځي.
۱۰: کښېباسل:

”ټول دښمنان ئې کښېباسل“ دې ټکې کښې د باس سوچه معنی خوندې ده. د خوشحال شعرونو کښې د باسل تورې د عربی د باس معنی کښې راغلې دی. د باس په مېنځ کښې چې کوم الف دی دا اصل کښې همزادی داپه حروف هوایه (د تجوید) کښې راځي.

متقدیمېن همزاته الف هم وایي. (کما فی الفتح الباری)
متاخرېن ئې الف نه بېل کښې.
د باس ټکې قرآن پاک کښې ډېر او بې شماره ځایونو کښې راځي زه به ترې څو لنډې حوالې ورکړم.

۱: ﴿وَالضَّيْرِينَ فِي النَّاسِ وَالضَّرَّاءَ وَجِنَّ النَّاسِ﴾

(البقرة: ۱۷۷)

۲: ﴿بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ﴾

(الحشر: ۱۴)

۳: ﴿أُولُو النَّاسِ وَالْأَبْصَارِ﴾

۴: ﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾

(الحديد: ۱۵)

۵: ﴿يُذِيقُ بَعْضُكُم بَأْسَ بَعْضٍ﴾

(انعام: ۶۵)

۶: ﴿إِلَى قَوْمٍ أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾

(الفتح: ۱۶)

۷: ﴿أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا﴾

(الاعراف: ۶۸)

۸: ﴿أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْأَسَاءِ﴾ (الاعراف: ۹۴)

۹: ﴿وَسَرَّائِيلَ تَقِيكُم بِأَسْكُمْ﴾ (النمل: ۸۱)

۱۰: ﴿فَأَخَذْتَهُم بِالْأَسَاءِ﴾ (انعام: ۴۲)

شاید ز ما حوالې زیاتې دي بخښنه غواړم.

لکه مونږ ټول خبریو پریبازل، کښیبال، جاربازل، تېربازل، ننبازل، وبازل او یواځې بازل د پښتو ژبې بېخي خپل اصلي اوسوچه ټکی دی نو د عربی ژبې سره تړون ئې دا مطلب ورکوي چې دا دلرغونې دور اخستې شوې ریښه ده. داتکې په کومه کومه لارې معرّب شو اود پښتونخوانه ترمکې معظمې څنگه څنگه لارل. نوره تشرېح ئې د خلله خالي نه ده. ز مونږ المیه داده چې باس مو د بحث نه ماخوډ گڼلی دی. دا خبره غلط العام ده چې د بحث د تورې لنډېز باس دی. پښتانه د بحثونو سره نه بلکې د باسونو سره بلد خلق دي. بې سواده خلق بحثونه نه کوي، باسونه کوي.

زه د یوبل پل اخستلو جسارت کوم.

بازل اوبازل یوبل ته نزدې مطلبونه لري، خوشحال لیکي

چې فلک سره سرباسي

په همت کښي هغه زه یم

(خوشحال)

په تېرو سلو کلونو کښي چاتپوس نه دی کړې چې "سرباسي"

څه معنی لري. مونږ نن څېړنه کوو. خوشحال وایي:

ع: سربازې يا د عاشق يا د پټنگ ده

باسل او بازل لکه مصدر راغلي دي.

تاسو وکتل چې سربازې او سرباسې يوه معنی کښې راځي. نو
تورياس او ترباز هم يوشان دي. د حبیبې صېب د تبصرې څه جواب
پرې کېږي چې ټوله غلطې د منشیانو نه ده څه غلطې زموږ هم ده.

***

بڼست: بڼیاد

حدیث شریف دی: "بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ-----"

قرآن پاک کښې راغلي دي

۱: ﴿أَقَمْنِ بُنْيَانَهُ-----﴾ (التوبه: ۱۰۹)

۲: ﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا فِي رِيبَةٍ﴾ (التوبه: ۱۱۰)

خوشحال خان خټک وايي:

په وکښلو به ئې څوک وې چې بد وایي

د گنډېرونه که څېړې تر بنسټه

(خوشحال)

د عربی- بنې په پهلوی کښې بڼ او اوستا کښې بڼاده

(BUNA). دا تورې هم څرگنده پښتو رېښه لري.

***

بخساً درکا

د پښتو تورې دی: بخسکی: خسني

خس: بکس

بکسکی: یو بڅری: لږ غونډې

قرآن پاک کښې راځي:

۱: ﴿لَا تُخَافُ دَرَكَاوُ لَا تَخْشَى﴾

(نه ئې وېره وه د درک اونه د ډوبېدو)

۲: ﴿قَالَ اخْشَوْا فِيهَا﴾ (المومنون ۱۰۸)

(وايي به خوار وسېزئ په دې کښې)

۳: ﴿وَلَا يُخْشُونَ﴾

۴: ﴿فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا﴾

۵: ﴿وَلَا تَبْخُسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَ هُمْ﴾ (الشعرا ۶۲۱)

نورو حریفانو واره ډکې پيالې نوش کړې

ښه چې خوشحال پياله ئې ډکه په بکس کړه

(خوشحال)

بکس معنی د بخس، بخشې، لږ کوټې لري.

﴿وَشَرُّهُ بَثْمَنٍ بَخْسًا دَرَاهِمَ﴾ (اليوسف)

د قرآن پاک په بره حواله کښې دوه ټکي زموږ زړه راکاږي.

يو بخشا دی چې معنی ئې بکسکې يا پېسانې ده. دوېم ټکی ثمن

دی. داتوری موږ داسې څېرو

ثمن = Thaman

ث = th لکه ثاقب او ثاني او حرث او هېثم چې موږ دې پانړو

کښې کړي دي. دغه thaman څخه تو من راوځي.

***

مینځ:

بین = میان : مینځ : منځ : مخیره : مدهیا = mid
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
 (عربي) (فارسي) (پښتو) (اوستا) (مدهجا) (انگلش)
 (مخای را) (سنسکرت): midpoint نې معنی ده.

***

بُورا

﴿وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾

(اوتاسوتباه شوې قام نې)

بُوره د پښتو ژبې عام ټکې دی "موردر باندې بُوره شه"

چې بادشاهانوته واخلي تورې

د دوي خبرې شي په ملکونو مشهورې

که بيا اتيار کړه په بادشاهانو

په ځان به خپلې مياندي کړه بُورې

(خوشحال)

مور دې نه شي باندې بُوره

چې مړونه دکار زار دي

(خوشحال)

بوره هغه ښځې ته وایي چې بچی ئې مړ شي، ډېر زیات غم پرې راشي. چې یواډلې مړ شي هغې ته هم بوره وایي که ټول مړه شي نو هم بوره ده. د څاروې لکه غوا، مېښې بچې چې مړه شي نو هم ورته بوره وایي. "گوچر له بوره ښه ده". قرآن پاک کښې دارالبوار (ابراهیم: ۲۸) په معنی د تباهی د کور راځي.

***

برئ

بریال: گټه ور، آزاد، خلاص

۱: ﴿إِنِّي بَرِّئُ مِّنكَ﴾

۲: ﴿أَنْتُمْ بَرِّئُ مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾

۳: ﴿مَا أَبْرِئُ نَفْسِي﴾ (یوسف)

برېد په معنی د حد اود پر غل دغه سرچینه لري.

راشه گوره نامردان بلا وهلي

د بري مېدان پرېږدي لري ته زغلي

(خوشحال)

پدل: فضل:

دوست شینواری لیکي چې دا د عربی د فضل نه مفغن دی.

نه ئې قدرشته نه پدل

ډېر تر مور او تر جراد دي

(خوشحال)

که چرې پدل مفعن وې نو خوشحال به خامخا فضل لیکلی وۀ
خوشحال د عربي د ډېر اثر د لاندې وۀ. شک نشته چې د پښتو لهجه
کښې فضل هم په پدل ترننه ډېر زیات دی. "هڅې بې پدله" "هغه خۀ
بې پدله سړی دی" ډېره اغېزه ده چې پدل سوچه پښتو ده. دا د
پښتونخوا نه عربستان ته تللی ټکی دی او هلته په فضل بدل شوی دی.

***

پلار

- = Petra (لاطیني)
- = Father (انګرېزي)
- = Vater (ډچ) = Plar = Pushtu آب (Arabic)
- = Fader (Gothic)
- = Vater (جرمني)
- = Pitar (سنسکرت)
- = Pedar (پارسي)
- = Peidra (Spanish)

برج

برج: د محل معنی لري، بورجل هم ورته وايي.

برج

یو پوخ کور چې د خښتو، سیمتو، چونی ځنې جوړ وي او خو چتونونه لري، برج یا بنگله یا محل نومېږي چې د حفاظت د پاره پرې د څو کی انتظام هم داسې شوې وي چې دننه ناست کسان محفوظ طریقې سره د بهرنې حمله اوړمقابله کولی شي.

عموماً په برني چت گوتونو ته داسې ځایونه جوړ شوې وي چې پکښې د تماشې دپاره اود توپک شپېلۍ لږه سوړې موجود وي. دوکړې هم بللی شي. پېښور کښې سېد خان برج مشهور ځای دی. د پښت د خانانو محل گڼې دوکړې لري.

سېد خان برج باندې سیکانو قبضه کړې وه بیا فرنگیانو دغه ځای په گرجا کښې بدل کړو ترننه دغه د چوارپانو عبادت گاه ده. سېد خان څوک دراني خان و. برج مرکب ټکی دی دوه برخې لري.

۱: بُور

۲: وُج

د بُور مطلب بره او وُج مطلب د ځای لري یعنې بره ځای، خرگند، په سپینه، جل منډاو ته وايي. بُورجۍ د عمارت ټینګولوستن ته وايي. بورجۍ د ختو هم وي، د لرگو هم او پخې هم وي.

د بُورجل پشان ټکې غواجل او سجنجل هم دي. غواجل یا غوجل هغه کوټه وي چې څاروې پکښې تړلې وي خصوصاً د شپې د پاره، یعنې د څاروو ځای. حبیبی صاحب "ل" د ظرفیت نڅښه گڼي.

غوا + ج = گاؤ + جا = گاؤ معنی غوا

سجنگل په معنی د آښې = سجن جل یعنی د یار ځای
د کوتې بلی هم دغه اصل لري. د ورنه بهر د کوتې په وړبره
ځای ته وړبل وایي.

بورجی، برج، برجونه زموږ د اوسنۍ پښتو عام ټکي دي.
بور په معنی د بره اوجی په معنی د اړخ یا طرف دی. دغسې داسوچه
پښتوده. د بُور تلفظ ځنې قبیلې اوس هم برکوي. "هغه د لار په جی
تللو".

جل : ځای: جاله یا ځاله هم دې سره تړون لري.
جاله د الوتونکیو مرغو کور یا استوګنه وې.
جالا یا جاله په اوبو د پورې کېدلو یوه کشتۍ یا بېړۍ وې چې په
یو پرې روانه وې. جاله وان او جاله ډوب دواړه سره تعلق لري.
جلاله د مردان ملاکنډ په لاره یو کلی دی. غالباً د جلال الدین
روښاني په سبب نوملې شوې دی. ممکنه ده چې انګرېزي ټکي
Bridge هم دغه ریښه لري.

حد د چادی چې دې پل ږدي په بورجل څوک
که زه نه وې تابه ځان لره بلل څوک
(خوشحال)

عاقبت به آفت ځان لره پیدا کړه
چې جاروژي د بوتانو په بورجل زړه
(خوشحال)

د جیم د پاسه زور نه بلکې غړوندی راځي

قرآن پاک کښې الله فرمایي:

۱: ﴿وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ﴾ (النساء: ۷۸)

۲: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ (بروج: ۱)

(قسم دی په اسمان چې خاوند د بروجنو دی)

ارواښاد حبیبې صېب د بور جل معنی اقامتگاه، مسکن

لیکلې ده (تاریخ جغرافیائی افغانستان) - همېش خپلې ئې کور،

کوڅه معنی ښايي - په خوست کښې غوږجل ته غیل وايي - څرې هم

غوږجل ته وايي -

ورور Vrore:

Brother (English)	Broeder (Dutch)	Bruder جرمني	Phrater یوناني	Bhratar سنسکرت
----------------------	--------------------	-----------------	-------------------	-------------------

Brathair	Bratu	Birader	Vror: B=V	اڅ
----------	-------	---------	-----------	----

(آئرش)

(سلاوي)

(فارسي)

(پښتو)

(عربي)

اخي = وښی (چې لکه د ورور خوږ وي)

اڅښي

اوينی

بغ

د بغ معنی ده زیاتې، کښه، وړانې - لوی، غټ

بغ اوباغی یا بغی یوشان ټکي دي - مغلیه بهگ هم د Big

معنی لري. ياغي هم د باغي شان مطلب لري. معنی ئې ده پورته شوې، هرغل کروني. ﴿تَبَغَى﴾ (القرآن).

انگرېزي Big او پښتو بغ يوشان دي. په معنی د لوي (دوست شينواری) بېگ، بوگ، بغ د لوي معنی لري. د سره کوتل کتېبه کښې کنشک د بگه شاه، شهنشاه په لقب ياد دي.

غالباً د مغلو الې يو پاتې ټکي بېگ هم دغه مطلب لري.

پگ، پگه، پټکي هم دغه مطلب لري.

ع: لارم تر مسجدده نمونځ مې وکړو پگه تر

(خوشحال)

قرآن پاک کښې راغلي دي:

﴿ذَٰلِكَ جَزَآئُهُم بِبَغْيِهِمْ﴾ (انعام ۱۲۷)

په هجران ئې په سنگېر مېشته زما وې

په وصال دمېوشانو زړه باغي شي

(خوشحال)

په داهسې قباحت چې دې پېدا دی

دسرې نه به هم بل پېدا وې بوغ

(خوشحال)

تناوونه ئې د زلفو دي دازړه مې

لکه ملک دياغي لاندې تر ترخريب شي

(خوشحال)

د پېښور یوزور نوم بگرام = بغ گرام په مطلب دلوې کلي،
خدائي کلي، لوي ښار، د ټول يعني دروند ښار يا مقدس ښار دی. بگرام
افغانستان کښې يوه هوايي اډه ده.

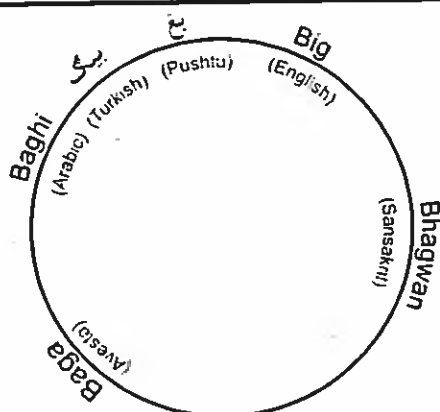
د بغ رېښه په بغلان کښې هم څرگنده ده. بغداد هم دغسې
دی. بغ يا ډېنگ مونږ يو مارغه ته وايو چې پښې ئې دنګې وې.
اوچت وې. غړانګه ئې لويه وې.

بوگ = بغ = بگ = بهاګه = بوغ = بيګ = باګ

کامل صېب ليکي بوغ د لرګي ښانګ يا پيالي ته وائي. د قار
يا خفګانه مخ پر سپېدلي ته وائي. بوغما د ډېر ګروم خفګان حالت ته
وائي. شلېدلو رېښو جامو او غټې بدشکله ښځې ته هم وائي. بغ
ډينګ ته هم وائي. چې هندي کښې ورته بګلا وائي.

زياتي، وړانې = بغ = عربي

زيات، لوی	=	Big	=	(انګرېزي)
خدای	=	Bagwan	=	(هندي)
امير، خدای	=	Baga	=	(اوستا)
خان، امير	=	Baig	=	(ترکی)
وړان، لوی	=	بغ	=	(پښتو)
		بګ		

د سره کوتل کتیبه په کوشانی پښتو کښې لیک ده او
کنشک ته بغه شاه یعنی شهنشاه وائی. ساکا، پارتي او کوشان د
پښتو ژبې بنیادونه دي. بیغ یا ډینگ مونږ یو مارغه ته وایو چې پښې
ئې دنگې وي. اوچت وي، غرانگه ئې لویه وي.

***

بیت

قرآن کښې بیت الله، بیت الحرام، بیت العنکبوت راځي.

بیوت آبائکم، ییتکم ډېر راځي.

پښتو ژبه کښې وتاک، اوتاک راځي، شابد "ک" پکښې د
تصغیر نخښه وې او سوچه تېکې اوتا، وتا، وت وې. وتکې زمونږ
کلو کښې خلق ډېر وایي. د بیت ب چې په وبدله شي نو وېت یا وت
ترې جوړشي.

بیت هغه ځای وې چرته چې خلق پاتې کېږي، وسېږي.

انگرېزي ژبه کښې د B نڅښه د کور د شکل نه اخستې شوې ده چې بېت ورته وايي او د بېت لحم برخه ده. دا فېنېشي اېجاد دی. بېت اصل کښې د عبراني تورې دی. عربي کښې ب د کور نڅښه ده. اوتاګ د اوت تصغير دی. زما په خيال زمونې بېټک دغه بنياد لري. که چرې تصغير وې نوبيا خبره لا اسانه شي. کور د پښتو ټکي دی يوناني ورته Core وايي.

Coria; PolyCoria

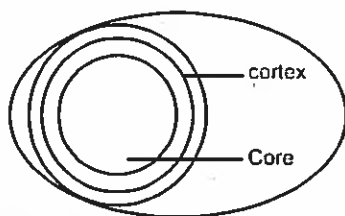
Leuco Coria

د "کوریا" نه کور يا کهر = گهر = گهرانه

↓
خرانه
↓

خانه ← خونه

CORE د يوشې مېنځنۍ حصې ته وايي. لکه د اوني د تنې مېنځ کښې برخه. د يو ملک خصوصي او عسکري اړخونه هم په کور بللي شي. په هر حالت کښې ترې مطلب د اوسېدو جوگه خوندي ځای راځي.

T.S of a plant showing Core

مونږ بېقېنا چې د بېره خبرونه دا مطلب اېستی شو چې د دې
تیکو سرچینه پښتو ژبه ده.

او یعقوب د خدای د ښودلي ځای نوم بیت ال کنبخود. "د
ایرث لار کنبې بیت اللحم دی" - (Genesis 35/15-79)

***

بوتی

Boto او Botany د انگرېزي او لاطیني ټکي دي.
هندوستانیان ورته جرې بوتې وايي. عربي کنبې ورته نبات، نباتات
وايي.

د نبات او بوتې تر مېنځه رشته څرگنده لېدې شي. په نبات
کنبې 'ن' د غېرې تقاضې په وجه دی. چې "ن" ترې لرې شي نو بت
يا بوتې پاتې شي.

قرآن پاک کنبې راځي:

۱: ﴿لَنُخْرِجَ بِهِ حَبًا وَنَبَاتًا﴾ (الانبيا، وېرومبی، رکوع)

ترجمه: "دې د پاره چې راوباسوپه دې دانې او گياگانې"

۲: ﴿كَمَثَلِ حَبِّ أَنْبَتٍ﴾ (البقره)

۳: ﴿وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا﴾ (آل عمران: ۳۷)

۴: ﴿أَنْ تَنْبُتُوا شَجَرَهَا﴾

ترجمه: "چې زرغونه کړې ونې د هغې"

Phyton (a plant) → پائیتان → پائیتان → پوتی
(Greek) Process of Change (Pushu)

↓
Botany ← Boti ← نبات
(Indian) (Arabic)

۵: ﴿فَأَنْبَتْنَاهُ حَدَاقًا﴾ (النمل)

(بس زرغونه کړې دې مونږ په هغې باغونه)

***

بیگار

وزر = ب = و او گ = ز

په خوشحال باندې د بیکار هوا ژوندون دی

مړده ډله که په تاباندې بیگار دی

(خوشحال)

قرآن پاک وایي:

﴿وَلَا تَذَرُوا أَزْوَاجَ أَوْ بَنِي﴾ (الانعام)

ژباړه: - په هېچابه د بل باریا پند (یا بیگار) نه شي غورزولی -

په بیگار کښې ب اوې په بې او بې دواړه ډوله وئیلې شي د

بگار معنی ده بې اجرت، په زور یا جبر یا مجبوري کار کول -

***

Bond

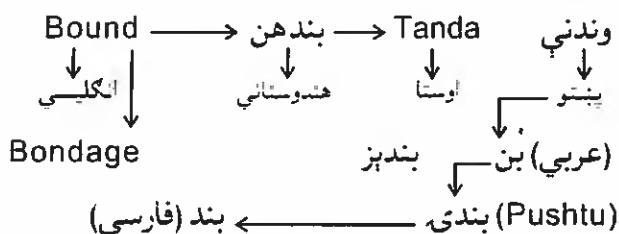
Bound/Bind

بانډ انگرېزي ژبه کښې یوتکی دی چې یوه معنی ئې تړل،

تړون، سېلوې، رشته، انځېستونکې کېږي. هندوستانې ژبو کېنې ورته بندهن وايي. ضمانت ورته هم وايي.

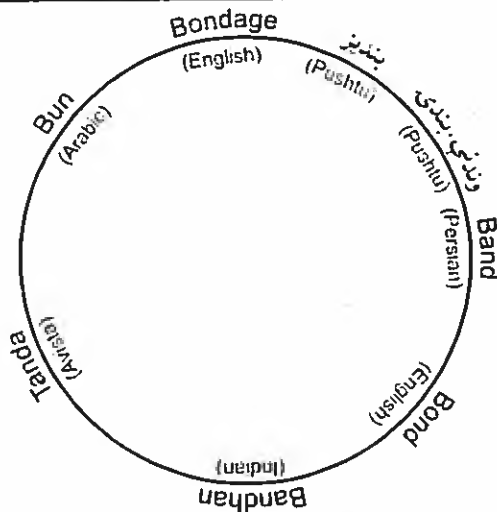
پښتو کېنې "بندی" هغه امېل ته وايي چې د ځناورو د غاړې نه چاپېره وي او یو جرس یا ټینګ ټینګی ورسره ټنګېدو لږه تړلی وي. پښتو کېنې وندنې یو ټکی هم شته چې هغه یو داسې څېز وي چې گېلې پرې تړلې شي.

د عربي ټکې پښې سره د دې تړون پټ نه دی

"بانندی" وینزې ته وايي، معنی ئې "تړلې" ده. هوتې سره نږدې "بانندی کلى" زور یا ډگار دی. مرهټې کلى او غلاما کلى هم دغسې یادېږي. "که په پردو آبادېدې نو غلاما به آباد وو". د بدمرغۍ نه دغه کلو کېنې اوس هم خلق قدیمې غلامان دي.

پښتو توری ټانټه چې محاوره شي نو د اوستا Tanda معنی ورکوي. دغسې Bondage او بندېز یو شانوالې لري.

کله کله بندۍ د ځناورو د غاړې جرس ته هم وايي. جرس زورند وې، یو وې او تنگېږي. بندۍ د څاروې مری سره کلکه تړلی وې او یوه نه بلکې گنې اودې رنگ غټې مری پکښې پېرلې شوې وې.

د پښتو ونډ یعنې د زمکې محدوده توتې هم د Bound رېښه لري. که چرې ونډ د بهنډو اړه سره رېښه ولري نو هم دغه ټول تورې سره نژدې نژدې مطلب لري.

***

بُکا

Buccal: Bucca: خله ور، خلی سره نسبت لرونکې.

Vocal: Voca: غږور (Pertaining to sound)

د بنیاد غږ چې د ستونې د کوم ځای نه راخېژي هغې ته Vocal

Cords وایي - voice box یا vocal box هم ورته وایي - بکه خلۀ د

وازي خلی معنی لري - بکه = چینګه وازه = پرانستي = ارته بېرته -

Bucca (Latin) → Baka (Pukhtu) → Buka (Arabic)

Voca (Latin) → ونیز (Pukhtu) → Awaz (Persian)

Voice (Latin) → ونیز

بکه خلۀ داسې وې چې د دواړو شونډو تر مېنځه بېلتون زیات

او ډېر څرګند وې - د ژړا حالت ته هم بکه خلۀ وایي -

په ټوکاڼي وژړل، په برکا ژړا هم شاید دغسې وې -

د بنیاد سره ځنې څېزونه ډېر اهمیت لري - لکه اوبه، هوا: هم

دغسې ده سره غږ ډېر ژور تړون لري - خصوصاً د ژبې په حواله غږونه

یو عالمګېر حبثیت لري - د بنیاد ژبه ټوله په حقیقت کښې د غږونو

مجموعه ده - دغه غږونو د پاره بنیاد د لیک نخښې وټاکلې او په

زرګونو زرګونو کلونو کښې دغه غږونه او د غږونو د پاره بېلې بېلې

نخښې د ارتقا د بې کچه کړکېچن منزلونو څخه د تېرېدونه پس د علم

وهنر او ښۀ ژوندون وسېله او ګرځېده - دغسې د بنیاد په مزغو کښې

تر ټولو مهم ځای غږ يعني "وېنا" یا ژبې ونيولو - په مزغو کښې د دغه

خصوصي ځای څېړنه موندلې ده د اوسنو جهانې ژبو په حقله معلومات

راکولی شي -

د غږونو د پاره ټاکلو نخښو ته الفبېتي وایي - انګرېزي کښې

ورته الفابېت (Alphabet) وایي - فکر وکړئ چې الفابېت او الفبېتي په

غږي ډول یوبل ته خومره نزدې دې.

بوک چرگ ته وایي چې هر وخت بانگونه وایي. د بُکا په وجه ورته بوک وایي.

'اوکې' کؤل هم د voca او Bucca سره تړون لري. آه و بُکا ورته ابرانیان وایي.

"په بوکاني وژړل" "برق برق ژړاني وکره"

"بې باکه" دامطلب لري چې ژر غونې نه وې، وېره پروانه لري.

بوغ ستونې، په ژړا بوغ شوې آواز، بُغمه.

د خوشحال بابا شعر دی:

ته په خوبې غمه خاندې خوشحالي کړې

زما غاړه په ژړا درېسي بوږه

د بوغ تورې ښاغلي ظفر د ژړا معنی کښې راخستی دی.

د ښه بحث رڼا کښې چې د vocal په حواله voice وڅېړلی

شي نو 'وېز'، voice، به ترې رابرسېره شي.

voice = وېز او دغه د آواز سرچینه معلومېږي د وائيس:

وېز، وې، وېنا، بیان، آواز په تړون سړی ښه ډاډه کېدی شي.

اوکې یا اوکې چالونو یا قې ته وایي

((اُبکو تباکو)) (حدیث شریف)

((اُبکو فان لم تبکو تباکو)) (حدیث شریف)

((فَلْيَبْکُو کَثِیراً)) (القرآن)

”اُبکو ڪثيرا“

Bucca (Latin)	→	بُڪه (Pushtu)	→	بُڪا (Arabic)
Voice (Latin)	→	وئيز (Pushtu)	→	آواز (Persian+Pushtu)
Voice (Latin)			↓	آواز (Hindi etc)

خوشحال وايي:

لاڀه ڪله هغه گل په چمن راشي

دنگس گلونه گورې سترگې بکې

(بُکي: کليات)

دلته د بک معنی واز شوه. اکوبکو سندربکو هم د بکو د

تورې پښتو کېدلو ته اشاره کوي: بکواس هم دغه ريښه لري.

***

بُقَعَه

﴿فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ﴾

ژباړه: ”هغه ټوټه د مزکې چې برکتناکه ده د ونې نه“

(القصص: ۳۰)

د بُقَعَه معنی شبير احمد عثمانی تخته کړې ده.

(د لائق تصنيف کراچی)

شايد مطلب ئي ټوټه وي.

د پښتو د مشهور ټکي ”اورپښتي“ تړون هم دغه بقعه سره دی

اورپښتي مرکب تورې دی چې د اور جز ترې بېل شي نو دپښتي

معنی بيا خرگنده شي. يعني اورپښتي = اور بقععتي = اور ټوټه.

اور پښتې ټکي مرزا خان انصاري ډېر راوړې دي.

ق پسې ع پخپله حذف شي. مونږ اور اور کې ته اور بکې هم وایو چې څرگند د لېل دی د اور بکې = اور بقعی. اور پښتې ته جاوکی هم وائي.

بُق = بُنکھ = بُس (لکه برق = برېښنا وړاندې مونږ خپلې ده)

فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ

ژباړه: هغه ټوټه دمز کې چې برکتناکه ده د ونې نه

(القصص: ۳۰)

(ترجمه عبدالله فاني. معراج کتب خانه قصه خوانې)

بُقْت = پُکھت = پښت

دغسې د پښتون د نوم تړون دغه ټکي سره څرگند شو.

د بُقْعَه معنی رڼا، نور، د رڼا یو جونپک وځي.

جونپک = ضون بقع = زونپک = زونپک = خو په معنی د نور، رڼا.

زومبک = جومبک = جونپک = د ستوریو یا رڼا یو غونډوسکی.

ج = خ = ز = j = z

دغه ز مونږ د پښتو عام توري دي.

د جمدر یا جودر بوتې په سر کېنې وېږي ته زومبکې یا ډومبکې وایي.

بېله : Bay - la

په دا کېنې بې د اویو رېښه لري.

خلېج یا گلف ته بېله وایي

Gulf او Engulf ترستونې رانغړدلو ته وايي

د امېبا د خوراک ډول داسې دی چې د خوراک د شي نه غېږه

راتاوکړي او په خپل پروټوپلازم کښې ئې ورننه باسې.

Gulf او خليج او Bay د سمندر هغه حصې ته وايي چې هغه

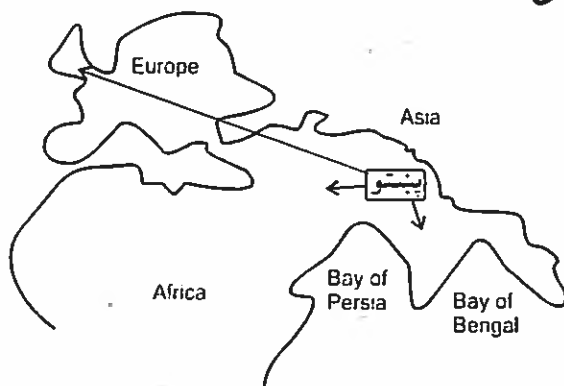
په وچه کښې ورننوتې وې. داسې ښکاري لکه چې مزکې ورته خلۀ

وازه کړې وې او دغه اوبۀ ئې ستونې ته رسولې وې.

تاسو وگورئ Persian Bay 'Bay of Bengal

پخپله د بنگال تورې کښې ب د اوبو ريښه ده او Bay - angal

هم ممکن دی

(۱) گل بېله، (۲) تور بېله، (۳) خاله بېله

(۴) گام بېله (۵) خان بېله

بېله د درياب يا سمندر هغه برخه وې چرته چې اوبۀ نسبتاً

لږې وې. د خوشحال د شعرونو سره دغه معنی جوتۀ ده.

گڼټاناموېې زمونږ وخت کښې د طالبانو د زندان په سبب

عالمې شهرت لري. هغه کښې هم Bay په بره معنی کښې راځي.
د جولائي ۲۸-۲۹ کال ۲۰۱۰ء سېلاب د ډېرو بېلو نومونه
ورځپاڼو کښې څرگند کړل.

د بېله باره کښې لاندې خبرې د فېض الوهاب فېض دي.
”دا بېله دې د درياب نه وتې ماله، وله يا چره وگڼلې شي.
فرهنگ خوشحال کښې ئې هم معنی تاپو ښودلې ده.
قلندر صېب ئې په درياب لغت کښې دا معنی کړې ده
ناوه، ترناوه، ترنا، دلرگي، سيمتو يا وسپنې هغه لويه ناوه چې
په نهري او لې د پاسه د اوبو تېرولو د پاره اېښودې شوې وي.“
”زما په خيال که د درياب مقابلې کښې بېله د ولې يا ناوې په
معنی واخستې شي نو د خوشحال د شعر مطلب به ښه وځي. تاپو د
درياب متضاد نه شي کېدی.“

”ستاسو خيال د صوتي يوشانوالي تر حد خو صحيح کېدی شي“
قلندر صېب هم د بېله موندې هندي ښودلې دی خو Bay د
انگلش ټکي دی خو داسې معنی د دغه قياسونو اجازت نه ورکوي
ځکه چې په Bay کښې د نهنگ اجل څه معنی نه ورکوي.
ستاسو خبره صحيح ده خو سل قياسونه د يو دلېل مقابلې نه
شي کولی. قياس هغه ځای ځای نېسي چې واضح دليل نه وي بيا
”فهم عام“ هم وي چې د سړي رهنمائي کوي.
”تاسو ټېک وايی. او د قياس له دغه اهميته زه انکار نه کوم.“

تاسو چي ڏيبله باره ڪنبي ڪومه ڏقياسونو ماني. وڌرولي

۵۵

زما خبري داسي وي

ڏلرغون تاريخ ڊبره اڍانه په قياس ولايه ده. ڏڙيو باره ڪنبي خو

بله لار نشته

بيله ڏخيل پلرني سيند نه ڏڪمو اوبو لرونڪي برخه وي. بيله

اصلا لرغوني پڻتو توري ڏي. ترسو مبره او تر بابل ئي مختلفو ڙيو

ته ريڻي لارلي.

ماد بيله باره ڪنبي ڄومره لتون ڪري ڏي اولڪه ڏنورو ٽڪو

مي لڪه تاسو هيله لارلي شي ڏبقين ممڪن حد ته رسولي. گنه هسي

ليڪل خو فضول شي ڏي. تاسو واپي. ڏقياسونو اجازده نشته. ڪله

چي قياسونه ڊبرشي اونور دلبلونه ئي په مرسته شي او گني شي نو

خاص حال ڪنبي هغه ڏدلبل برابر شي. ٽاپو ته خو نهنڪ نه ورخي.

***

برق

برڀڻي: برڀڻا ق = Kh يا Ksh = ڀڻ

پڻتو ڪنبي پرق پروق، پوک پروق راڄي.

برڀڻنده، برق انداز او پرقنده ٽڪي هم وئيلي ڪهري. ڏ

سيوڙمي پرق مشهور ڏي. ڏخلا معني ڪنبي راڄي.

ڏسترگو پرق هم وئيلي شي. په مخ پرق ته ڇپره واپي.

زما ډېر کلک بېڅېن دی چې برېښنا ټکې پښتو دی او تر ټولو
اورېجنل هم دی.

برېښ په معنی د درد هم راځي، لکه د برېښنا په تن کېږي
زغلي، اوسنی مېډېکل پوهه هم درد او ورسره د عصبي برېښنا تائېد
کوي.

۱: ﴿يُرِيكُمُ الْبَرْقُ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ (الروم ۱۵)

۲: ﴿فَإِذَا بَرِقَ الْبَصْرُ وَخَسَفَ الْقَمَرُ﴾ (القيمه: ۷-۸)

د خوشحال د زړه خوښي په هغه وخت وې
چې برېښنا د سپينو تورو شي په زغرو

(خوشحال)

چې ويرېښي سپېنکې: د لنډيو پر هار شي

يو يو مرد بويه خوشحاله: چې په ځای باندې قرار شي

(خوشحال)

د احمد شاه بابا مشهور شعر دی:

په برېښنا د تورې ژوند کوه احمده!

د بري جولان په لور د هرديار څه

د برق په مناسبت مونږ په دې کتاب کېږي قعر، بقعة، نقش،

قنډېل، وقود، ثاقب او نورق لرونکې ټکې څېړلې دي. خواشانا ټول د

يو اصول مطابق او پرېدلې دي او دغه زموږ نور ثبوت دی.

بکره

باکره: ابکار

قرآن پاک راوړې دې.

۱: ﴿لَا فَارِضَ وَلَا بَكْرَ﴾ (البقره)

۲: ﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا عُرُبًا أَتْرَابًا﴾ (الواقعه: ۳۶-۳۷)

ابکاره په معنی د پېغلې، ناواده جینې، نوې رارسېدلې نجل، ابتکار دجدېد معنی ورکوي.

بکره په معنی د پېغله، نوې، ناواده، تانده، سپینه، د لس کلن نه شل کلن پورې.

بکری په معنی دیو سپین ځلېدونکې ښکلي کانې چې یو تریل منبلو سره اور زېږوي.

د خوشحال شعرونه دي:

چائي پلوه جمال وانه خستو

پښتولا هغسې بکره پرته ده

(خوشحال)

شبستان مي د ابکارو معنو ځاي دي

تي ئي نمورم په غدواو په آصال

چې دې لاس په باکره برشي پرې ئي مه ږده

که دې ځانې شي په هغې جهان سقر

(خوشحال)

غَدُوْ وَالْأَصَال: سحر او نمانبام

داسې هم وايي فلانی جینی دومره ښکلي ده لکه سپینه بکری. د بکری توری سوچه پښتو دی.

الْبَكَارُ أَوَّلُ فَجْرِ (بخاري کتاب التفسیر)

ابکار د سحر وړو مې. برخې ته وايي

لاس په باکره برکېدل دا مطلب لري چې که چېرې وس دې ورسې. دویمه مصرعه اصلاً دا مطلب لري چې که ډېره گرانه درېښه شي نو هم. د سقر لفظ د اوريه مناسبت د بکری کاني په حواله راوړی شوی دی. د شعر مطلب قطعاً دا نه دی چې د گناه ارتکاب دې وشي. که ډېره زیاته گرانه او تکلیف ده هم وې تکلیف برداشت کړه. که مبالغه وې، بیا جائزه وه. ولي د شعر نه غلط مطلب اخستل غلط دي. تاسو د شېخ سعدي د بهارستان آخرې برخه راوړاندې کړئ دا به درته هېڅ ښکاره شي.

شېخ سعدي وايي جینی. گاخړه غواړې، غوښه نه غواړې.

خوک چې پاسېدلو لږه په همسائنه شي پاسېدی، دهغه امسابه څه پاڅې.

”بطن وفرج توام اند“ سعدي

ولي بحملة اول عصائے شیخ بخت

کمان کشید و نژد هدف که نتوان د وخت

مگر بسوزن فولاد جامه هنگفت

ترا که دست بلرزد گهر چه رانی سفت

زور بایدنه زرکه بانورا
 گزره دوست تر نه ده من گوشت
 بوټی یوازې ده من خو بروی
 مرد را کیر و خایه زینت و بس

(سعدی)

***

جینی:

”جینی ته پښتو کښې دا ټکی ویلې شي “جینی، جله، جل،
 انجلی، نجل، انجل، ماشومه، وره، سې سره، کچنی،
 سرکونډې، جونه، نجونه، جن (Donna (italian) Domine (Latin)
 جندون = جمدون = ژوندون هم دغه حال لري. زنده اوزندگې هم دغه
 ربښې لري. د پښتو جونه = د اطلایه دونه.

د انجلی نه Angel وتې دی. جونه اونجونه او انجونه کښې
 هم دغه حال دی. اوستا کښې ورته Jaini وایي. د عربی جن او جان
 (جنات) هم دغه مطلب لري. عربی کښې جن او جان هغه څه ته وایي
 چې پټ وي. په نظر نه راځي. پټ ساتلی شي.

د لاطینی Gyne هم دغه مطلب ورکوي. لاطینی
 کښې Gymno، Gymnosperm د پټ معنی لري. په کرومو سومز
 کښې Genes پټ وي. Genetics او Geneology دغه شان دي.
 Genes خصوصیات وي.

د اشغرجېندې سين داسې دی. جېندې = جېن توې يعنې پټ
سين لکسه وزېرستان کښې شکتوې، دوه توې او د سوات
سيند، سوتوپوتوې.

جېندې = Jintwe = jin-ti = Jindhi = Jendy

د جېنکو سين = وړوکی سين = جېنکو به ترې اوبه راوړې.
هغوي لره ټاکلې شوې وو. د سواته راروان دښاپېر يو سين، پټ سين،
يو کمزوری سين، يو داسې سين چې جېنکو لره د اوبو وړلو، زړوکو
وېنځلو، غونډېدلو، لامبلو دپاره يو وخت کښې مخصوص وو. مونږ د
گنگا درياب شننه هم دغسې کولی شو. گنگا = جن + جاي يعنې گنگا =
جیني + حای، گنگا د هندوانو د جېنکو د اشنان د پاره پېژندلی سين
دی. جمناهم دغسې ټوټې کېدلې شي دا دې ياده وې چې په اولنې
رگ وېدا کښې د گنگا جمناتورې نشته بلکې د کوبها، سوتې پوتو،
گومتې، تربښ توې، وغېره نومونه ډېر زیات لري. مطلب دا چې د
رگ وېدا لیکونکې او ویونکې پښتونخوا کښې وو او چې هند ته تر
لري لري ورننوتل نو هم پرې لا د پښتو اثر پاتې وه ج = ز = گ = ژ = ږ =
د ج = ز = گ = د دارالسلام = جبروسليم = پروشلم
زیات امکان دی چې پېغله د جل نه وتې ده. لکه پېغله:
بېگله: بېجله.

Genitalia او Gentals يوناني توري دي. د جیني رېښه
لري. Genotype او Genus په معنی د Race راځي. Gon يوناني

کښې جنرېشن ته وايي.

کامل صېب ليکي: باري ته جهندي وايي. جهندي اوزيندي

يو دي.

په انگرېزي تورې Virgin کښې هم د جينې رېښه ده.

Gender انگرېزي کښې Sex يعني مونث مذکر ته وايي چې Gen

پکښې د جينې رېښه ده. يوناني کښې چېن نوغې يا نسل ته وايي.

چېن د جرثومه معنی هم لري. د جينې مقام تناسل ته

Vagina وايي چې د جينې رېښه لري. نسل يا نسلي شجره او تسلسل

هم د چېن رېښه لري. The book of Genesis د "زور کتاب" يوه

برخه ده. Generate معنی پيدا کول هم لري. د پارسي زن هم د پښتو

ژبې د جينې نه وتې دی چې ج = ز بدل شوې دي. Gender Bender

کاوڅه ته وايي چې جينې مخې وې (oxford) نه نروې نه ښځه.

Gyneacology يعني د زنانه ناروغيو علم هم دغه رېښه

لري. لفظ زنا لکه وَلَا تَقْرَبُوا الزَّاهِمَ د جينې نه وتې توری دی معنی به

ئې 'د جينکو کار' وې. د گلستان سعدي يو شارح د جينې.

معنی ځواني کښلې ده.

د عباسي خليفه مامون الرشيد مور او د هارون رشيد کور ودانې

"جل" نامه تاريخونو راوړې ده. چې د پښتو تورې سره ئې په نسل

ونسب رڼا غورزېږي. دغسې مونږ د طاهر "خراساني" او ابو مسلم

"خراساني" پخپله هم فکر کولی شو. دامېن مور زېږېده عربي وه اود

مامون مور پښتنه (عجمي) وه.

د منصور ابو مسلم، د هارون برمکیان: خالد او زامن ئي او د مامون طاهر خراساني يوشان انجام لري. مرجله = مور خلا = ام النور ام النور د هارون تير وگرځېدو، دا دمشهور استاد سېس لور وه. سېس په پښتونخوا کښې تر خراسانه د عباسيه په ضد بغاوت کړې وه چې ووژلې شو او لا دې بنديوان شو او لور ئې د هارون خوينه بې بې شوه. د پښتنو لويه مال غنيمت وې نن صبا هم دغه لويه وشوه. د سېس بغاوت د ابو مسلم او بياد طاهر يوه کړې ده. ضروري نه ده چې مرجله د ام النور متبادل وې. مریا مېر د نمر په ځای ډېر پښتانه وايي او بېن کېدی شي چې دا "نمر ځله" يا "نمر جله" وې.

د محکومانو لويه د حاکمانو مال غنيمت وي. د ثور بدلون نه وروستو بې شمېره پښتني جينکي عربيانو په مال غنيمت کېنې وتښتولې. وزيرستان کېنې پرې تر ننه پسات دوام لري. د عبد الله بن عامر کانی وشوې.

***

جُند:

جُند په معنی د لښکر قرآن پاک کېنې راځي.

۱: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ﴾ (جنود)

۲: ﴿وَأَنْزَلَ جُنُودَ آلِم تَرَوْهَا﴾ (التوبه: ۲۷)

۳: ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الفتح: ۷۰)

(المدش)

۴: ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾

(الاحزاب)

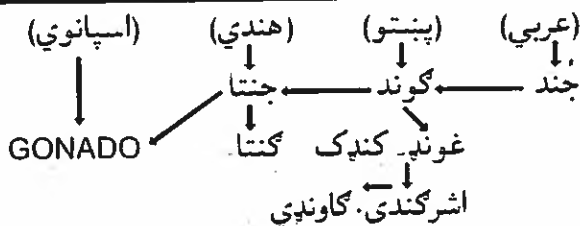
۵: ﴿جُنْدَمَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنْ﴾

۶: ﴿إِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾

جند کښې چې ج په گ واورې لکه اصول دی نو گوند ترې جوړ شي. گوند معنی د ډلې، پارتۍ، لښکر لري ج = گ = g = j
 جېندې د یو گل نوم هم دی. گوندک د کنډک سره یوه معنی لري،
 کنډک هم لکه گوند د حیواناتو مجموعه وي. گاونډې هم د دغه نه مشتق دی.

غونډ او غونډه په معنی د رایو ځای گڼې هم زموږ تصدیق کوي. گوند یوې ډلې یا سیاسي پارتۍ ته هم وایي. د گوندک په حواله هسپانوي ټکی gonado هم دی چې هلته به د بنیاد د ټولنیز حیثیت پته د هغه د څاروونې لگېدله. GONADO "گووارد" معنی لري.

د څاروولرلو په بنیاد امارت یا سرداري پښتنو کښې عامه ده. د بنگالی او هندي ژبو "جنتا" هم د پښتو د گوند نه وتی دی. گنتا کښې چې گ په ج او ت په د بدل شي نو گوند ترې جوړ شي. لس گون، شلگون، زرگونه او دغسې برغون یا غبرگون هم دي. چند گنا، دوگنا، پنج گنا هم دغه حساب کښې راځي.
 اشرگندي = عشر + گوندي هم دغې لور ته گوته نېسي.

کنډک د ډوډۍ تکرور ته هم وايي. بيا په چراتولې شوې تکرورې چې وي.

ع: په کچکول کېنې مې پراته دې خو کنډکه

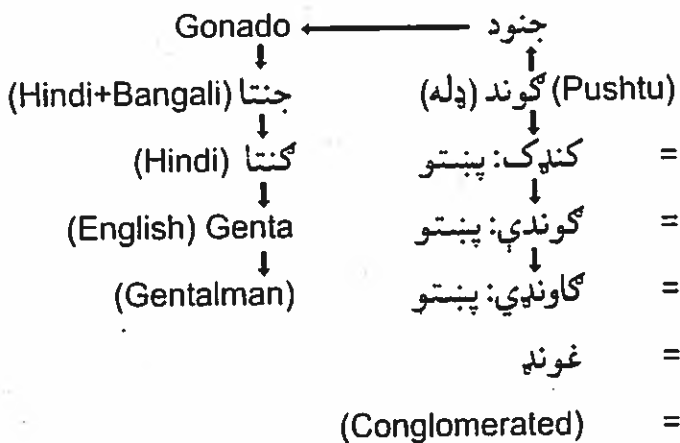
(خوشحال)

د هند په لرغونو قامونو کېنې يو گوند هم يادېږي. يقين سره دغه د پخوانيو پښتنو يوه ډله وه.

(Spanish)

(عربي)

(Arabic)

ټولنيز سړی، شائسته سړی، بنائسته غړی.

غونډ: پښتو ج = گ = ز = g

(Collection , conglomeration)

”جنتا“ اولس ته وايي.

جَنَاحُ، ګناه:

داتېکی راته ښاغلي مشتاق مجروح يوسفزی ښودلی دی. د جناح تورې به خوشحال سره په لاس رانه شي خو د ګناه يا د ګوناه توري د پښتو، فارسي، او هندوستانی ژبو عام ټکی دی. ګ په ج او حا په ها بدلېدل عامه اورېدنه ده. قرآن پاک کښې جناح تورې ډېر ځايه راځي.

۱: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحُ﴾

خوشحال وايي

په دا کلي کښې څوک نه لرم ښک خواه
که رښتيا وایم هم دا لرم ګناه

ج: ګ: g

ح: ا

يو باندېځي پښتون به ئې "ګونا" وايي.

***

جمدر:

جمدر په معنی د تبغ، تورې، چارۍ، يوه امساچې څوکه ئې تهره وي. ج په ګ او د په ت بدل شونو ګېنټرې ترې جوړه شوه. د جمدر ټکي اصلاً لرغونې پښتو ده. سول هم ورته وايي چې دواړه غاړې ئې تهرې وي.

تسبې په لاس کښې په نظام پور کښې
ناست يم مسجد کښې جمدر تر څنگه

(خوشحال)

د گنتري ټکي په جمدړ کښې بدل شو او نور و ژبو ته لاړو.

ج = گ = ل

د = ت دد = ت

گنتري لکه د کودالي، بېلچې يوه آله وي.

***

جېش:

په معنی د گوانښ = گوښ = گېښ جېش په معنی د لښکر، فوځ، د جنگي بنياد مو گڼه راځي. قرآن پاک کښې جېش العسرة راغلی دی. صحیح بخاري شريف کتاب المغاذي راوړې دې.

إِذْ هُمْ مَعَهُمْ فِي جَيْشِ الْعُسْرَةِ وَهِيَ غُرُؤُهُ تَبُوكَ.

گوانښ او گېښ په ډول د فعل او اسم صفت دواړه راځي. نن سبا پنجابي وړانکارو د جېش محمد، جېش صحابه په نوم ډېر گوانښونه په پښتونخوا کړي دي. دې خلکو ټوله پښتونخوا وېجاړه کړه او لروبر ټول پښتانه ئې تباه برباد کړل. دوي اصل کښې د پنجاب بالادستي قائم ساتل غواړي. پاکستانې پوځ د دوي ملاتړ او کلک ملگري دي. جېش = زوانښ او زېښ هم کېدی شي.

جېبي صېب او دوست شينواری د گوانښ معنی سوله او له جنگ ژغورل ښائی. مردان کښې ئې مونږ د جنگ معنی کښې اخلو او دغه سره جېش گڼو.

به شرمگینی عثمان که جیش عسرت را
جهاز ساخت به بذل ذخائر اموال

(جامی)

***

جلوی:

خلا: خلود ج په ځ واورېدلو او و+ د په الف واورېدل

(Old English)=Glow
↓
(Arabic): Jālwat
↓
ج = گ = z = j
(Persian): Jalwa
↓
(Pushtu): Zala
↓
(Hindi): Jalna. Jalo
↓
Indian: Jila جلا

په معنی د سکروټه، یوه لنډه اورپنه تماشه د Glow نه جلو او

جلانا په اسانه اېستی شي. جلا (Pushtu): indian : خلا (Persain)

جلوه (Hindi)(English) Glow جلنا Bengali = Jalo ځلنده،

ځلېده، جلن.

ج = گ = ز

z = g = j

د بنگاليانو یوه غټه نارۀ "آگن جالو" وه. جالو پکښې څرگند دی.

جدار:

جدار توری د قرآن پاک شپاړسمه سپاره کښې وړومبې.

رکوع کښې راځي. ج = گ = G

گدر لکه گدر، حمزه خان د مردان سره کلي دې د فاطمه یونېښ
کونسل سره دې. گودر هغه ځای بللی شي چې د اوبو په مېنځ کښې د
پورې راپورې وتو تگ ځای وي. د غلته د اوبو ژورتیا لږه وي. اوبه لږې
دونگي وي. په قلاړه وي تېزې نه وي. اړخونه به ئې په ختو کوزېدو
اسان وي. د غلته عام خلق پورې راپورې ځې راځي.

د څارو د اوبو څښکلو او پورې راپورې وتو ځای هم وي. د
کلي تور سرې د غلته جامې وېنځې او کورونو ته وړلو لږه منگې هم
ډکوي. د غرمې وخت کښې نارېنه د غلته نه ورځي. د چينې غاړې ته
هم گودر وايي. گودر په خوړ، نالی، سیند گوتې یا لوی سین باندې
وي. د سمندر په غاړه یو ځای هم گودر بللی شي لکه د بلوچو سهېل
ته د سمندر غاړه چې Gawadar نومېږي او زموږ زمانه کښې پرې
پنجابیانو + پناگزنو په زور قبضه وکړه چې ښه ډېر پسات پرې وشو. د
هند گودر، د اټک گودر، پېهور گودر. د عرب جدار د پښتو گودر څخه
وتې دی کله چې یو ټکی د یوې ژبې نه بلې ته واوړې نودغسې وي.

(پښتو) دېوال = (فارسي) دیوار

Wall (انگرېزي) = دیوار (هندوستانی)

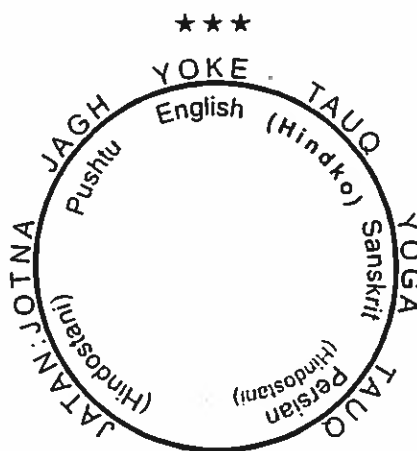
د غربي رنگارنگو سره جدار د دغه دېوال او گودر نه وتلې شوې

تورې دی. گدر حمزه خان د خوشحالیاو سره ډېر نژدې تړون لري. حمزه خان د خوشحال خان اوښې د صدر خان ماما، د ملو خان یوسفزی زوی د یوسفزو سردار و، د رستم کلي (تپه سودم) وسېدونکی و، گدر حمزه خان سره نژدې جمالگرې هی. د هغه د زوی جمال خان یادگار دي.

د حمزه خان او جمال خان تعلق د خوشحال خان خټک سره څه د ستاینې وړ نه و، ګو چې هغوی ئې مخالفت باندې څرګندېدل هم نه خوښول. حمزه خان او جمال خان د مغلیه صوبه دار په بڼه د مومندو خلاف د هغوی په علاقه ننوتې وو. شهنشاه ډهلي پرې د هغه محاسبه او مواخذه کړې وه. خوشحال په یوسفزو کښې د خپلې ناکامۍ ذمه واړې ترڅه حده په حمزه خان وړاچوې. د خوشحالیاو نه څرګندېږي لکه حمزه خان د سمې سوات ټوله یوسفنامه کښې جوت حبشیت لرلو "الثالث بالخبر اصطلاح" ئې د حمزه خان د پاره راوړې ده. د ډېرو کلیو د نومونو سره د هغوی تړون هم دغه څرګندوي. ماچي پخپله د یوسفزو څه مشاهده کړې ده هغه د حمزه خان د څه والي نښه نه لري البته د خوشحال بابا کورنۍ ته پناه ورکولو کښې د یوسفزیو کردار کښې د حمزه د کورنۍ پټه پناه برخه ضرور وه. چې زمونږ تاریخ لیکونکې ئې د نظره غورزوې. گدر، حمزه خان او جمالگرې هی. د هغه ځایونو سره ډېر نژدې دي چرته چې د خوشحال بابا بال بچ ډېره و. سېکری، سنگاهو او وړاندې کوڼي او برمول چې دغه سیمه پرې د یو غریبه ذریعه د بونې نه بېلېږي. بونې ته د خوشحال

ورتگ ښکاره کوي. دغه د مورې غردۍ. دغه سیمه کښې لرغونې
بودائې اثار هم پرېمانه دې. خوشحال د رستم نه هم په اسانه بونېر ته
تلې شو او هلته ئې خلکو سره لېدل هم کړې وو.

برمول کښې نن هم وروږې ډېرې زیاتې وې او بۀ پکښې ترننه
یواځې د آسمان نه راځې. وایي چې ډېر زړه یوه ویا له دمالاکنډ نه په
برمول راتېره شي

جغ: Jugh

Yoke: Slavery (انگرېزي) په معنی

یوغ (فارسي په معنی د جغ)

Vokten (پهلوي په معنی جغ)

که فکر وشي نو دلته هم د "ې" او "ج" یو تریله بدلون څرگند

دی. لکه جوړدن: اردن Jordan (دلته "ا" او "ې" برابر گڼلې شوې

دې)

طوق:

هندکو کښې جغ ته وايي چې عربي يا فارسي تورې دې-
طوق غلامي- طوق: توک: چوک: جغ- په هندي ژبو کښې هم
جوت تورې راځي دغه هم د پښتو د جغ يا جوغ نه اخستې شوې دې-
جوتي څاروي هغه ته وايي چې د جغ سره بلد شوې وي، په
يوې کولو يا نور کار عادت وي، بلد شوې وي او ورانې نه کوي، اېل
شوې وي- د هندي ژبو جوتنا د پښتو د جغ نه وتې دی- د هندي ژبو
جتن هم دغسې دی، دې کښې څه ټکې د محاورې په ځای راځي او
څه په اصل معنی کښې- دواړو حالتونو کښې ئې مطلب څرگند دی-
کامل صېب ليکې چې يوغ جغ ته وايي-

Yoke هم هغه شي ته وايي چې دوه څاروي پرې سره وتړي
او په يوې ئې واچوي- يوې ته بوم وايي- ناجغه د وحشي، بدتهذيبه،
آزاد، بېواکه معنی لري- سنسکرت کښې ورته يوگا وايي Yoga که
غوروشي نو يوگا د پښتو جغ سره نژدې مطلب لري- يوگا عبادت کول
يا Exercise کول وي- ناجوتي هغه څاروي ته وايي چې کار سره بلد نه
وي او په کار کښې سخت ورانې کوي- تاسو فکر وکړئ توک، يوک،
جوک سره نژدې پرېوزې- جوتي او ناجوتي کله کله بنيادم د پاره هم
راځي- جوت په معنی د څرگند هم جغ سره نژدې تړون لري- جوتي د
اسپو دپاره هم راځي، کله ورته دوچي يا دوشي هم وايي- په دوه جوتو
هغه ته وايي چې لټې وهي يعني ناجغه وي-

د خوشحال شعر دی.

د دې دور یاران واره منافق دې

په خله تاسره هو هو کړه په زړه یوغ

(خوشحال)

Joke په معنی د ټوقې وشتې د هندي تورې جوک او یوگ

سره نزدې معنی لري. جوگې، یوگې او Yoga دغسې ټکې دي. غټه

خبره داسې ده چې جوک = یوک او دغه یوک = توک او دغه

توک: ټوقی. آخرې e په ټوق کېږي او دغه څرگنده "ې" شي

توک: ټوقې:

توک او توک د یوې ټوټې، حصې، برخې معنی هم لري او

دغې ته مونږ د تلې جوک وایو خو جوکه دې واچول؟ تلونکې چې په

تله (Scale) غنم تلې نو ورسره په زوره زوره وایي، دوه جوکه، دوه

جوکه، دوه جوکه. د دې د پاره چې هېر ترې نه شي.

د خوشحال بابا شعر دی

خوې د پلار د نېکه هېڅ ورسره نشته

په لیکه په جوکه تېر دې تر هندوانو

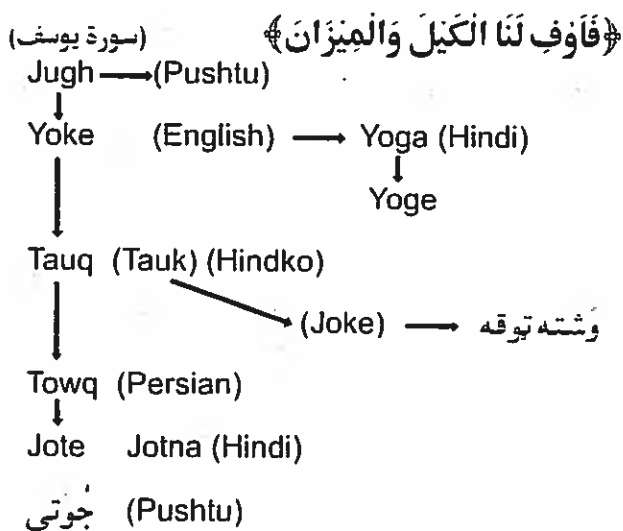
(خوشحال)

د "ج"، "ې" بدلون داسې وي لکه جېروسلم: پېروشم، جوړدن

= اردن، یعقوب = Jacob

تله یا Scale داسې ټکی دی چې "کیل" سره نزدې تړون لري.

د جغ د تورې سره تړلی تورې جغونډې هم دی. دا خبره جوته ده یا څرگنده ده. جوت مونږ زوت = تجوید سره هم څیرلی دی.

***

جسم، جثه = جوته:

س اوښت یو تربله واورېدل. دا هم ده چې جسم او جوته کښې اصل ټکې اڅه دي اڅه باندې لږ وضاحت به د لباس او کمېس سره وړاندې راشي. قرآن پاک راوړې دي

۱: ﴿وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ﴾ (البقره)

اڅه بدن ته وایي کلیات خوشحال کښې اڅه ما چرته لېدلی نه دی. مبالغه به نه وي چې د پښتو ټکې عربي ته ورتلل یو مطلب لرلې شي چې د ژبو مور پښتو د بنیادم وړومبی ژبه وه چې د باختنه کابل ته راغله د کابل نه مراد ټوله پښتونخوا ده.

کله چې آل ابراهيم "وادغیر ذی زرع" ته وکو چېدل نو ځان سره ئې د هغه باختري (پښتو) ژبې ټکې یوړل چې وروستو عربي شوه. د ابراهيم عليه السلام سفر تر مصر منلی شوی دی نو د ناهور اولاد تر کابل وې نشي راتلی.

***

جَذْوَةٌ : جَذْوَةٌ مِنَ النَّارِ (القرآن)

جزوه : گزوه:

سترگو ته مې گزې مزې کېږي. د اوږ داسې ډېر وایي. د بارې مومند هم وایي. جذوه معنی د سکروټې ښندې. شاپد لڼبه ترې هم مراد وې. لڼبه د وړلو شی نه دی خو محاوراتي استعمال ئې ممکن دی.

یوهسې ستوری راوخوت په داتېره زمانه

چې گزې د لڼبې غوندې ترخلې ځې زبانه

(خوشحال)

په دې شعر کېنې که مونږ گزې په معنی د Yard وانخلو نو مطلب ئې جزوه ته نژدې کېږي. پخپله د Yard نه ې هم اخستل اسان دي. دا خبره حرف آخر نه ده چې خوشحال گزې په هغه معنی کېنې راوړې دی کوم چې نن سبا اکثر خلق اخلي گز لکه او گزوه د تورې یا د تورې د خلې معنی هم لري.

اسماعیل غوندې به دې راته تسلیم وئ

که په خلق مې د نظام کېنېوه گز لکه

(خوشحال)

جس

جست

انگرېزي کښې ورته Zinc وايي. ريزوېدا کښې د Ayas په نوم راځي. د Ay غږ په "ج" بدلېږي. دې کتاب کښې ئې ډېر مثالونه شته.

"کړسن جست" ماتېدونکي "جس" ته وايي.

ريزوېدا کښې اسپې ته Ashva وايي چې څرگنده پښتو ده. دغه کتاب کښې Ass ته خروايي چې سوچه پښتو ده. "مېښې" ته Mahisa وايي. پارسي کښې ورته "ميش" وايي.

دا خبره يقيني ده چې ريزوېدا پښتونخوا کښې ليکلې شوی دی. دا خبره چې اشلو کونه منزلونه ئې جوړ شوي، دلته وو او ليکنه ئې پورې لري هند کښې وه، معتبره خبره نه ده.

***

درک:

اته پته، درځني تصغير "کور، وړه دروازه، علم، پوهه، خبر قرآن

پاک راوړې دې

۱: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ﴾

۲: ﴿بَلِ الدَّارُكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ (النمل: ۶۶)

۳: ﴿إِنْ أَدْرَى أَقْرَبَ﴾ (الجن: ۲۵)

خوشحال وايي:

چائې هېڅ درک رانه کړو چې د چادي

مونارې مې ډېرې ولېدې ولاړې

(خوشحال)

بقېن لرم چې درک سوچه لرغونې پښتو تورې دی.

***

هاسټل (Latin) = هستوگه = استوگنه : اوسېدلو سره هم

تړون لري.

هاسټل : اوسټل : اوسېدل (ت : د) : د اوسېدو ځای هاسټل : اصطبل

(فارسي) : اس + ټول (تول) : طوبله (فارسي ، هندي) داسپو

ساتلو ځای

***

ول:

د یو نېغ شي په نېغ والې کښې خلل راتللو ته ول وايي. دغه

ول د غوتې شکل هم اختیارولې شي. ول پرې کښې وې تندې کښې

وې، د پټکې ول ځانلره وې. ول ئې ورته ورکړو. چل ول کول محاوره

ده. ټولو کښې یوه معنی نغبتې ده چې د عربي. د ول سره نږدې ده.

قرآن پاک کښې راغلي دي

(البقره)

۱: ﴿أَنْ تُولُوْا وُجُوْهُكُمْ﴾

چې تاسو مخونه واپړئ

(الکېف: ۱۸)

۲: ﴿لَوَلِيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا﴾

د هغوې ځنې شاتاو کړې وتښتې

۳: ﴿إِذَا وَلَوْ مَذِيرِينَ﴾ (الروم: ۵۲)

۴: ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ (الممحنة)

”څوک چې تاوشو - شاته ئې ول وکړو (وتښتېد) نو الله بې
نیازه د ستاینې دی -“ ول ته هندوستانې بل وایي ”بیاسته وسود خو
ول پکښې پاتې شو -“

وخت سپزلی اېره کړې خولا وتې ترېنه نه دی

زما ژوند کښې د جانان غم، داسې ښکارې د بون ول دی

۵: يُولُونُ الدُّبُرِ -

چې کونه تاو کړې، شاکرې، وروستو ول کړې -

۶: وَلَوْ إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ

ستون شو خپلو قامونو ته خبرونکي

خوشحال ليکي:

يو گلزار په يوه درنگ کښې شگفته شي

چې ئې زلفې په بارخو باندې ولول شي

(خوشحال)

۷: لَوَّوْ رُؤُسِهِمْ:

(هغوې خپل سر واپړوې) د لَوَّوَا معنی داده چې خپل سرونه په

ټټوبه خوزوې - ځنو لَوَّوْ په تخفیف د او لویت لوستلی دې یعنې سر

ئې بل خوا واپړولو - (صحيح بخاري، کتاب التفسیر)

په هر حال زموږ د اوږېدو، تاوېدو او ول معنی هم دغسې ده.

هونېره د خوشحال خټک تقوی زهد پر هېز شته

ستا چې تورې زلفې په سپین مخ باندې ولول شي

(خوشحال)

۸: ﴿وَلَوْ عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا﴾ (بنی اسرائیل)

۹: ﴿وَمَنْ يُولِهِمْ يُومِتْهُمْ دُبْرَهُ﴾ (الانفال: ۱۶)

او څوک چې وگړزوي دوي ته په دغه ورځ شا خپله

ع: د سر وېسته ئې تور، نرۍ وېدې ولول ئې زلفې

(خوشال)

دور څو نومونه:

دا معلومه نه ده چې د ټولې نړۍ خلق د اوونې په حساب ولې

وختونه وېشي. ابن عباس وائي چې د ۷ هندسه د الله خوښه ده. د ۷

هندسه د فلکیاتو مناسبت لري. اووه آسمانونه، سمندرونه او سیارې.

د ۷ هندسه لکه لس خصوصیت نه لري. د ۷ هندسه څه ډېر خوند ته

لري. د سو میریانو لرغونې کلنډر د اوونۍ د اووه ورځو په بنسټ وده.

دغه بابلیانو د اوسني ۷ میلونو هونېره یو میل لرلو. د هغوي د

سپوږمۍ په بنیاد دولس میاشتي کال گڼلو. د ستوریو پوهنه ئې هم

لرله. هغوي نه دغه خبرې یونان، هند، مصر، ساساني ایران، بازنطین

او د اسلامي دور سره اروپا ته لاړلې هفت اقلیم او دغسې روحاني

عالمونه هم دي. د اسرائیلو د "سبت" نه معلومېږي چې هغوي هم

دغسې حساب کولو. قرآن پاک کښې هم د تخلیق میاد ته اشارې شته. موسی علیه السلام د الله د غاړې اووئیل "تاسو به شپږ ورځې کار کوئ خو اوومه به د درناوې او قلاړې سبت وي". "په دغه ورځ کار کونکی به وژلی شي". "په دغه ورځ به کورونو کې اور نه بلېږي".

Exodus 35:2,3

ښکاري چې ۷ ورځې، دېرش ورځې، میاشتې حساب د مصر نه اخستی شوی وو. معلومېږي چې د سبت یا خالي ورځ د چوتۍ په معنایو قسم اصلاحي قدم وه.

د خالي ورځ ورته ځکه وائي چې د هر کار نه خالي وه. دغه د هفتې یا سبتې ورځ د اوونۍ ورومۍ ورځ شوه او دغه د ټولنیزې چوتۍ یا د ناغې ورځ وټاکلې شوه. دغه د کاره خالي ورځ ته د پښتو "خالي" وائي او دا زموږ د ژبې د لرغونتوب پوخ دلیل دی. پښتو د هغه وخته ډېره وړاندې وه کله چې یهودیان د موسی علیه السلام د قابل قیادت باوجود د دغه ورځ د منلو نه بغاوت وکړو. د اسرائیل اولاد دغه وخت لا د طفولیت زمانه کښې وه ځکه چې د یعقوب او د موسی تر منځ دا زمانه ډېره زیاته نه ده. که یواځې د خوشحال خټک "نظریه ناهور" ومانو نو هم پښتو د عبراني نه مشر ده. Saturday ورته د Satrun سیارې د عبادت په سبب وائي. Saturn درومیانو د یو بوت "درومیانو خدای" نوم وه. دخالي دغه د چوتۍ ورځ انگرېزي کښې Holiday شوه. بیاني مذهبي تقدس وموندلو Holy وگرځېده.

داوونې دويمه ورځ اتبار شوه چې څه ژبې ئې اتوار راخلي. بار او وار دواړه پښتو ژبه کې هم دغه مطلب کې ډېر راځي. لکه د پټو د اوبه خور وار چې څنگه وي. ایت د Heat سره نږدې دی او د نمر مطلب لري. لکه مونږ دې کتاب کې آفتاب څېړلی دی. انگرېزان ورته Sunday يا د نمر ورځ وائي. بنگالی. کښې "روبي بار" نومي او روبي نمر ته وائي. بار پسوند هندي او پارسي هم لري. نمر پرستو به په اتبار د نمر عبادت کولو. درېمه ورځ سوموار يا سومبار شوه چې د سوم معنا درېم لري. انگرېزان ئې Monday بللی په معنی سپوږمۍ. ورځ چې د عيسائيت نه وړاندې ددغه خلکو نیکونو به په دغه ورځ د سپوږمۍ عبادت کولو. مونږ ورته د گل ورځ وايو چې په دغه شپه به د "سوما" د گلونو لو کېدلو. رېښه ئې سومبار کښې پاتې ده.

سپوږميه گرنگ وهه راخېژد

يار مې د گلولو لؤ کوي گوتې رېښه

دا تپه هم د پښتو زوروالی ښائي. دا هم چې دغه د "سوما" خلق په دې ژبه غږېدل او د پښتونخوا غرونو کې اوسېدل. "پير" چې ئې نومي نو هندوستانيانو ورته په مذهبي سترگه کتل د Day او د ن تر منځ غږې يو شانوالی هم زړه ته پرېوځي.

څلورمه ورځ د نهې ده. منگلوار، منگل بار Tuesday ده.

څه پښتانه ورته پنځم وائي. لکه د جمعې نه ئې شمېري. شنبه کښې

”به“ د بار او وار رېښه ده.

پنځمه ورځ د شور وده - بد هوار، بد بار، پنج شنبه نومېږي
Wednesday ورته ځکه وائي چې په دغه ورځ به ودونه کوژدې
کېدلي. Wed او واده سره نژدې غږونه دي.

شپږمه ورځ د زیارت ده Thursday.

اوومه ورځ جومه ده. Friday عربستان کې داد غونډو ورځ وه
اسلام ورته هغسې تقدس ورکړو.

***

د ”ښ“ ارتقائي لار و هغه

مونږ یو څو مثالونه لاندې راوړو.

(۱) چرمخکی ← خرمخکی ← شرمخ (شرمښ)

Sh = Š ← s ← Ch (Lizard)

(۲) چک ← خک ← شوکه

Sh = Š ← s ← Ch

(۳) چنگ ← ځنگل ← شکنجه

Sh = Š ← s ← Ch

(۴) کوچنی ← کڅه ← کوشنی

Sh = Š ← s ← Ch

(۵) کچکول ← کڅکول ← کشکول

Sh = Š ← s ← Ch

دې نه معلومېږي چې "Ch" او "Sh" او "S" څنګه پرمختګ وکړو.

ژبه ټوله خوځېدنه ده (Motor Paths). څه وئیل پکار دي؟ د یو ټپوس غونډې مزغونه لارې شي. دغه تګ په جسي لارو کېږي خو بېرته جواب ئې په Motor ways رادرومي. د پوهانو پام دی چې د وېنا نظام په ټول Cortex کېږي دی.

ولجې: اولجې:

۱: ﴿يُولِجُ النَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي النَّيْلِ﴾

(لقمن: ۲۹، الحديد: ۶)

ژباړه:

“شپه په ورځ ونغاړې او ورځ په شپه کېږي”

“تناسې شپه په ورځ کېږي”

دا آيت قرآن پاک کېږي بې شمېره ځايونو کېږي راځي

۲: ﴿وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَهُ﴾

“او سېوا د مومنانو نه پټ راز باز”

پټ راز باز هم د ولج معنی لري

۳: ﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾

تر دې چې اوبه د ستنې سوم کېږي ننوزې (ترجمه د عثمانې)

خوشحال وايي

د تېراه اوبه دې وڅښکي خوي دې نور شو

اپرېدو غوندې خبرې د ولجو کړي

(خوشحال)

اپرېدو، شینوارو زړه په ولجه بنه کړو
اېمل خان مومند په ننگ په ولجه دواړه

(خوشحال)

دهندي ژبو الجهن، الجهنایا ولجن دغه ماده لري. شاهد د
عربی. ولج د پښتو ولجه او هندي الجها د اوستاسره شریک تورې دې.
اوبښ د باره سره کورته دی ورغلی
په ولجه د اوبښ د غاړې دجرس دې

(خوشحال)

شاهد شعر کښې داخیال هم وې چې اوبښ په سوم کښې بیاني.
شپږ اوږه زړه خټک وو په دا جنګ کښې
په ولجوسره خوشنودشو هرکدام

(خوشحال)

وَادِيًا:

۱: ﴿بَوَادٍ غَيْرِ ذِي دَرَعٍ﴾

۲: ﴿وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا﴾ (التوبه: ۱۲۱)

“او نه قطع کوي دوي يوه کنده”

پښتو کښې دا واد، د اېواد په معنی د وطن راځي. وادي هم
بللی شي خو کم. انګرېزي کښې VALLEY د پښتو دغه واد سره
نژدېکت لري. د و، ل یو تړبله بدلېږي. وادي دلري وطن او دښت
معنی هم لري.

خو د زمکې د آسمان په منځ کې وت دې

(خوشحال)

وتکې یوې وړې درېچې ته وايي - سورې ته هم وايي - وت،
علاقه، حائ - بناغلي عبدالله ژباړن د واد معنی مېدان راوړې ده -
(ترجمه د قرآن)

﴿إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ (النزعت: ۱۶)

***

وحي:

قرآن پاک کښې داتورې دېر راغلی دی

۱: ﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾

۲: ﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ﴾

۳: ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ﴾ (مریم: ۱۲)

۴: ﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ (الزمر: ۶۵)

په وحي کښې چې ح حذف شي لکه عام انساني عادت دی
الف غېر عموماً حذف کوي، لا چې کله ورسره ورسره وړاندې وروستو
الف نزدې غېر ونه وي. دغسې د وحي نه وي جوړېږي، چې هغه سوچه
پښتو ټکي دی.

داوئې زما د راز دی

دا بیا د دور ودراز دی

(خوشحال)

د هجران له دوکمه مرم هغه مې وژنې

چې به ما او تاجداله غېره راز وې

(خوشحال)

چې د چاسره عهد وکا

پخپل ونې وې استوار

(خوشحال)

زړه مې راته وايي چې وېره او وېره

وايه وايه وايه له وئيلو مه ډارېره

(خوشحال)

د وې سره وهنا، بيان، ويان، وئيل، وې نژدې نژدې تورې دې.

۵ : ﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ﴾ (الانفال: ۱۲)

***

ویژن - VISION - وېژون:

پښتو وېنه د فعل ټکې لري. وېنه: ګوره. دغه په انګرېزي.

کښې Vision او Vista شي جرمني کښې Weissen شي. وژن معنی

لېدنه، دېدنه: دېدن.

د عيسايانو کتاب کښې Vision ډېر راځي چې عربي کښې

ورته روي يا منام وايي، لاطېنې کښې Vaditi موجوده. د Vaditi نه

وېژن او وېدن په اسانه اوځي. Vision د خوب لېدو معنی کښې د

عيسايانو کتابونو راخستې دی.

د دانيال کتاب کښې Vision توري ډېر راځي. نن سبا Vision د يو قابل

ذهبن سرې اوچت فکر ته وایي.

***

وېنه:

دایو تورې دی چې پښتو ژبه کښې دوه غټ مطلبونه ورکوي.
واړه مطلبونه ئې هم شته.

۱: وېنه د بدن په رگونو کښې هغه تور بهېدونکې شی دی چې
انگرېزي کښې ورته Blood وایي.

۲: وېنه د کتلو، لېدلو د فعل نه مشتق دی.

مثال ۱: "ته وېنې که نه"، "شمکور په تته رڼا کښې خه نه وېنې".

۲: د هغه د پهرنه ډېره وېنه تله شوه او مړ شو.

پارسي ژبه کښې بين، بېند، بېنې، بېنم شته بېنېدن ئې مصدر
دی. "وېنل" زموږ سره خه مصدر نشته. لاطیني کښې ورته Viditi
وایي. انگرېزي کښې Vein ټکې موجود دی چې د تورې وېنې درگ
دپاره راځي. وېنس یوه سیارچه ده. د یو دیوتا نوم هم دی. که موږ
دېدن مصدر وگڼو نو دغه ئې اسم صفت هم راځي.

لېدن = لېدنه ترې وځي

وینه = پینه یو جام چې شراب پکښې څښکې شي.

اوستا کښې ورته vohuni وایي voh که "خ" شي نو خون

جوړېږي. "ل" او "م" چې یوځای راشي نو د "و" غږ ورکوي.

لکه لمر: نمر: نور N,war دغسې د م نه دمېن بیا المېن بیا وېن جوړېږي.

وژمکه:

اوج مخه : سپين مخه : وژمه : وژمی.

سپونږمی : په ډاکنسې سپون معنی د سپين او می ئې د مخ په ځای
راغلی دی. سپون: سپين، وژ: سپين مټې: مخ (سپين مخ مبالغه)
داسې ښکارې لکه اوج: وژ معنی د سپين لري.
قرآن پاک وايي

مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ

او د موج شننه داسې ده. ماء او اوج. يعني رڼې سپينې اوبه
خو اصطلاحاً د اوبو سپينې چپې. چونکې دغه سپينې چپې اوچتې
هم وي نو ځکه موج کې اوج يعني د عروج رېښه لاره، هندي ژبو کې اوج،
اجلا، اجلن په معنی د سپين راځي. اجالا، اجيالا ډا کې وژښتو دي.

د وژنه اوج وتې دی. وژلرغونې پښتو اصل لري چې څه برخه
ترې هند ته لارې او اجلن، اجالا وغېره شو او څه ترې عربستان ته لارې
اوج شو. وژمکه کښې دوهم توکې مکه د هندي ژبو مکه: مکېه
وگرځېدل او پښتو کښې مخ پاتې شو. مونږ دلته د سپونږمی،
وژمټې، وژمکه، تروېمی، تېر غونې او نور ټکي راولړ او ښه پرانستې
مو عربي او هندوستانې سره د هغې تړون څرگند کړو دا ډېر لوي
انکشاف دی او زموږ د مقصد لورې ته لار ښايي.

تروېمی. --- دا تورې داسې دی :- تور + وژ + می.

= تور سپين مخ

يعني داسې حالت چې د تور سپين گډون لري. نه ډېره رڼا وي
نه ډېره تياره. مونږ وژ او white نژدې نژدې گڼو.

وائټ Waj = white = wite

يوسفزی ورته تېره غونډه وايي. غونډه به گونډه يعني 'لکه'
وي. تروږمې. هم وئيلې شي. ترک: د تېرگوني او مخ: می.
سپونږمې: سپين سپين مخ. داسې ښکارې چې اولنې تورې هم
سپونږمې. وه چې يو خوښې مطلب مبالغه يعني ډېر زيات سپين
راځي بله دا چې د ژبې ارتقائي سفر کښې ورومې جز پرېوتلو او وږمې.
پاتې شو. سپون او سپين اوس هم مختلفې قبيلې دغسې وايي لکه
داوږ. د پښتو وژ د انگرېزي د white سره داسې يو کېږي:-

سفېد = سپېته

ف = پ

د = ت

کله چې سپين په معنی د وژ شو نو وژتا = وائټ
j=s white = wajta

سپين ته سپېته وايي چې فارسي کښې سفېد دی. هېردي
نه شي چې لکه په سفېد باندې زور، زېر دې دغسې په سپېته هم دې.
زرتشت ئې سپين تومان يا سپېتما باله. داسې سړی چې جوهر ئې
سپين سپېڅلی وه.

کوډ سفېد = سفېد سنگ = سفنج = سپين غر

سپين کانی:

سپين غر ته سپېته گوناگري يا سپين گونی غر وئیلی شوې دې-

(پښتو) وژ (عربي) موج (ماء+اوج) اوج وژ (Pushtu) (Arabic) (۵)

(وژمکی)

س = ه = ا
و = ب = پ
ج = ی = ی + ت

اُجلا، اُجلن، اُجلا

(Hindi)

وژتا

White
English

سپید (Persian)

سفید (Persian)

چې کمال لري زوال ورسره تل وي

اوژمکی کله پوره کله نیمگري

(خوشحال)

د کابل نه هند لاهور ته د ورغلو باچایانو نومونو کښې د سپده

دم او سپده هورا راځي- دائي لقبونه دي- زما تر پامه سپده دم داسې

راځي لکه نوېد سحر او سپده هورا داسې راځي لکه د بنادی زېري- ما

سپده په سپين گڼلې دی هر کله چې نورو دغه ټکی په اسپه گڼلې

دي- او د موج شننه داسې ده: ماء او اوج

يعني رڼې سپينې اوبه خو اصطلاحاً د اوبو سپينې چينې

چونکې دغه سپينې چپې پزاوچتې هم وې نو ځکه موچ کښې د اوج
يعني عروج رېښه لارېده. هندوستانې ژبو کښې اوج - اجلا، اجلن په
نزدې معنی د سپين راځي - اجالا: اجيالا دا توربو کښې اجلا د پښتو
ژبې وژدی ښکاره شوه چې دا ټکې لرغونې پښتون اصل لري. څه
ترې هند ته لاړل او اجلا وغېره شو او څه حصه ترې عربستان ته لارېده
اوج ترې جوړ شو.

وژمکه کښې دوهم تورې خالص هندي آرياو سره لاړلو او د مخ
نه ئې مکې او مکېړا جوړ کړل. دولت خان اجيالا هغه پي. مخې زلمی
وۀ چې شهنشاہ هندوستان اسلام شاه سوري پرې عاشق وۀ. د اسلام
شاه سوري په حقله د خوشحال خټک دا شعر د ډېر غور وړ دی.

بياله پسه سليم شاه وۀ د دۀ زويه

چې له پلاره نه هم زيات د دۀ هېبت وۀ

يعني د اسلام شاه هېبت د شېرشاه نه زيات وۀ. اسلام شاه ته

سليم شاه او اسليم شاه هم وايي چې پښتانه د غسې وئيل کوي.

(والله اعلم)

***

وقود:

وَقُودُ النَّارِ:

د سوزېدو مواد چې عربي ئې وقود بولي هغې ته کولېغه

وايي (زړه پانگه دوست شينواری) کوده يا قوده د غنمو يا شوتل دومره

برخې ته وايي چې يو لاس کښې راځي۔

ق = بن، خ، ث

وقود = وښوت = وښه، خاشي پاشي، چڅې پڅې، تېلې مېلې،

توتنکې۔ خاشي پاشي، د اور بلولو، تازه کولو لږه پرې واپړه اوچ

شوې ډکې تېلې وراچول۔ معنی ئې شوه خشاک، انگرېزي کښې ورته

WEED وئيلې شي۔ مونږ د برق، قندېل، قبيله، قعر، تخرق، بقعه،

ثاقب تورې هم په دغه اصول شنلې دې۔

وقود ← وښه ← Weed

(عربي) (پښتو) (انگرېزي)

***

وقت = وخت

***

وطن:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ (توبه ۲۵)

وطن ته تون هم وايي

ښې دې تر مښکو د وطن خاورې

تو دې اوبه دې د وطن واورې

(خوشحال)

وطن د زمکې يو جغرافيايي، ټولنيز، نسلي، ژبه اېز، معاشي،

تاريخي وحدت وي۔ قام د وطن وي۔ وطن د قام وي۔ د يو قام ټاټوبې د

هغوي وطن بللی شي. د اوسني اروپا نه علاوه مزکه باندې سم وېش هم دغه بنياد لري. يو بنياد چې د مزکې کومه برخه کښې پېدا شي هلته د مور وپلار، وروڼو خوښو، ترونو، ماماگانو، سره يوځای تر شل کلن عمر ورسې نو دغه علاقه د هغه وطن شي که نه وي نو بيا نه.

وطن ښه دی که غمخور وي ښه ياران دي لور په لور وي
خو چې شته که هونږه نور وي، لا غريب يم په وطن کښې
(خوشحال)

وطن د غم ښادی د ټولنې سره تړلې دي.
ما د شل کلن عمر حد وليکلو ټولنه دغه مېعاد کښې خصوصاً وروستې دور کښې تصرف کولی شي. د وطن سره مېنه د جبلې اړخ نه علاوه ډېر کلک شعورې بنياد هم لري چې ترې انکار د يوسم بنياد سره نه ښايي.

دا وطن لاسرترپايه کفرستان دی
يامې ځای کړې غاړې غرونه يا غزاوې
وطن د خپل او پردي نه علاوه د مزکې يوې ټوټې ته هم وايي
چرته چې گني قامونه بېل يا سره وسپري.
اقبال ليکي.

سرود بر سر منبر که ملت از وطن است
چه بي خبر ز مقام محمد عربي ست
د اقبال خپل خيال دی ز مونږ خپل خيال دی. د ډېن خبره ده نو

زۀ پرې څۀ بحث نه کوم. خلق سياسي ضرورت او نظرياتې ضرورت هم جائز گڼي. هرکله چې مونږ مطلق قدرونه د اهميت وړ گڼو.

په اسلامي تاريخ کښې مونږ ته گڼي او بېل وطنونه په نظر راځي د معاويه وطن د حکومت لاندې اهل شام بېل او د شېر علي صېب اهل عراق بېل وو. بيا د سپين او عباسيه وطنونه بېل وو. د مصر بغداد، سپين وطنونه بېل وو او عملاً خو د عباسيانو آخري وخت کښې ټولو ولايتونو د وطن درجه لرله.

آخري وخت کښې د ترکان عثمانيه، ايران، هندوستانې مغل او تېموري ملکونه بېل بېل وو. خپل ذاتي فکر لرم چې قام د ژبې، نسل، گڼه مزکه، سره گډه سود زيان سره وجود لري او د قام مزکه د قام وطن وي. که د خلکو د ژوند نظريه هم يوه وي نو لارښه، گڼه يوه دېن سره گڼي ملکونه په قامي بنسټ څۀ بد نه لري. دا خرابه خبره نه ده چې د مسلمان قومونو دې گڼي وطنونه وي خو د گڼو قامونو يو وطن چې په استحصال ولاړ وي هېڅ جواز نه لري. استحصال که د دېن په نوم کېږي نو بد تربنه غندنه غواړي.

وېرمه:

تربقېنه قياس دی چې وېرمه هم وژمه ده لکه وړاندې تېر شو. دلته مه په ځای د مخ دې او وېر لکه وژيا اوج دی. دا تورې محاوره شوی دی او اهل زبان پکښې تصرف کړی دی.

وېرم = وگم = وجم

= بزم

= د خوشحالی غونډه

وږ = بوز = پوزه کښې د وږمه رعايات دې.

معنی د خوښ بوټي يا ښکلی محسنو سېدونکې بوټي لري.

کله د خراب بوټي د پاره هم راځي قیاس دی چې وږمه هم

وږمه ده (مه = مخ)

سپینږمه: د پوزې سوري هم لکه د سپین مخ شننه لري.

***

زمزم:

ډاټکې د مزکې يا زمکې رېښه لري او ورسره د نوژنې، سپېژنې

مزکې مطلب هم لري.

زم زم = زیم زیم

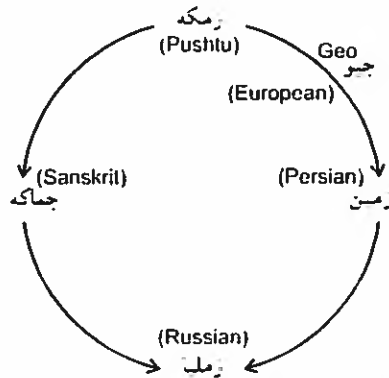
يا

زیم = جائ نم، لوند ځای، = ځای پم

***

زمکه:

زم + مخه

زم په معنی د سیم، سبب، نو، نم، نمې راځي، زم په معنی دتللو هم راځي، Geo هم مزکه ده. زمين تورې دغه ريښه لري يعني زم + اېن. Zemstvo د کروندگرو غونډه ده. لکه واورېن، لونگېن، غمگېن وغېره.

Landtag: Zemlia: Russain

German

روس کې زم کې ته زمليه وائي. سنسکرت کې ې جماکه بولي.

***

ژمي = زمهرېر:

د زمهرېر وروستی برخه حذف شوه او ژمي پاتې شو يعني زم نه زمې او بيا ژمي شو. فارسي کښې زمستان شو. اوستا کښې Zim شو. قرآن پاک وايي:

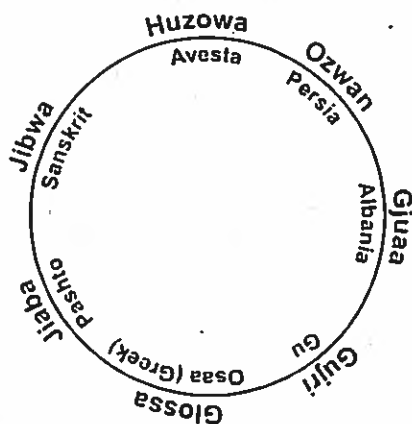
﴿لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمَهْرِيرًا﴾

د موج، فوج، وژمکه، زمکه، ژمې ټول ټکي دا ښائي چې
پښتون قام دخپلې پښتو ژبې سره په اوسنۍ پښتونخوا کښې د ډېر
لرغون نه موجود و. دا وطن زموږ پخوانې اصلي ټاټوبې دی. دلته د
شمس ټکي داسې مطلب کښې راځي لکه پښتو کښې وئيلې شي
چې نمر کښې مۀ گرځه. غالبه دغه ده.

کۀ چرې واقعي ترې نمر مراد وې نو هم ممکنه ده خو بيا د
زمهرېر مطلب به په جمله کښې سره تړلی نه، بېل وې.

***

زبان:

= ژبه (پښتو)
= ازوان (پهلوي)
= هزوا (اوستا)
= جیوا (سنسکرت)

JIBWA

بهاشاد سنسکرت د JIBWA نه وتې دې. ال ترې حذف شوه

او "بوا" پاتې شوه. دغه بوواشه او بهاشا شوه

بها = به = بوا (غالباً بوا - به د "وا" وئيلو نه وتې دې.

بهاشا = ژبه بهاشا اوسني بهارت و بنگال کښې د ژبې په
معنی اړت بېرت خپور وور استعمال لري.

د لاطیني DINJWA = LINGUA چې دېن ترې حذف شي نو JWA
پاتې شي JWA په اسانه ژبه شوه. یعنې جود = جبه = ژبه بهاشا یا
بادشلگي یوه وړه ژبه چې د پښتونخوا د قطبې غرونو تر مېنځه یوه ډېره
وړه توبه کښې نن هم وئیلې شي (چترال نه بره) د کالام خواوشا کښې
درنگ ساعت لره په شتو شته داتکې هم د باشا د برنې تحلیل سره
ژبې ته نژدې دي. پښتو کښې "بې ژبانه" هم راځي چې "ژ" ساکته
لري.

پښتو کې ژبې ته Jeba وائي. ژواکه انگرېزي کې لیکو نو

Gue راځي. د نړۍ هره ژبه دغه Gue رېښه لري.

(i)	Pushto	→	Jwa	→	ژبه	→	Gue
(ii)	Pehlavi	→	ازوان	→	Uzwa	→	Gue
(iii)	سنسکرت	→	Jibwa	→	بوا = ب ج = ژ		
(iv)	اوستا	→	Uzwa	→			Gue
(v)	هندي		Bhhasha: "sha" is accessory: bha = gua				
(vi)	لاطيني	→	Lingua	→			Gue
(vii)	انگرېزي	→	Tongue	→			Gue
			↓				
(viii)	انگرېزي	→	Language	→			Gue
(ix)	فارسي	→	Zuban	→	Gue (Z=G)		
(x)	باشلگي	→	Bhashalgai	→			Gue
(xi)	يونان		Glossa	→	glo: throat		

→ Ossa = oza → Awaz (Voice)

γλωσσα Oja = gue

(xii) گوجري → Gue + jri

(xiii) آئرش → Tongue → Ge = gue

(xiv) البانيه → gjuha → gue

(xv) گاتڪ → Tongo → gue

***

وَرَاءَ:

(۱) ﴿مِنْ وَّرَاءَ جُدْرٍ﴾ (حشر: ۱۴)

(۲) ﴿قِيلَ ارْجِعُوا وَّرَاءَ كُمْ﴾ (الحديد: ۱۲)

په معنيٰ ڊ هوري: وري، ورته بهرته، ويرې، اوري، وريا، ورايه۔
مبراء توري ڊ ماوري نه جوړ ڊي۔

نه په باغ وي نه په راغ نه په بل لوري
ڊ خوشحال خاطر چي يار هوري هوري وي

(خوشحال)

دلاندې معنيٰ هم غور غواړي۔

(۱) اوري: هوري: وريا په معنيٰ ڊ هلته، لري۔

(۲) اوري: گڏوري

(۳) اوري: په معنيٰ Gingiva

(۴) اورا: په معنيٰ ڊ وريخ، باران، ورېدنه، ورېدل

Wriz = Rid = Rida

(۵) اورا: په معنی د جنج

(۶) اورا: په معنی د اور اورکی

دا لاندې ټکي هم فکر غواړي-

(i) Ora: Oral Cavity: Oral canal خله

(ii) Ore: چپو

(iii) Oar: درنگ: mine

(iv) Oracal: کتاب، ژبني وېنا: کتاب

(v) Ora Serrata سترگو کې یو ځایي

*****

زذت - زذنا - زیاده:

۱: ﴿رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ (القرآن)

۲: ﴿إِنَّمَا النَّسِيَّ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ (القرآن)

د پښتو تورې زیات ډېر عام دی-

مونږ په اوستا کېنې دا تورې وېنو- بېښنا دا د زردشت د بلخ نه

او د وېدونو د سېندرو په لار د پښتونخوا څخه تللې دي- عربي ته تلل

ئې د کابل، زابل، ارد آل ابراهيم سره شوې دي

کابل = بل کلې

زابل = بل ځایي

بابل = بل باب

پښتون د زمکې په مخ جغرافیه کېنې یو ډېر مهم ځای لرلو او

د بنياد مو د هراړ خېز خوزون اثر ز مونږ نه بغير نه شو کېدی.

***

زېغ:

۱: فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ

۲: اَزَاغٌ قُلُوبُهُمْ (۲۸ سپاره)

۳: مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ (توبه ۱۸۷)

دېغ شک ته وايي (بخاري)

زېغ = زېگ، هغه چې نېغ، مېهن، اوار نه وي

سينې ډکې شوې همه له مکره زېغه

مهر، مېنه، محبت له زړونو لاړ شو

(خوشحال)

هېڅ مذکور ورسره نه بويه نه ښه دي

په نادان دي د دانش خبرې زوږ

(خوشحال)

وېسته ئې د سر څړه، د تن هم څړه گرلند بدرنگي.

(خوشحال)

***

زوت:

دا د پښتو ټکي دي زوتول يا زوتول عربي کښې دا ټکي د

جود = تجويد دي ج = ز او د = ت علم تجويد ځانلره د يوې څانگې

حبث نيولي دي.

زبور:

د قرآن تورې دی. دا په پیغمبر داوود علیه السلام نازل شوی کتاب وه. په زبور کښې بنې اسرائیل ډېرې ګوتې وهلې دي، لکه چې نې تورات کښې وهلې دي. د کتاب اصلي نسخه ورکه ده. د عيسايانو غټ کتاب کښې ئې خه اړولې برخې راوړې دي چې په Psalms of David بللی شي.

۱: ﴿وَإِنَّكَ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ﴾ (الشعرا: ۱۹۶)

۲: ﴿وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ (بنی اسرائیل: ۵۵)

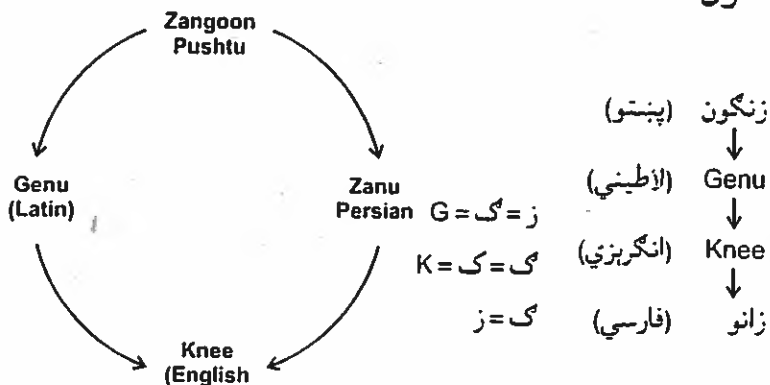
۳: ﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ﴾ (انبياء: ۷)

زب وړد پښتو ټکې ژب ور = ژبه ور نه ماخوډ دی او دا سوچه

پښتو ټکې دي.

***

زنګون:

***

﴿حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَسِرِينَ﴾

چې ئې ته په گېده وخورې حبطه شي
دمجلس سرد چې خور شي خوان هغه

(خوشحال)

حبطه ته په پښتو کښې ابته وايي. د حبطه نه ابته جوړېدل د غربي قانون مطابق ده. پښتو چرې هم غټه بالادسته ژبه ده پاتې شوې چې اثر ئې په اسانه په ډېره بالادسته ژبه پرېوزې. د عربي په مونږ بالادستې ډېره زياته وه خو د پښتنو په زرگونو کلونو بې سوادې او دهغوي ټولنې د بلې ژبې ټکو ته په اسانه ځای نه شو ورکولی. نېغ په نېغه نتېجه دا وځي چې دا تورې د لرغونې پښتو ځنې دغه ژبو سره تللې دي لکه څنگه چې د انگرېزي سره تللې دي.

***

زړه Zrh :

انگرېزي کې زړه ته Heart وائي. مونږ چې h په س بدل کړو نو دا به په sirt ارمني بدل شي. مونږ چې S په Z واړوو لکه جمع واحد کې $Z = S$ نو $zirt, sirt$ او بيا دغه $zirt = zrh$ شو. دغسې $zirde = Zareta$ = او ستا، Zar = کړدی. "زاره" ځيگرينې ته وائي لاطيني ئې Hepar دي چې په دې ډول بدلون مومي.

Hepar → Separ → Zepar → Zigar

"جي" د هندوستان د احترام اولغت ټکي دی چې د سنسکرت نه وړپاتې دی سنسکرت کې جو معنی د بادار لري. د

ملاکنډ رانیزي هرډ خبره کې جو وائي دغه چې د Zigar اور Zrh رېښه ده. Zi او J=Z، ځیگر او زړه. Cardium یوناني کې زړه ته وائي S=C نو کارډیسم = سارټیسم، کله چې Z=S شي نو Zartium = Sartium لکه بره دارمني ژبې زړه شو.

په لاطیني کېني Cor زړه ته وائي C = S او Z = S نو "کور = زور" یعنې "زړه" ترې جوړ شو. "زرتشت" هم اصل کې "زړه تش = کامل زړه" دی.

***

زیارت

Ziggurats د سومیریانو ۴۰۰۰ ق م زیارتونه دي.

*****

حافیه:

حافې: د پښتو بڼې: خاپ - خاپې

(النزعت: ۱۰)

﴿فِي الْحَافِرَةِ﴾

ژامه:

ژامنه، پرمومره: Gnatha

د ژبې ژمنې سیره زموږ وړاندې ژامه توری راځي. انگرېزي کېني ورته "Jaw" وايي، هندوستانی ئې "جبرا" بولي. "واژه خلّه" هم واژه وي. واژول، واژول ئې مصدر دی. "ژا" ځانلره خصوصي

ريښه ده. يو خو توري کښل به بد نه وي.

ژامه، ژامنه، ژمنه، ژاورد، ژاجوره، ژوره (Leech)، ژاغ (غږ)،
ژوره (Depth)، واژه، روژه، ژاوله، ژاله، ژاپه، ژړا، ژؤل، ژبی، کېدنه، ژی،
ژړنده، ورسره که مونږ "اپه" لرونکي توري راوړو نو بې ځايه به نه وي.
داړه، ژاپه، چاپه، خاپه، باپه، داړه (Imbush)، زاپه، لاپه، ناپه. دا ټول
توري په څه نه څه ډؤل خلې سره تړون لري.

۱- ژوره (Leech) چې خلۀ ئې د وينو ډکه وي.

۲- ژور کوڅی، ژور ډنډ، د پښتونخوا ډېر کلي ژور ريښه لري.

۳- روژه: د خلې تړل

۴- واژه: دري کښې غږ ته وايي.

۵- Gnatha کښې د "ژ" ريښه ژامې ته گوته نيسي.

۶- ژواو Chew نزدې غږونه دي.

طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ:

﴿لَتَرْكَبْنَ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ (الشقاق: ۱۹)

- درجه په درجه، ټپک نه ټپک، د يو حال نه بل حال کښې توپ

د پښتو ژبې ډېر خپور وور ټکي دي. توپي، توپ، غونډی، په توپونو
تلل، توپونه وهل.

- دروغژن تر توپه ورشي

د کابل کاندي مذكور

(خوشحال)

د دنيا گڼو ژبو کښې توپ د ځای معنی لري. توپي، توپ،

ټوپکه، ټوپکې: ټاپه، ټپه.

Topography, Utopia, Ectopia, Top, Topology

که چرې مونږ د ټوپ لرونکې ټکې راغونډ کړو نو د شپیتونه زیاتېږي.

Ectopic beats, Ectopia lentis, Ectopic pupils, Ecotpic gestation (Oxford).

Suptopis: نیم ښار نیم کلی د دې نه پته لگې چې د ټوپۍ کلی د اباسین په غاړه نیم ښار دی. د جوارو توقه هم توبڼه: کچه وېږي یا غېرموزون وېږي ته هم توکه یا توبڼه وايي. توکه کؤل یا توبڼه کؤل هم دغسې معنی ورکوي چې وېږي څارو ته توکه کړې او د توکه کؤلو آله ئې "ټوکا" بللی شي. دلته مونږ طب = تو اوق = ک کړو خو که ق = ښر = Ksh نو دغه هم یو مطلب ورکوي. ټوکا کؤل یو فعل دی او ټوکا اسم دی. نن سبا دغه کار په لویو ماشینونو کېږي.

***

طوبی:

شاهد طوبی معنی د خوښې ځای لري. ښکلې ځای.

ع: حریم سدره بود جا درخت طوبی را

(جامي)

طوبی، طوبی د یو ځای یا سیمې نوم دی چرته چې موسې

عليه السلام بېرته راتللیو کښې د اور راوړلو د پاره پېښ شوې وو (د

شعبې نه بېرته راتللو کښې) قرآن پاک راوړې دې:

﴿إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ (النزعت: ۱۶)

هم دغه ځای ته تیه وئیلې شي. د بنو اسرائيل تیه هغه ځنگل دی چرته چې هغوی د موسی علیه السلام قیادت کښې بېرته د مصر نه څلوېښت کلونه لږ ویاړ کړېدل. دغلته به هغوی ته من و سلوې راتلل. تیه چې مونږ پښتو کښې گورو نو "دیه" ترې جوړېږي او دا د "دیهه" یا "کلی" مطلب ورکوي. دیهه بهادر یا بهادر کلی پېښور سره نزدې مشهور کلی دی چې د ستر شاعر عبدالرحمن بابا زېږون ځای یادېږي. "نوتیه" یا "نودیهه" پېښور صدر سره یوه علاقه ده. نوې کلی هم د پېښور هوايي اډې سره خوا کښې یو لوی کلی دی او تر ډېره وخته ورته "نودیهه" وئیلی کېدل. د نوې کلی نوم باندې پښتونخوا کښې بې شمېره کلی دي. تیه د بنې اسرائيل هغه ځنگل دی چې د علي هجوېرې د کشف المحجوب مطابق دغلته د ټولې نړې د اولیاء الله خصوصې غونډې کېږي او دوی د دنیا د هر ګوت نه په هوا د خپل کرامت په زور د سترګې رپ کښې ځې راځي او ځان سره بل تن هم بوتللی شي او غونډو مذاکرو کښې برخه اخلي.

احمد شاه بابا د ټوټې یا طوټې غرونو کښې آخرې عمر کښې گوشه نشین شوی و. د کېرو د "دې پتهانز" مطابق هغوی ته Basal Cell Carcinoma یعنی په مخ د ناسور ننګۍ راختلې وده.

سرگشته د ضلالت تیه کې گرځي

چې دېښه ئې د سخرانو یا د زوم دي

(خوشحال)

***

یون:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ (الحديد ۱۶)

د مېرېو غوندې یون دی ودانوته

چې وه ماوته عالم کره تللۀ راتللۀ

(خوشحال)

زۀ ئې درست له هره حاله نه خبر کړم

چې د هند په لار مې یون شه ښه چې شه

(خوشحال)

ع: تر یانه ئې د ختن هوسی خجلې

(خوشحال)

اوستا کښې ورته یانه وایي، تگ رادار ورته هم وایي-

***

یم

Old English	Gothic	Latin	Greek	Sanskrit	Pushtu	Persian
eom	im	sum	eimi	Asmi	im	Am

AM ې، اېم:

پښتو کښې زۀ یم وایي او زۀ اېم هم راځي د اتوري د انگرېزي د AM سره بېخي یوشان دی. عربی. کښې د قرآن پاک ژبه کښې چې کومه 'ې' راځي لکه 'لې'، 'عبدې'، 'ارضې'، جنتې دغه یې د پښتو "ما" او "یم" سره نژدې رسته لري ووم د پارسی او عربی. هم دې و هُم ظِلْمُون - د "ته" عربی. ټکو کښې "تا" ډېر واضح راځي. لکه انت، انتم، انتمًا، قلت، قلتم، قلتما

په دې ټکو کښې "تا" د پښتو رېښه ده. دغسې = Joo = You تو = ته هم دې. جغ = یوک (Yoke) لکه ېروشلیم = جېروسلیم = دارالسلام. هو او هو د هغه، هغه او ابغ سره نژدې تړون لري. یو بل ټکي To دی لکه Peshawar to mardan دغه پښتو کښې "ته" راځي پېښور نه مردان ته = ته = To. هندوستانې ئې تک وایي گز = Yard = Jard:

گ = ج او Y = ج لکه ېروشلیم = جېروسلیم، جغ = یوک دلته RD = ز = یمه = جمشېد
برغ = جرگه

***

یرغ = جرغ = جرگه:

ې په ج بدله شوه او غ په گ بدل شو. ېروشلیم = جېروسلیم لکه

(جغ = Yoke او یوگا، جوگي) د ېرغ معنی مصلحت، مشوره ده هم دغه جرگه ده. یرغمال ورسره تړلی دی.

- په ېرغ، په مصلحت، په پېرېن نه ده

آسماني بلا پرېوزې ناگهانه

(خوشحال)

د ج اوې یو تربله بدلون مونږ په وړاندې وروستو پانیو کښې
ښه پوره خبرلی دی لوستونکي ئې د خپل ضرورت د پارده راغونډولې
شي.

- په یرغ په مصلحت نه ده ځاني ده

د خوشحال چې سړیکار شوله اشعاره

(خوشحال خان خټک)

د ایران یو بادشاه جم یا جمشید یادېږي دغه جم ته اوستا کې
"یمه" وائي. اهور مزدا چې وو هغه یمه ته حکم ورکړو چې "واره"
جوړه کړه. دغه د بلخ آتش کده وه. پښتو اولسي. کيسو کې د یو باچا
جُمُجه منظوم بیان شوی دی غالباً دغه جمشید یادوي.
جُمُجه زمانه وه
په هر لوري علامه وه

***

Go: جا: څه (Old English)

جانا. اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ

دلته کښي دَ جا معنی دَ ”راشي“ ده چي تللو راتللو سره
مناسبت لري.

***

پښتو: ځه
Go: انگرېزي- ”گو“ او ”ځه“ کښي ځ = G
جا: هندي ژبي دَ بنگالي- سره
کوتابي جابون = (چرته ځي)
عربي: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ﴾

”کله چي راشي گٽه دَ خدائي“ يعني جَاءَ دَ راشي معنی لري.
راشه، درشه، ورشه، په هر حال دَ تللو سره تړلي دي
ځ = ج = G = J
ج = ځ

***

کال = سال:

Calendar = کلن ډر: يو کلن، لس کلن

***

Gauge

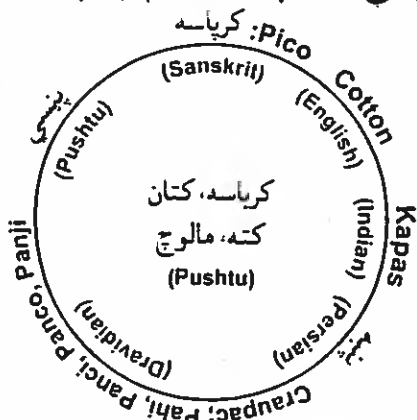
جاج (پښتو) Judge (انگرېزي) معنی ټي ده منصف، اندازه
(French) Gauger (gague)

***

کتان = Cotton

= کتن = کته (پښتو)

کتان فارسي او عربي ده. کاتین انگرېزي ده. سنسکرت کې ورته Tula وائي دغه ته مونږ ټولائي وايو. کتن او کته پښتو دې. کته د جامو د پاره هم راځي او کته په څاروو هم اچوي.

دغه وروستی انځور لیک ډېرې خبرې څرگندوي.

د کرباس کلمه پښتو کښې د نورو ژبو نه زیاته ژوره ده.

T. Burrow د کرباس توری هم دره وړ پور کښي. هغه پښي هم دره وړ

کښي.

چې نري نري پښي غرم د شعر

په بیاض باندې ئې ږدم اتې اتې

(خوشحال خټک)

کرباس او پښي د پښتو ډېر بنيادي ټکي دي. پورل ئې څه ډېر

ګران دي.

کبر:

۱: کَبْرُ مَا هُمْ بِبَالِغِيْهِ

۲: کَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ

پښتو کښې کبرژن راځي. کبر = گبرو، غټ کافر، تور کافر (یا) شان لرونکې ځوان. د باجوړ يو غېر پښتون قبيله چې د علي حېدر گبرې مشري کښې بابر سره جنگېدلې وو گبرې نومېږي. خوشحال خان خټک "بچې د گبر" غونډې اصطلاحات راوړې دي. ک او گ د ليک تر حده بدلېدې شي.

مابه مړ کاندې بچې د گبر

(خوشحال)

***

کسي = سترگي:

وکسه: وگوره کسل ئې فعل دی = کتل، کسه = گوره رب

اَكْسِنِيْ مِنْ نُّوْرِكَ.

***

کساء:

جامو ته وايي چې خلق ئې اغونډې، سکښتي = سکستي =

کستي، شايد کساء د کسوره = کڅوړه يا کسورينه لري. د د تصغير

د پاره ده د س = خ بدلون داسې دی لکه وژ چې وچ کښې بدل شو.

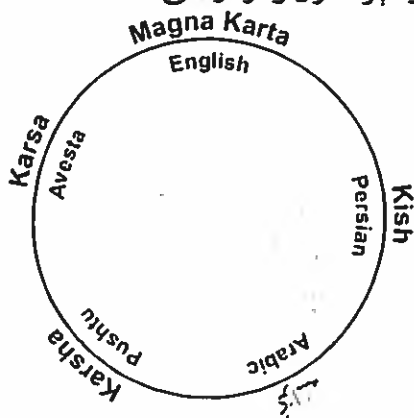

کرنېه: کراسه:

Karsa اوستا- کش: پارسي- Magna Carta کنيې Karta

هم دغه رېښه لري- کش پارسي، کرنېه پښتو، کنې نڅېنه، خاپ،
کراسه عربي، کرسه اوستا-

کنې يا کش يو خصوصي غږ ته وايي- تورکنې کنې د
کهشترې په باب مخکنې ليکلې شوې دي- کنې په خط چرخي
راکښلو ته هم وايي- د غني خان مشهوره مصرعه "کنې کنې د
پرتوگ" هم دغه معنی لري- کنې کنې، کنې کرپ، شړپ، خرپ، درز،
شغ، پرک، پرک وغېره غرونو لږه راځي-

***

کرت:

(الملک: ۲)

۱: ﴿ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ﴾

بيا سترگي وگرځوي څو واره

۲: ﴿لَوْ أَنَا لِي كَرَّةٌ﴾ (الزمر: ۵۸)

که ماته بیا یو وار را کړی شي

۳: ﴿فَلَوْ أَن لَنَا كَرَّةٌ﴾ (الشعرا: ۱۰۲)

۴: ﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ﴾ (بني اسرائيل: ۵)

یوه ځله هم نه خطا خطا کړت کړت

”واړو مشرانو اشرف خان، بهرام، سعادت“ (خوشحال) - په کرات

مرات محاوره ده - مرات هم عرب کښې راځي -

۱: ﴿كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ (الانعام: ۹۳)

﴿ثَلَاثَ مَرَّاتٍ﴾ (النور: ۵۸)

کرات مرات هم پښتو ده -

***

کچ Caseus (Latin):

Ch=K Cheese دک C او Ch بدلون هم جوتوي -

***

ښکته:

Catabolism کته چې خه خلق ئې Ketabolism =

ليکي - د Cavus (لاطيني) معنی کوتې Cavity راځي - $K = C$

مړدکو د پاره جوړ کوډ ته هم کوتې وائي - د چاپېريال نه ښکته وي -

کته جامو ته هم وائي - اولسي وېنا کې د ښکته ښ وغورزېږي - کته

په څاروي د اسباب د پاسه اچوي. پیاړمه رابښکلو سره ئې کلکه کړي. د زڼې په سر کوټې ته پارسیوان چاه زڼخ وائي.

زڼخ = Chin = z ch. که چرې چاه داسې ولیکولکه Chah او ch = k راولو نو چاه = کوټې ډېرو ژبو کې ه = ټلیسکلی کيږي. لکه تورات = توراۃ یا توره.

سنسکرت کې ورته هم Cevata وائي. مونږ ئې کینبوتی هم گڼلی شو. گرام:

گرام یوتکې دی. د پښتو د ډېرو کلیو نومو کښې راځي لکه (۱) نوگرام (۲) بټه گرام (۳) جولاگرام (۴) کانې گرام (۵) کابل گرام (۶) شنگرام (۷) باگرام (۸) اوډې گرام (۹) سونې گرام (بونېر) (۱۰) تېلې گرام (سوات) (۱۱) بټه گرام هزاره او چارسده کښې:

ع: د کانگړې په تس کښې لارې بټه گرامه

دوې کښې پاگرام د پېښور د یو زور نوم په جټ او اوسنې افغانستان کښې یو د لویه پوځي هوائي ډگر په جټ جوت دي.

د هند ډېرې سیمې او ښارونه دغه رېښه لري. مونږ ته وئیلې شي چې دا د هندوانو د سنسکرت یا څه بل مشرقې تورې دی او پښتونخوا کښې ئې باقیات الصالحات دي. داسې نه ده د عربستان نوم گټلې قبيله بنو جر هم یادېږي يعني جر هم لرونکې یا د کلې خاوندان. گرام د ټول یا تللو یوه اندازه یا د کچ مېچ په اټکل بنیاد دی لکه کلوگرام وغېره.

گرام:

استوگن ځای، کلی، سیمه یا پاک مقدس ښار ته وایي. د پېښور دغه نوم هغه فضیلت ته گوته نېسې چې چرې دې ښار لرلو.
 بغ + گرام = لوی کلی، خدایې کلی. لوی ښار د ټول يعني دروند ښار. بغ د انگلیسي Big او د عربي. بغ سره نژدې والې لري. د ترکو بېگ هم دغه اصل لري.

لکه چې عشر یو د پېمانه ده چې په ډېکا گرام، ډېسي گرام. ډېسي میټر کښې راځي دغسې ډېسي لیټر، ډېکا لیټر هم راځي. دا تورې ټول یوناني او لاطیني دي. دغه ډېسي د "دس" یا "لس" نه وټې دي. لس گون، شل گون، سل گون، غبرگون، خوگونه دا ښايي چې چې د دې ټولو سرچینه پښتو ده. اوسا کښې دسه او پهلوی کښې Deca بللی شي. د Tri, dia, mono تورې په سائنس خصوصاً کیمسټري کښې ډېر زیات راځي. د لس بنیاد د لاسونو د گوټو شمېر دی.

پښتو کښې د ډېرو کلیو نومونو سره وام یا ووم راځي چې هغه د دې کتاب بل مخ کښې راغلي دي. Gramma یوناني کښې خط یا نخښې ته وائي. گرامه دروند او عزتمن ته هم وائي.

***

گرند = Grind = چورې کول، مېده کول

= ژرنده

دلته د "ژا" رېښه مهمه ده لکه ژامه، ژاورد

Grinder کښې er د فاعل نخښه ده لکه پښتو کښې

سترگور، زړه ور، کچر، اخه ور، لکيور، شريور.

”ژا“ ريښه پکښې د ژامې ده او ”رنده“ معنی د لرونکي: ژامه

لرونکې، لکه چرنده، کرنده، څرنده، پرنده، لرونکې يا لرنده.

”که ژرنده دې د پلار ده خو په وار ده.“

***

(Greek) LUNA سپونر می.

LUNA = دوانه = دیوانه = لېوانی = لېوانی

LUNATIC چې سپونر می. ته گوري

Luna درنا اوروڼ سره نژدې رښته لري.

Light → لیت ← دیت ← ډیوه → دیا

(Lantern) لالین لېزت لېکت اورلګیت

Lunar Calendar Laser لغت

د نوستلو په حواله درنا نوستل په لونه هم وائي.

***

﴿لَنْ تَخْرُقَ الْأَرْضَ﴾ (بني اسرائيل)

نه سي څيرلې مزکه

تخرق = تخرگ = ترخ

تخرق = تخرښ = خرښ = ريښ = ريښه

خرقه هم دغه اصل لري

- خرقه خېرې د زاهد شوه
رنگ ئې نه وېنم د نوږې

(خوشحال)

تخرگ هغه برخه د کمېس وې چې هلته لستونې د لمن نه بلکې د سینې نه بېلېږي. تخرگ (Armpit) د بدن هغه برخه ده چرته چې لاسونه داسې ښکاري لکه دنور بدن نه بېل شوې یا خېرلې وې. د رېښه مصدر رېښل دي. تخرگ ته انگرېزي کښې Axilla وایي Axis محور ته وایي. (د ملا د تېر (شامزې) دوېم هډوکي ته Axis وایي). Axilla هغه کوټې ته وایي چې د Axis سره پېښ وې Axilla کښې د تخرگ نخښې لېدل گران نه دي. لکه د لاس او خټې تر مېنځ Axilla وې. د غسې د پښې او خټې تر مېنځه غځای ته Groin وایي چې INGUINE ورته هم وایي INGUINE ته پښتو کښې امغانې وایي (یا مغانې).

په تخرق کښې چې مونږ د تخرگ او نورو ټکو سره مخامخ شو نو مونږ ته د ک او د بن غږ له ماخذ vocal card او sound system خبر نه او د پښتون = پختون یا پشتون) پورې رارسېدل جوت خرگند شي. ښاغلي ظفر کاکاخېل د پښتون، انگرېزي PUKSHTOON ښودلې ده هغوي سمه وایي. ولې که داسې وشي چې مونږ پښتون = PUQTOON اولیکو نوډېره به صفا شي. بیا به ق kh= او بن sh= راشي.

تخرگ تورې کلیات خوشحال کښې راځي. تلفظ ئې تخرگ

کېږي چې مونږ ورته ترخ وايو. ډېر امکان سره اورېجنل تورې "ترخ"
دی. تراخ مانا د درز چا ودلری.

***

لب:

لبه = Lip = Labia

Labium داسې ښکاري چې خلو کښې وپه ب بدل
شي. يعنې بڼه + لب = خلو، خلب = خلو: Cheilo (يوناني) کښې
KH = SH = CH، "خ = CH"

لَعْبَاوَلَهُو:

لهو لعب: لوبې.

عمر په لهو لعب تېرېږي

مونږ د هوس يو هوس زمونږه

(خوشحال خټک)

۱: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ﴾ (عنکبوت: ۶۴)

***

لښه:

Flame → Flamma → Lamma → لښه
(English) (Latin) (italian) (pukhtu)
↓
لمع (عربي)

Lupus = Lobo = Lupu (فارسي) ليو

(Latin) (Spanish) (Italian) (Pushtu)

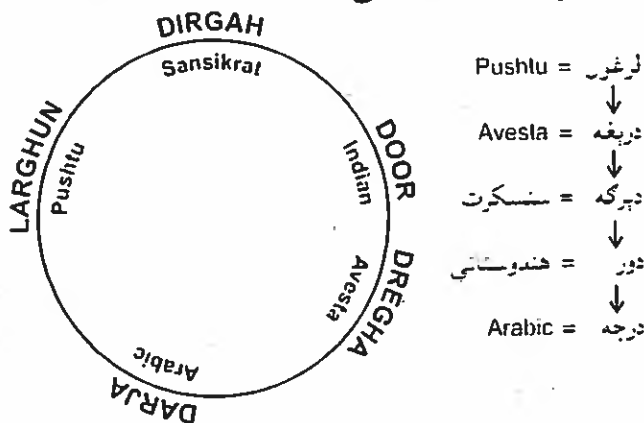
لې، لښا، لښم، لښما، لښه، لښم، لښما، په دې کښې چې کوم ل

راځي هغه د پښتو دل پشان دی، لکه مونږ له (لنا) (تاله) (لک)، تاسو له (لکم)، هغه له (له)، هغوی له (لهم)، هغوی له (لهم)، دغسې په انت، انتم، انتما، کښې "ته" د پښتو ژبې دی یا کنت، کنتم، کنتما هم پښتو رېښه لري. په لې کښې ې د پښتو دیم رېښه لري.

***

لارغه:

لارغه = لرغون = نرغون درېغه اوستا دېرگه سنسکرت، دېر په معنی د وخت، خنډ، دېرگه = درجه لار = لرد دېرې هورته فاصلې معنی لري. لیسارې هم وایي. کله چې ل په د بدل شي نو لري اولر په "دور" بدل شي، دور هندوستانی ده.

ع: لکه عمر لارغه راښي زر درومي

(خوشحال خان خټک)

خلق اوښیار دي زۀ لهونۍ یم

نۀ اوسنۍ یم لا نرغونۍ یم

(خوشحال خان خټک)

لارغون د مستقبل او ماضي دواړو د ډېرې مودې د پاره راځي.

***

لباس:

۱: ﴿وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ (فاطر: ۳۳)

(اولباس د دوی به په هغې کښې رېښم وې-)

۲: ﴿لِبَاسُ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ﴾ (النمل: ۱۱۲)

(جامه د ولوړې او وېرې)

۳: ﴿لِبُوسٍ لَكُمْ لِيُحَصِّنْكُمْ﴾ (الانبیاء: ۸۷)

ژباړنه: جامې تاسو لره چې تاسو پرې وساتې.

- د اصل جامه خپل اصل نه لباس دی

په زربافتو کښې یا دم وې یا مریونه

(خوشحال)

د لباس مطلب نمرې، کالې، جامه، کټې ده. د بنیادمو اولنۍ

جامه د ونو پاتې، پټ او د څاروو څرمن وه. پښتو ژبه کښې لوڅ یو

تېکی دی چې د برېښد یا لغړ معنی ورکوي. لباس دوه جزونه لري یو لب

اوبل اخه. یعنې د اخه سره ليو شوې یو څېز. مونږ "با" په "و" او ترې

وړاندې غږ د زېر پځای "یا" کړونو "لبواخه" ترې جوړ شو دا د ژبو د

گرېم قانون Gramm's law مطابق دې - اڅه بدن ، تنه تن ته وايي -

(دوست شینواری زړه پنگه ۷)

د دې ټکې نه یواځه یعنې یواځې وتې دی بېلځې ته بې اځې وایي - دا لاندې اقتباس ما د ستر محقق دوست شینواری د زړه پانگه نه راخستې دی - "یوازې، یواځې، بېلځې، دغه د پښتو یوه کلمه ده چې کله د صفت په توګه استعمالېږي (لکه زلمې یواځې دې) او کله د قېد په توګه راځي (لکه زلمې ډوډۍ یواځې خورې) - د دغې کلمې په لېک دود (یوازې، یواځې) کښې او هم دارنگه د الفاظو په اصالت کښې زیاتې ګډوډې لېدل کېږي - پښتو قاموسونو یوازې او یواځې اخستې خو بېلځې ئې نه دې ثبت کړې - د غزنې په زیاتو سیمو شلګرو، قره باغ، مقر او هم دارنگه د کتوازو د سیمو پښتانه (بېلځې) وایي چې کله کله د (و) غږ ورسره هم زیاتوې لکه (داکار ما بېلځې وکړو، زه د بېلځې کار کوم) -

دغه وېز او د لیک دود او د هغو د استعمال د ساحې پراختیا څېړونکې خاص پام ځان ته اړوې او له څه غور سره وروستو دې نتيجه چې ته رسېږي چې دغه کلمه له دوو توکو جوړه ده -

الف :- په یوازې، یواځې کښې لومړۍ توکی (یو) دی چې په پښتو کښې د شمېر وړومبۍ رقم دی -

ب :- په بېازې کښې لومړۍ توکی (بې) دی چې د نفې ادات دی او د کلمې دویم یعنې مغلېره حالت غوښتنه کوي (لکه بېهوښه، بې

سده --- کښې دلته د کلمې دویم توکی د خاص پام لرنې وړ دی چې هغه اصلاً (اخه) دی چې معنی ئې د ټنه، تن، بدن) ده. پښتو قاموسونو اخه د ورانه د هډوکي په معنی اخستې ده. ماته دانه ده معلومه چې دغه کلمه به د پښتو د پراخه سیمو په کومو برخو کښې په دغه معنی مروجه وې خو فکر کوم چې که دا واقعیت ولري نو په هغه صورت کښې به د کل په نامه د جزا مجازې تسمیه وې.

په دې باب د قاموس لټونکیو لټون هم کافي نه دی. په وردگو کښې (اخه = د 'خ' په زور کښې د اوږدوالي دیوې اندازې نوم دی چې په عربی کښې ورته ذرع وایي او د لاس له څنګلې څخه د گوتو تر څوکو پورې رسېږي خو کله کله ئې د هډپه معنی هم استعمالوې. مثلاً وایي چې (زلمې ښې اخې لري، زلمې اخور سړې دي) یعنې ښه هډونه لري او هډ وړدې په دغه معنی پښتو قاموسونو ته دې اخستې. زما په نظر د (اخه) لومړۍ معنی (تنه، تن، بدن) ده او دخپلې دعوا په برخه کښې د استشهاد له پاره د لوستونکیو توجه د ملا ارزاني په اشعارو کښې د (اخه) کلمې ته وړاړوم.

هلته د اندامونو یعنې سر، لاس، پښو په مقابل کښې د (اخه) راوړل د تقابل معنی لري یعنې هغه ځایونه چې له دغو جوار حویا اندامونو څخه پرته دي. البته په پښتو کښې (خ، څ) د غږونو د یوله بله بدلون له پاره مثالوډېر دي لکه د تلل څخه څې، څې - (په یوازې، یواځې کښې) د دغه کلمې معنی په بېن سره داسې ده (په یوه تن،

تنها، پرته له بل تن څخه) چې په تنها کښې هم د تن توکی لېدل
کېږي. هم دارنگ د (بېلځې) شننه هم داسې ده (بې له کومه تنه، پرته
له بل بدنه، منفرداً).

که په پورتنې اساس د دغې کلمې اېتو مولوژېک اساس په
نظر کښې ونېسو نو که څه هم د (ز) او د ځ د غېرونو تر مېنځه کوم
ټاکلی حد نشته خو د یوازې په نسبت ټي د (یواځې) لېک دود څه
مرجع ښکاري. البته بېلځې څه تاویل ته اړتیا لري.
د ملا ارزاني شعرونه داسې دي.

لاس، پښې اخه څه وایي
په حد حد بې حده ستاڼې
لکه بند وې، ووپه پوره
کاغذې تشه هوایي

***

ستاصفت به بنده څه کا
دابه بند صفت په څه کا
چې دابند د مور په نس کښې
سر، لاس، پښې اخه کا

(د سرمحقق دوست شینواري اقتباس دلته ختم شو) زه دا څه

په بره تائید کښې څو ټکي راوړم.

(۱) جوته: ج + اخه = جسم

- (۲) غوڻه: ڇي اڻه تي منتشر شي. غاوشي.
- (۳) پڻه: ڇي پر پڪڙل نڻه کوي
- (۴) لوڻه: لڻه: بربنديه: ”سترگي لوڻي ڪرڻ“ يعني سترگي وڃڻ. ٻيڪار ڪرڻ.
- (۵) ڪوڻه: ڪاوڻه، ڪوسا ڪاوڻه ته انگريزي ڪنڊي Gender bender وائي (Oxford) ڪوڻه هم ورته وائي. ڇي نڻه نروڻي نڻه ٻيڻه. ڪوڻا مشڪل ٻي ٻلي. مردم ڪوڻا هم ورته وائي.
- (۶) نڻا: نڻه: گڏا. رقص ڇي اڻه پڪڻي حرڪتونه کوي.
- (۷) ڪوڻي: ڪوڻه (ڊڊن ڏاڻي. برڻي په سبب)
- (۸) ڪوڻه: ڪوڻي (ڇي بدن ٻي ڪوڻي وڃي)
- (۹) ٻيڻه: ٻيڻه (ٻيڻه اڻه لرونڪي: ٻيڻي بدن)
- (۱۰) پرڇه: پرڇه (په معني ڏيوتي ٿوتي).
- پرڇ + اڻه = پرڇ + اڇه).
- (۱۱) ٻيڻوڻه: په معني ڊڄالڻ يا ٻي لباسه ڇي ڇه ٿيڻال نڻه لري.
- (۱۲) ٻيڻوڻه: ٻيڻوڻه: ٻيڻوڻه ڪه ڊڄالڻ. هندي ڊڄالڻ شي نو ڊاڻه رينبه لري. ڊڄالڻ ٻيڻوڻه به ٻي ٻيڻوڻه وڃي. ٻي + ٻيڻوڻه ڇي ٻيڻوڻه ڪمپس وڃي.
- (۱۳) ٻيڻوڻه: ٻيڻوڻه + اڻه: ڊڄالڻ هغه برڻه ڇي ٻيڻوڻه بللي شي: ٻيڻوڻه بدن. ٻيڻوڻه اڻه.
- (۱۴) لمڇي: لم اڻه

هغه اسباب چې په څاروې، غوښې، سنډا، خر تې اچوې او داسې چې بدن د لم (لکۍ) سره تړلی وي. خلق ورته اسباب وايي. ممکنه ده د "اخه باب" سره تړون ولري.

(۱۵) دېوټ: د ووس: هغه بنياد چې خپل بدن ئې په داو اېښی وي. خپل بدن ورکوي، کونډه ورکوي، دغسې دې کښې د "یواخه" رېښه څرگنده ده چې اخه ورکوي دېو یا دوو په معنی دورکولو راځي.

(۱۶) یواځري: داتکي د مردان په سیمه عام وئیلی شي. تجزیه یې داسې ده "یواخه" معنی ئې یواځې، په یوتن، واحد هسټې چې نور خپلوان، شریک کار نه لري. زه یواځري یم، خه وکړم. نیمخه: نیم + اخه هم دغسې ده.

(۱۸) ملوټ: مل + اخه: په یو خه کښې بوخت، شامل.

(۱۹) یونک: Eunuch = یونچ = یون + اخه: چې بدن ئې یو شان وي. د هلك جینی توپیر نه لری. د یوناني او پښتو خه تړون هم ښائي. Eu دغه معنی لري لکه Euglena, Eugene, Eukaryote

(۲۰) کوخه: کو په معنی ډنکلي او اخه = بدن. کوخه هغه ځای چې چرته ښکلي تن موجود وي.

قد قميصه: کوتاه ئې کړو کمبس د هغه، خبرې ئې کړو کمبس د هغه. قد هم دکت کړې، خبرلې مطلب لري. کم اخه د

کچنی تنه معنی لري.

(۲۱) لباس: لب + اخه = لوې اخه چې ټول بدن پټوي. لوی اختر. لوی شلمان.

(۲۲) قمبص: کمبص = کم + اخه چې نیم پورته بدن پټوي. کم اختر. کم شلمان.

د بره ټول لیک نه جوته شوه چې کمبص اولباس د واره بنيادي لحاظ سره د لرغوني پښتو توږې دې چې لرغونې عربستان تللې دې او ډېره ممکنه ده چې د سومېریانو په خوزون کښې د هغوي په ذریعه دا تورې عربو ته تللې وې خو اصل پښتو د خان سره وړاندې پښتونخوا کښې خوندي کړي وو. د سومیر اکادي خوزون هسې زما اټکل دی. خبره وړاندې هم تلې شي.

داسرلوخي چې په نوم روشن فکران دي

دا دهېچا زامن نه دي تش په خان دي

(سلېمان لائق)

ع: د لانبودپاره لوڅه شو بلاشوه

(سلېمان لائق)

***

لیک نخښي:

د پښتو سره د نور وژبو د لیک نخښې هم نژدې خپلوي لري.

غږي یو شانوالی او د لیک رانېکلی یو شانوالی دواړه ډېر جوت دي.

ا، ز مونږ د "الف" يا "ا" نڅښه ده. فينيشيانو د "الف" نڅښه د عربو نه واخستله. عربيانو به د غوتي سر داسې جوړولو "A" شايد په دې خيال چې مزکه د غوتي په سر ولاړه ده. عربو دغه ته د الف غږ ورکړ او داسې ئې کړو "ا". لاطيني دغه نڅښه د عربو نه واخسته او "ا" الفائي کړه. انگرېزانو ترې A جوړه کړه او اې ئې ورته اووې.

"ا" فينيشيانو د مصر نه په پور دا نڅښه کورته ورکړه او بيت ئې ورته اووې عربيانو دغه اړولې کړه "ا" او "با" ئې ورته اووې. بيا چې کوم غږ په "با" شروع کېدونو دغه نڅښه به ئې سر کېښې وه. لاطيني کې دغه نڅښه اړولې شوه او "ب" بيتا شو. فېرنګيانو هم اړولې کړه "B" ئې کړه. هندي او بنگالي کې د "ب" نڅښه "ټ" ده. پښتو کې هم "با" د کور پشان ده. د انگرېزي P او بنگله "پ" د يو بل اړولي شکلونه دي. هندي او بنگالي کې "ټ" يعنې په "ط" ئې بره نڅښه جوړه کړه.

"ج" دا د الفابيټ دريمه نڅښه جيم په لاطيني کې "گاما" وييلی شي او نڅښه ئې "γ" د "ج" وړان شکل دی. هندي او بنگالي دغه نڅښه نه نقطه لر کړه او "چ" ئې کړه.

د: دا نڅښه "ځ" ډي هم اړولې شوه. سنسکرت کې "ځ" شوه مونږ د "ک" نڅښه اخلو. هندي او بنگالي کې دا داسې "ک" شوه. تاسو ورته خيال وکړئ "ک = ځ" بيخي تحريف دی.

په شمېر نڅښو کې "ا" د يو نڅښه لکه د گوتي ده. غږي يو

شانوالی ئې یو، یک، Uni، اک دی.

٢ = 2 دوه پښې لري. وېنا ئې دوه، دو، ثاني = ث = th = دانې
Two = نزدې دي. ٣ = 3 درې، تهرې، ثلث. ث = th یو شان
دي. ٤ = 4 څلور، چار، چهار، فور نزدې دي. ٥ = 5 پینځ = Five ف
= پ نزدې غبرونه لري. ٦ = 6 سدس، شپږ، شش Six یو شان
دي. هفت، اووه، سپتا، سبع ٧، ٨، ٩ یو شان دي. ٨ = اته او Eight یو
غبر دی هشت هم ورسره نزدې دی. رگ وید "اشت کا" یا اته منزلونه
لري. ٩ = نهه نه، نو، نائن یو شان دي. ١٠ = لس، دس، دیسی، ډیکا،
دسه یو شان دي عشر په دې کتاب کې پوره بیان شوی دی. د رگ وید
دېرش نسخې لاس ته راغلي دي چې په شارد اود دیوانګري لیکدود
کې دي. پینځه پکې پوره گڼلی شي چې زړه شارده کښې دي.

***

مذهبي کتابونه

- (١) القرآن: هغه څه چې دېروئیلی شي، دېر قرأت ئې کېږي.
- (٢) بائبل: بېب + ایل = وې د الله
ب = و، بیب، وېو = وېنا
- (٣) انجیل: انج + ایل = اینج = خبره: خبرې د الله، کلام د الله
- (٤) زبور: ژب + ور = خوږه ژبه
- (٥) تورات: شریعت، قانون، توره
- (٦) ریژویدا: ریژ = پوخ (Authentic)

ویدا = وي + دا = دا پخه وېنا

This statement: the authentic

(۷) اوستا: اووې + ستا = words : yours

(۸) ژند: پی + ژند = پیژندل Cognition: معرفت

ژند = ژند ← Gnosia

G = ش /

جاننا → شناخت

سند. پسندل هم دغسې دي. ش = ج

سرمحقق دوست شینواری لیکي چې "پیژندل" کښې "ژند"
مختاری دی. د ژند منونکی زندیق پښتو کښې ډېر غټ ښکندل
کښلی شي.
متلې:

متلې تلاوت کونکې ته وایي.

هر آیت چې به راتللو پاس له عرشه

لا په عرش به نې علی وۀ متلې

پښتو ژبې کښې دغه ته نزدې معنی متل ورکوي. متلونه

پښتو کښې ډېر زیات دي. دا ټکی مونږ ته دخپلې ژبې سوچه ټکی

ښکاري نو د عربي د تلاوت سره ئې یوشان والې ډېر ارزښت لري. متل

Quotation یا ضرب الامثال وي.

وحي متلو او غېر متلو هم متلې سره تړون لري. "تلوته"

پښتو کښې تلول فعل څخه تلو د امر راځي. معنی ئې ده څه شی د بړه نه ښکته شیندلو کښې راغونډول. د "تل" توری مونږ وړاندې څپرلې دی.

***

محمد زئي، مومن زئي:

موسې خېل، محمد خېل او دغسې بې شمېره نور ډېر یوسفزني، داوود زني، سلېمان خېل، ابراهيم زني وغېره دا د پښتون څو نوم گټلې قبيلې دي. دامفروضة به د خلله خالي نه وي چې زموږ قبائيلې نومونه ټول يانيم د اسلام نه پس اېښودی شوې دي. هرکله چې زموږ اولسې نومونو کښې تردې دمه سوچه پښتونومونه ډېرزيات دي او ځنې نومونه په ښکاره غېر عربي دي.

ماهوويه سوري هم دغسې يو نوم دی (معاويه). اتمان خېل، اتمان زئي او د اباسين په غاړه اتمان هم دغسې نومونه دي. اتمان Otoman هم سره ورته دي. پښتو کښې اتمان او عثمان دواړه تورې شته البته د ث غږ لکه س ورکوي.

زموږ په ژبني، اولسې، غربي علمونو پوره يقين دی چې داتېکې او نومونه پښتو ژبه کښې د لرغون نه موجود وو. د عربي سره ورته والې يې څرگندوي چې دا زموږ د هېواد نه عربستان ته تللي دي. د عالم انسانيت په موجوده اوسني حالت کښې چې مونږ د څه لږ ډېر د لېلونو وړاندې کولو جوگه شونو دا هم ډېرزيات دي. هېڅوک دي

ورته سپک نه گوري.

اېپ، اېپ خان، ايوب خان، اېپې اودغسې نور ممکن غږونه د يو تورې "اېوب" شکلونه دي. فقېر اېپې هر څوک پېژني. دامام ابو حنيفه د پلار نوم ثابت اود هغه د پلار نوم زوتي زوي د تاؤس (طاؤس) په مستند حوالو راځي. په ډاکښې زوتي د ضابطه خان = زابته خان = زبته خان = زرته خان = زوتي ډېر ښکاره دي. زوتي د ضابطه خان وران شکل دی وړاندې مونږ تورياس ډېر خپرلی دی.

افتالي، هياتله، اياتلي، ايتليان او ابدالي داسې تورې دي چې لرغونې تاريخ زموږ د اسلام نه وړاندې خوندې کړې دي اونن سبا هم هغسې دي. دغسې د اېرېدې، شيتک، پکت او نور يې شمېر د تورې چې دهند د وېدونو وغېره اوژند اوستا او نورو ذريعو مونږ ته راکوز شوي دي.

"خېل" په فارسي کښې معنی د ډېر لرې يعني گڼ شمېر او "خېل" په عربي کښې معنی د "اسپو" لري. چرته چې د اسپو گڼ شمېر جوړ شو هغه يو خېل شو.

د گڼو بنياد مو سره د اسپو موازنه لکه د فوجي يونټونو وشود. اسونه ساتل اولرل زموږ د پښتون قام مجبورې هم وه اولسې ژوند ئې داسې وه چې د اسونو نه بغير نه تېرېدلو. د "خېل" دغه توري چې ايران ته ورسېدونو هغوي ډېر معنی کښې واخستلو او عربيانو د اسپو معنی ترې واخستله.

پرگنه او جوپه هم دغسې رښې لري چې پخپل ځای دې کتاب کښې مونږ څېړلې دې. یوسفزی چې اولس ئې اېسپ زې بولي، هم دغسې یو توری دی. زمونږ ډېرو قبیلوسره چې زې لاقه راځي زیات امکان سره د "زوي" تورې څخه ده. لکه د اېسپ نومې یو سړي اولاد ته اېسپ زوي وویلې شو چې څه موده پس ترې و حذف شو. دغسې اوس زمونږ زمانه کښې زمونږ کلي کښې هم په نامعلومه اولسې طریقه باندې نومونه بدلېږي رابدلېږي او دغه زې او خپل لاقې لري.

خوشحال خان خټک د امام ابو حنیفه صېب باره کښې لیکي:

پلار نېکه ئې د کابل وو

بیایه بلخ کښې مقابل وو

د بابرېد بسطامي نسب نامه داسې ده: طېفور بن عېسې بن سروشان طېفور مونږ د پښتو عام نوم سېفور اخستی شو او سروشان لکه د سروې خو سوچه پښتون نوم دی. بسطامي هم اتش پرست زرتشتي وو او د امام صېب مشران هم د بلخ زرتشتي وو. د خوشحال شعر بنائي چې بلخ کښې د اسلامي عسکروسره ئې جنگ کړی و.

دواړه د خپل وخت قامي مشرانو کښې وو او غالباً ابداليان وو. د باجوړ گبري اولس هم پقبېنا زرتشتي عقېده باندې وو چا باندې چې مغليه بابر بي حده ظلم کړی و (تزک بابري)

ع: مابه مړکاندې بچې د گبر

(خوشحال)

نن سبا پښتو کښې گېر توری بېخې د کافر معنی ښندي.
داسې ښکارې چې د اخون سالاک دوما قبيله هم دغسې زرتشتي
پښتانه وو. د اسلام راوړلو نه وروستو دغه خلق پښتو کښې جذب
شو. که ژبه ئې يوه نه وه نو جذب به گران وه. سواتي سلطانان هم
پښتانه وو.

کالام = کلي + وام (وام په معنی د کلي وزيرستان کښې
دېرزيات دي) وزيرستان کښې سپين وام، زېروم، وچ وام، احمدوم،
کړيوم، سدوام، اشوام، کرکيوم، کنوام کلي دي.

بشام = بش + وام

کېدام = کېدوم = کېد + وام

مالم جبه = مل ووم

پښتونخواه کې اتمانخېل، اتمان، اتمانزئی، چارسده، اتمانزی
وزير په دې ډول اهم دی چې مونږ ته دا څرگندوي لکه پښتو ژبه کې
ارتقائي لحاظ سره د ت د نه زياته لرغونې ده. هر کله چې "ت" د
غربي رويه نور ټکي لکه س هم لري. په بنيادي توگه "ت" د پښتو
خپله نخښه نه ده. اتمانزئی د فخر افغان باچا خان کلی دی. اتمان د
اباسين په غاړه يوسفزي دي. اتما تخېل خانلره خو يوسفزي سره
ملگري يوه درنه قبيله ده چې خوشحال ئې دارنگ بړنگ په حواله
دېرستانينه کوي. د تلر غونتوب نه زموږ مقصد د پښتو ژبې او
اروپايي ژبو تر منځ تړون په نخښه کول دي.

مات:

عربي کښې مرگ ته وايي

۱: اَفَانِ مَتَّ اَوْ قَتِلَ -----

۲: وَمَنْ مَاتَ -----

۳: فِي يَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ -----

۴: مَنْ مَاتَ لَهُ وَلَدٌ فَاحْتَسَبْ -----

پښتو کښې مات ماتېدلو، توتې کېدلو ته وايي چې نېغ پاتې نه شي. "خان علي بن مکان وې چې اول ځل بېړۍ ماته شوه بېخوډه سره ولاړوم." "بياپه جلبۍ هم مات شه." "حق تعالي کافران مات کړل"

د پښتو نومونو کښې اورک زنی د URUK رېښه لري. په دغه نوم سومير يا کښې يو لوی کلی وو. "دلازاک = دل + زاک = دل + ساک = دساکانوډله = پوځ، لښکر". اورمې هم د UR رېښه لري. ابدالي نوم د هياتله وړان شکل دی. سړين د ساوان شکل ښکاري. سربند يو لوی کلی دی چې د بارې په غاړه د خپلو اړيدو په پوله پروت دی او د سړين سره د يو شان والي چغې وهي. "ژند" د "پېژندل" رېښه ده، د اوستا شرحه ده.

ژند پاژند ← پېژندل ← Gnosia ← شناخت ← جاننا

د اوستا شننه داسې ده. اوستا = اوې ستا

words your

د ریښویدا شننه داسې ده. ریښ = پوخ

وې = وېنا

This = دا

Your Sayings = ریښویدا
the authentic

”مومند“ په اوستا کښې ”مهمند“ او پانیني Madhumant

راوړی دی. گنداره نه د پښتون قبیلله وه، نه د بل چا. دا نوم هغه چا باندې ایڅنښولی شوی دی چې د دارای اعظم گوندی وو. گوند + دارا. هیرو ډوټ چې ئې څنگه بیان کوي، ترې بریښي چې دا د هغه د عام لښکر نه بدل وو. گوند، ډله، مرستیال، او کله نا کله د پوخ په معنی راځي. دا د یوې سیمې نوم وو چې ډېر ځله ئې چارسده پلازمینه وه. ”دلازاک په حادثه په هند تفرقه شو“ - دغه حتمي فېصله ده.

(تاریخ مرصع)

د ښو لاشه دې ماته شه په ما کښې

غم مې دادی پس له ما به پرې بل مړ کړې

(خوشحال)

د ښکښ په توره مات نه یم باور کړه

د گمبت په جنگ مې ماتې آسماني وه

(خوشحال)

مُدت:

مدت = موده (په سوره انفال اوتوبه کښې راغلي دې - الې
مُدْتِهْم) پښتې کښې موده وئيلې شي - دا د عربي د کرائم مطابق بدله
شود - لکه مُدْتَه = هغه موده، مياډ، مېعاد.

***

مَل:

مَل: مَلَا هُ ، مَلَا الْاَعْلَى

۱: ﴿اِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَاِئِهٖ﴾ (المومنون: ۴۶)

۲: ﴿قَالَ لِلْمَلَاِ حَوْلَهٗ﴾ (الشعرا: ۳۴)

۳: ﴿اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْ بَنِي اِسْرَآئِيْلَ﴾ (البقره: ۲۴۶)

۴: ﴿قَالَ الْمَلَا الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا﴾ (الاعراف: ۸۸)

۱ - چې تر تانه وړاندې وروستو ځې مله نه دې

چې په لار د سره سم ځې مله هغه

(خوشحال)

۲ - چې مې مله گڼل په دواړو جهانونو

هم هغه له مایه داجهان وېزار وو

(خوشحال)

۳ - عاقبت به ملگري درخسه پرې کړه

چې تر تانه وړاندې وروستو ځې ستاملونه

(خوشحال)

که څوک وايي چې دا تورې نورې هندي ژبې هم لري
 نوجواب ئې دا دی چې د دې ځايه پښتنو د ځان سره هند ته وړي
 دي. مل پښتو کې وخت، درنگ سات ته وائي. لکه "هلکه ته به څه
 مال راځي" "زۀ نمازيگر مال د پټو نه کور ته راغله". دا لاندې وختونه
 د حبيبي صېب او دوست شينواري نه ليکمه.

۱: بريځر: سحر، سهار، سار

۲: غرمه: غرمه، داسې درنگ چې گرمي / غرمی ډېره زیاته وي. سرد
 غرمه، ټکنه غرمه.

۳: برمل: نماسپښين.

۴: لرم: نمازيگر.

۵: ترم: نماښام.

"غرمه" کې د مل يا مال رېښه ليدې شي. مال د څاروو
 گووارې يا څاروو ته هم وائي. "مال شړلو وخت کې دا کار وشو" د
 شاباز گرېهي ته مال راووتلو "هلکه لاپه مال د پټو نه راوله"
 معلومېږي چې د څاروو نه د چا د مالدارۍ درک لگېدو لکه
 Gonado د سپين د بړه ليک نه برخېږد شوه چې مال وخت ته او څاروو
 او دولت ته وائي. تېر مال، اوس مال، وستر مال د ماضي او حال د پاره
 ډاکټر مجاور، احمد زيار راوړی دی. هغوي مال د Tense معنی کې
 اخلي. مهال = مال مطلب د زمانې لري. تاريخ مرصع کې مهال توری
 لکه مهال ترې بولاق ډېر راځي. لکه مطلب ئې انتظامي سيمه وي.

مسجد:

د پټ بدله بري لکه قصد = کست، بد = یت = ات = هات
تجوید، جود = زوت، زیاد = زیات، صده = ست، جلاد = جلالت،
مزگت = مسگیت: حبیبی صیب، مسجیت = مجیت = ماجیت. د
ماجیت معنی ده د ماجې یا ماگې (مجوسې) ځای.

په انگرېزي ژبه کښې د MAGI په ځای د MAGIC او
Magician ټکي دي. یعني هغه کسان چې دم درود، جادو مادو سره
نې تړون وه، یعني مذهبي خلک، قوي بڼې سره چې انگرېزي دغه
تورې د مجوسې د تورې نه اخستی دي. دغسې پښتو سره د نورو ژبو
تړون څرگندېږي.

هرکله چې نن نې تړون د Magi او مجوسیت سره ښکاره شئ
نو د زرتشت د اوستاپه لار نې رېښه لرغونې پښتو ژبې ته رسې. د
Magi معنی Oxford کښې Persain Priest لیکلې ده نو د magi د
اوسېدو ځای Magit ماجیت شو دغه ماجیت د عربي مسجد ته بدل
شو. قرآن پاک کښې مسجد ټکی ډېر راغلی دی.

۱: ﴿مَسْجِدَ الْخَرَامِ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾

۲: ﴿لَمَسْجِدَ اُنْسٍ عَلَى التَّقْوَى﴾

MAJUS → MAGI → MAJEET → MASJID

↓
MOSQUE

د بارې مومند نې اوس هم ماجیت وایي.

تسبې په لاس کښې په نظام پور کښې

ناست په مسجد کښې جمد تر څنگه

(خوشحال)

***

موج:

﴿مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ﴾ (القرآن). ماء + اوج، اوبه + سپينې

(اوچتې) د سپينې معنی کښې اوچتې يعني چپې داخل دي، د اوج معنی سپين خېژي اوچپې يا اوچتې ئې په معنی کښې دننه شامل دي. اوج اصل کښې د پښتو وژدی لکه وژمکه کښې.

قرآن پاک کښې راځي ﴿مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ﴾.

- زړۀ تاخسني دلوی درياب کړم

اوس به په کومو موجونو ما وړي

اوج د سپين په معنی هندي ژبو کښې اجلن و غبرد کښې

راځي، اجلا، اجلن، اجالا، وچيالا کښې دغه د پښتو ژبې وژدی چې د سپين معنی لري. جلا هم دغه رېښه لري.

وژمکه معنی لري سپين مخې. مکه = مکه يا مکهر ا چې د

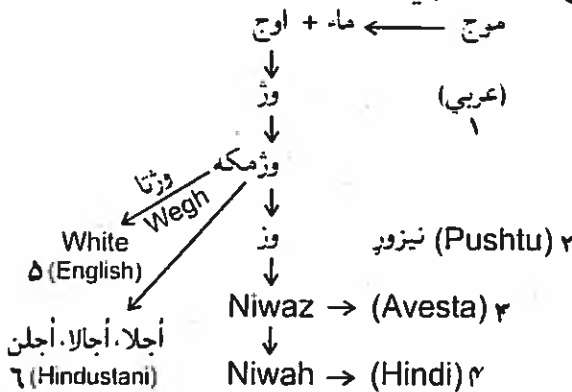
سنسکرت توري دی گل مکې. هم دغسې شننه ورکوي. په موج

کښې وچ د پښتو ژبې دی. سپونږمې = سپون وژمې. اوس هم ځنې

قبيلې سپين ته سپون وايي او دلته دوه سپينه په مطلب د مبالغې

راځي يا د يو توري ژبنې ارتقائي سبب دی.

دولت خان اُجیالا د اسلام شاه سورې شهنشاه هند د وخت یو کردار دی وایي چې د هندوستان په خاوره داسې ښکلې شکل لرونکی ځوان چرې پېدانه وۀ اُجیالا ورته ځکه وایي. سپینرېمې هم لکه د سږ-نرېمې شننه ورکوي.

***

"Morgue" د پښتو د ځنو قبیلو په وېناکښې مرگ = مورگ
 راځي دغسې په انگرېزي کېنې په معنی د مړده گاه راځي. مېت
 (عربي) کېنې "ي" په "گ"، "يا" "ج" بدلېږي.

go: گ، Gel: ج

يعني ی = ج

دغسې Morgue = مرژوه = مُرجا = مړده گاه

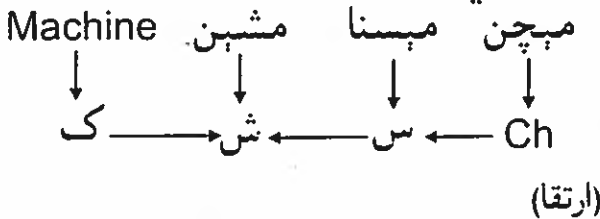
مگگيا يا مگجا لکه يروشلم = Jerusalem، په هسپتال
 کېنې د پوست مارتېم ځای ته وایي مړده خانه بللې شي. موت = موگ
 د پښتو توري مرگ morgue دیوبل پوره متبادل دي. وزېرستان کېنې

مرگ ته مورگ وايي. سنسکرت کښې مرگ ته مرکه Marka وايي
 اوستا کښې ورته Mahrka وايي. قرآن پاک کې " وَمَا هُوَ بِمَيِّتٌ "
 "إِنَّكَ مَيِّتٌ وَأَنَّهُ مَيِّتُونَ"۔

***

مېچن:

دا د پښتو توري دی دغه ټکی په انگرېزي کښې مشين
 Machine شي. په لاطيني کښې Machina شي په اطالوي ژبه
 کښې Macina شي۔

منجنیق:

Magazine (انگرېزي), مېغښخ (پښتو), مچو غڼه (پښتو)۔

***

مور (پښتو: More)   Mere (French)   Mother (English)

Matror ← (Latin) ← Madar (Persian) ← Umma (Arabic)

↓
 Mamta (Hindi)

↓
 Mann (Bihari)

MARY ← ماريه ← مريم

تاسوپام وکړئ هره ژبه دمور دپاره لرونکې ټکو کښې میم سره
گډ لري دغسې mamma او mammary gland هم دغه رېښه لري.

***

نب : نَبَا : اَنبَاء (پښتو نوی زړې- نوی، نوا) نوی (دعربی ب د پښتو و
نه لارلو) News

﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ﴾ (القرآن)

﴿نَبِيِّ عِبَادِي﴾ (القرآن)

News(English) → Nab(Arabic) → Naway(Pushtu) → Niya(Hindi)

↓
Nehj (Bangla), NOW (Persian)

داتپکې د سنسکرت نه وتې دي- سنسکرت پخپله پښتونه
هند ته تلو کښې دغه ځان سره یوړلو.

***

نقش : نخښه (ق = خ، بن)

نښه = نښان = نشان

نواي غېب، بې نوا، بې غږه

سجیل:

﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ﴾ (القرآن)

سجیل ته کوتکانی وایي- پښتو کې ورته شینگل هم وایي-
کوتکانی غالباً کوتلې شوې وړوکې او تېره کانی ته وایي- شینگل د
کوتکانې نه غټ وې- کانی چې ټوټې ټوټې شي او په لاروئې د پخولو

دپاره خپور کړې نو شینگل ورته وایي - (کوټکانې د گاگرې نه جوړ وې،
 گاگره هغه کانې وې چې د خړواو یو په یو ځای د ټکراوېدونه جوړېږي دا
 په خوره (سېم) زمکه کښې هم وې او جبو کښې هم وې کانې چې
 توتې توتې شي هغې ته مونږ پښتو کښې روړه وایو - شینگل د
 سمندریا د سین قدرتې کانې غونډې کانې وې او لکه د شگې په
 اوبو کښې وې فرق دادی چې شگه مېده وې او شینگل لږ غټ وې -

د ابن عباس روایت دی چې داتکې فارسی نه مغرب شوې دې
 اومعنی ئې داکوي چې - بَعْضُهُ حَجَرٌ وَ بَعْضُهُ طِينٌ (څه ګټه او څه
 خټه) دا توری هغوی د سنگ او کل نه مرکب ګڼي (عربي) سنگ =
 سنگ (پارسي) -

== گل = کل ==

سنگ گل = سنگ کل =

سج + جیل = سجیل - کانې + خټه - ګ په ج بدل شو -

دپارسي نه سنگ کل عربي کښې سنگ گل شو - بیا سنگل

شو بیا ګ په س بدل شو او سنجل شو بیان حذف شو او سجهل شو - د
 وخت بدلېدوسره شد او زور زېر بدل شو -

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ مِنْ سَجِيلٍ هِيَ سَنَكٌ وَ كِلٌ

(صحيح بخاري كتاب التفسير)

جلال الدین سیوطي هم سجهل معرب ګڼلی دی - شینگل نن

هم پښتو کښې دغه معنی ورکوي او عربي سره تړون ئې واضحه

دی. که څوک گڼې چې شینگل پښتو توری نه دی نو دابه وايو چې دا
تېکې مونږ کتابتونونو کښې زده کړې نه دي دامونږ خپلو لارو کوڅو
کښې اورېدلې دي. دوهمه خبره داده چې شگه، شگلن، شگلوره،
شگنه تېکې ز مونږ د ژبې عام تورې دي. شگل د شینگل اورېجن دی.
شگي گل هغه ځلېدونکې پو چې ته وايي چې مونږ به خپلو کوټو ته
ورکو له دغسې کهگل هم. که + گل يعني د بوسو ډکه اخلي خټه.

- اووم دېوال به په کهگل سره پوخ نه کړي

که هر خوباندې هنر کوي استاده

(خوشحال)

- چند کهگل مې نمائي بے بقاديوارا

گرتولنگر کوټ خواهي قلعه کن دمغارا

(خوشحال)

دا هغه شعر دی چې د لنگر کوټ د جوړولو په وخت مهابت خان

صوبه دار کابل ته خوشحال ويلي وه.

”غونښې له غېبه په شگلین کانې ولگېدې“ (تاریخ مرصع

افضل خان صفحه ۵۸۶)

تاسو وگورئ ”شگلن“ توری افضل خان څنگه راوړې دی او

ورسره د ”شگل“ تلفظ هم مخې ته کړی. پښتو کښې یوبل توری

”سنگلاخ“ هم شته. سنگ له شگي څخه وتې دی اولاخ لڅه یالاهه

یالایه. هغه مېهنه خاوره وې چې د سېلابه وروستو پاتې شي. د کال

۲۰۱۰ء د جولائي اگست سېلاب ټول اشنغراونو بيارپه لڅه ډک پرېښودل. د سڅېل په حقله بله غټه خبره هم شته. لکه "تَرْمِينِهِمْ" او "مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ"

يعني شگه نوستل: د شگې نوستلو سره زمونږ د شگل تائبډ ډېر وزن مومي. ترمې ترمې، ذرې ذرې معنی لري، لکه شگه. ترمې ترمې د پښتو محاوره هم ده.

﴿تَرْمِينِهِمْ بِشَرِّ كَالْقَصْرِ﴾ (القرآن) المرسلات

لکه مست هاتېې زنځېر کړه ترمې ترمې
چې په خوب کېنې ورنېکاره شي هندوستان

(خوشحال)

څوک چې اوس هم داتکې د پښتونه اخستلې شوې نه گڼې نو که مونږ ئې غندنه ونه کړو په لوړ آواز ئې تردهد خامخاکوو. صحیح بخاري د ابو عبدالله محمد بن اسماعیل البخاري (۱۹۴ هـ - ۲۵۶ هـ) راغونډ کړې د احادیث مبارکه گڼه ده. دغه کتاب ژباړنې سره مولانا محمد داود د راز دهلوي د المکتبه السلفیه. زاهد بشیر پرنټرز لاهور په ستمبر ۲۰۰۴ء کېنې په وړومبې ځل چاپ کړو. د دغه کتاب دویم جلد کېنې د مختلفو بابونو وېش په کتاب الوصایا، کتاب الجهاد، کتاب الفرض الخمس، کتاب الجزیه ولموادعه. الخ شوی دی کتاب التفسیر د صفحه ۳۳۹ نه تر صفحه ۱۳۱۶ رسي. زمونږ محوله د سڅېل تفسیر په صفحه ۱۳۰۸ د دغه کتاب راغلې ده

صلصال هم په خټه کښې شگه ته وايي-

***

سُل sal Cental Centem :

سو = صد

کوم سد چې د دېوال معنی لري، هغه په س لیکلی شي-

سل تنه = سلطان

سود سلم = سلمه برخه

پښتو کښې بې سده بې هوښه ته وايي يعني بې فابدي-

سل = سنبل = Sandral = HUNDRED

د سل غږ د ستیم، سپتم بنیاد دی-

پښتو په سیتم تیر کې راځي خو لکه چې ښکاري دواړو

تېرونو سره خپلوي لري-

***

سوال:

”دچانه خه غوښتل“ سوال گڼلی شي- تپوس کؤل، پښتنه کؤل

۱: ﴿سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾

(د بني اسرائيل نه تپوس وکړه، سوال پرې وکړه)

۲: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي﴾ (البقره: ۱۸۶)

(او کله چې تانه پښتنه وکړې بندگان زما په حقله)

۳: ﴿كَمَا سِئَلْ﴾ (لکه چې سوال کړې وه)

۴: ﴿لَا يَسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ﴾ (الرحمن: ۲۹)

(سوال تپوس به نه کېږي د هغه د گناه)

نه د سوال په هنرپوه یم

نه طالع لرم د پور

(خوشحال)

نن مې وکړل د استاذ نه خوسواله

سرفراز تې په جواب کړم د هر سوال

(خوشحال)

ع: خوله په ولوبه چینگه بڼه ده نه په سوال

(خوشحال)

***

سراج:

چراغ = خراغ

= خر + آگ غ = مگ = ج

= سور آگ

= سورج

خر = بخري

= چره: توتیه: خلهدونکې توتیه

خر = خرک

سراج = سورج

= سُور + اَڃ = سُور + آڳ = سُور اور

- نن به چراغ په کور کښې نه ږدم چې هېڅوک گمان ونه کړه

دانزدې د چم وگرې، چې نن بښه مېلمه زمادۍ

(خوشحال)

ساقې هرکله دې وېنم

مه جېښه، مخ سراج

کامل صېب ورته معنی چراغ، شمع لیکلې ده. هرکله چې

دوېمه مصرعه کښې "مه" يا مياشت راغله نو ورپسې سراج يانمر

راوستی شو. دهند سُورج هم دغه اصل لري. سورج بښې خاندان

دغه پس منظر لري.

سُور Red ته او "اَڃ" آڳ ته وايي

دوست شينواری ليکې چې د عربي. سراج د پښتو د سرغ نه

مغرب شوې دی. (زړه پانگه دوست شينواری)

***

سَرِيعُ:

سراپستي، سرغنه: سرغه او سرغنه د دوست شينواري مطابق

مشرته وايي چې د ټولو سرکښې وې. د پښتو ټکي سوچه دی او عربي.

ته اوږدلی دی.

۱: ﴿وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

سَوَات:

ځنې خلق ورته نن سبا هم سَوَات Sawat وايي او ليکي. سَوَاد: سَوَاد
ځنې خلق اوس هم د 'ت' په ځای د 'د' ليکي او وايي
"س واد" - "سَوَادْ اَلْبَل: اَسَوَد"

اسود	ابيض	احمر	اصغر	اکبد	اخضر
Black	White	Red	Yellow	Blue	Green

سوتوپوتا = سوتوپه توې = سوات توې د توې ټکي نن سبا هم
دغه د سيند په معنی کښې مختلفې قبيلې استعمالوي. توې او
توئېدل هسې هم دلته موزون ټکي دي. وزېرستان کښې دارا توې، دوه
توې، امان توې مستوي، ټانگي توې او پخپله توچې = توې چې
مشهور دي. جېنډې = جېن توې دي.

"سل اوبنان ئې د ساړه تويه راوستل" (تاريخ مرصع).

سوات د پښتونخوا هغه سيمه ده چې د قطبي غرونو مېنځ
کښې پېښه ده ممکنه ده د غرونو د توروالي په سبب ئې نوم سواد
شوې وي چې د بيا په ت بدل شو. که س پکښې سېوايي وگڼو نو د
"واد" Valley رېښه لري. هم دغه د انگرېزي وېلي ورسره د يووالي
رېښه لري. څه خلق په س باندې پېښ (س) وايي او سواد ئې بلې.
سواد په معنی د اړخ، طرف لري. لکه سواد عجم، سواد عراق، سوئ
عراق او سوئ عرب هم وئيلې شي.

هیون سانګ په ۲۳ هـ کښې د (ظهور اسلام سره نژدې د حضرت عمر زمانه کښې) په دې سیمه ګرځېدلو هغوې د سواستو نوم راوړې دی. سواستو هم دغه سوات توې یعنې دریائ سوات دی. چینې سېلاني فاهیان ورته سو هوتو SUHUTU لیکلې دې. فکر وکړئ سو هوتو هم سوات توې دی. فاهیان د خپلې ژبې مطابق لیکلې دې.

فاهیان په ۳۹ هـ کښې راغلی و.

یوبل چینې سیاح "سوپنګ بن" په ۵۱۸ هـ کښې دلته راپېښ و. هغه زمونږ په اوسنۍ پښتونخوا باندې د ګولاس هفتلې د بادشاهۍ ذکر کوي. ګولا GULAS او دغه ګل اس دی. ګول اس بقېنأ "مهر اګل" Mehragulla دی چې د توره بان زوې و (توره بان نن سبا هم په یوسفزیو دمردان کښې د یولوئ تورزن دپاره وئیلې شي) مېرګل او توره بان دواړه د پښتو تورې او نومونه دي او دوی ابدالي قبیلې سره تعلق لرلو. دغه سپین هن White Huns یا Eupthalite یا هیاتله یا ابدالي قبيله ده.

سوپنګ بن په خپله سفرنامه کښې د "اودېانه" زمونږ د مردان "ادېنه" یاده کړې ده. دغه د اودیانه نوم د سکندر یوناني په برغل کښې د دې سیمې دپاره راغلی دی. د هیونګ سانګ نه ۱۲۰ کلونه وړاندې دا سیمه د اپتالي قبیلې په لاس د بودايي نخبونه پاکه شوې وه. بیا ورپسې آباده شوه.

ولې د هیونګ سانګ نه دېرش څلوېښت کلونه وروستو اسلامي لښکرې دلته رارسېدلې وې۔۔ ورسره بودايي نخښې اومذهب د پښتونخوا ته تر تله رخصت شو۔ سالمه پښتونخوا کښې ئې هر ځای پرېمانه نخښې موندلې شي۔ شابازگره، تخت بهائي اوسوات کښې دغه نخښې ډېرې زياتې دي د چيني سېلانيانو څخه معلومېږي چې په دې سيمه درې مذهبونه په يو وخت چلېدل۔ بوديان، هندوان اوزرتشتي مجوسيان۔ چيني اولس اوباچايان په بودايي دېن ډېر مېن وو۔ هغوي ته پښتونخوا د خپل دېن مرکز ښکارېدلو۔ مېنه ئې وه ورسره۔ د چينيانو سېلانيانو نه يو دا اندازه هم لگې چې دلته هغه زمانه کښې هم د مذهبي علمونو پراختيا، مذهبي رواداري، اودامن او ورورولي، فضاوه چې د بهر ملکونو خلق هغه وخت هم دلته سېل له راتلل۔

توره بان اومهرگل زرتشتي مجوسيان وواوځکه د نورو په ضد وو۔ کله چې مونږ د "زړه" ټکي د غېرنه اورونو "زړه" به ئې وايي۔ دغسې د "زړه تش" نوم په Zarthustra بدل شو۔ د "زړه تش را" د يو زوي نوم اورتنه را Urutatnara دی۔

تت نرا = تته رڼا ده د "زړه تش را" په کتاب اوستا کښې دوندېداد برخه کښې د "روه" وطن ذکر راغلی دی چې د اهور مزدا په حکم ئې جوړ کړې وه۔ اهور مزدا = اور + موژ + ده۔

هېون سانګ په (۶۲۹ نه تر ۶۳۳ء) کښې زمونږ

پښتونخوا ته راغلی وۀ او دغه دور فاروقې کښې احنف بن قهس په ۱۸ هـ کښې په خراسان په ږغل لاس پورې کړې وۀ. حبیبی صېب په جغرافیائی تاریخ افغانستان کښې د مغرب شوې بې شمېره علاقونو مونه ورکړې دې لوستونکې ئې هلته کتلې شي.

کله چې مونږ گڼو چې "اودیانه" سوات دی نومونږ خامخامنو چې پښتانه دغه وخت په دغه سیمو کښې مېشته وو. د پښتو ژبې تورې (لکه د دې کتاب څرگندېږي) په دې سیمه موجود وو او دا دلېل دی چې دا وطن د پښتنو وۀ. مونږ د هېچرته نه راغلي نۀ یو. مونږ هم دلته وو.

میانگل اورنگزېب وایي چې د یوسفزیونه وړاندې دلته سواتې پښتانه وسېدل چا چې به تورې جامې اغوستلې نو ځکه ورته سوادیان وئیلې شو. تاریخ مرصع کښې د خوشحال خان خټک په سوات نامه کښې څو ځله "سواد" ثبت شوې دی.

په رڼک وید کې د سوات سین په "سویټی" یاد دی. میگا ستینز او تالمي ورته "سواتس" او "سواسترس" وائي. پانینې ورته "سواستو" لیکي او هیون سانګ ورته "سو، پا، فا، سو، تو" وائي.

فاهیان ورته "سو هو تو" وائي. مهابهارت کې ورته "بھشیمه" وائي. بهـ د اوبو ریښه ده او دا به "اوبۀ بنۀ یمه" وي. د بیشام په سبب هم کېدی شي بلکې بیشام هم دغه ژب شننه لري.

مونږ څو ځله د "توې" معنی "سین" وښودله لکه سوات

توی، جیندی، گومتی او د پنجکوره = پینځ خوره بیان مو وکړو. د دیر
د دغه گاؤرې "په غاړه تېمرگره یو وړوکی ښار دی. تېمرگره مونږ
"توې مل گرہ" هم وئیلی شو. "توې ملگره" مطلب د مرستیال
سیند (Tributary) لري.

***

Scandel = سکونډل = سکونډ

پوتې پوتې نقشه راکنبل Scan او Scanning
سکنبل =

***

سیدره Cidar :

سروه : سیره

سیدرة المنتهى (عربي)

***

سین:

اوقیانو = Seen=Seend=Obu-seend= Ocean داتوری

ښاغلي حسین بخش کوثر غوریا خېل ډېر خپرلی دی. مونږ ورسره د
اوقیانوس اضافه وکړه. د غوریا خېل کار د ډېر ارزښت وړ دی. هغه د
پښتو ژبې ډېر لرغونتوب ته واضحه اشاره کوي. لیکې چې پښتنو
په خپل وطن تر ټولو لوی سین یو اباسین لېدلی و. کله چې د هغوی

يوه ډله د دې ځايه لوبېدېز پله لاره نو د اوب سين نه اوسين = اوشن
جوړ شو.

cean = seend = seen

***

سئي کؤل : Sight , See

ست : سده : سده مونږ په تفصيل وړاندې څېړلې ده.

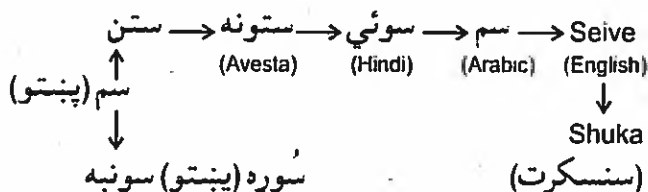
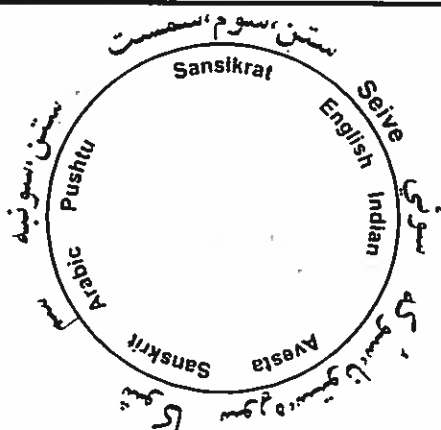
***

سَمَّ الْخِيَاط :

خياط ته درې بنو وايي.

پښتو کښې د گنډه دستنې سورې ته سوم يا سم وايي. څوک
ورته دستن سترگه وايي. دغه سورې کښې تار ورته کړې اوبيا پرې
گنډون کېږي.

اوستا کښې ورته سورې وايي. سوره هم په دغه مانا کښې
ژوندی تېکی دی. سوره اکثر کڼج ته وايي چې بل اړخ ئې بند وي او
طوالت لري. سوري اوسور اخ هم پښتو کښې شته. که دواړه اړخونه
ئې سپړي وي نو هم سوره نومي.

سُونب = سُونبه هم سُم لري. سُونبه د ستن نه لږه ډېره غټه وې او د غونډې ستن ورته هم وايي. سُونبه باندې د تماکو، گورې او نور غټ غونډې گنډلې کېږي. سمسته = سمسه = سُمْت = خُمخ په معنی د غار هم د سَم رېښه لري. اوستا کېني ستن ته stuna وايي. سُم د اس يابل ځناور نعل ته وايي. يعني د کپې هغه برخه چې نعل ورته لگېدې شي. يعني د دغه څارو د پښو د نوک برخه. نوک تېره ته وايي.

نوې مياشت به دې په مخ گورې وگرې
که په مخ باندې دې جوړ سُم د سمند کړم

(خوشحال)

قرآن پاک راوړې دې۔

﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ (الاعراف: ٤٠)

(تر دې چې ننوځې اوښ په سورې د ستن کښې)

مطلب ئې دادی چې د ستنې په سوم د اوښ ورتېرېدل ناممکنه دې نو د غسې د کافرانو بخښنه ناممکنه ده۔ هوبهو د غسې لفظونه په زور کتاب د عيسايانو کښې راغلي دي۔ وايي چې دا تورې د دره وړ Dravidian نه پور شوې دي۔ ډېر په ځای متل دی ”غلبېل کوزې ته وايي، تا کښې څو سوري دي“۔ مطلب مې دادی چې “Seive” هم د “سم” سره خپلوي څرگندوي۔

سبټ:

سبته = سپسته = سفته = هفته = د خالي ورځ

اښته = اووه (۱+ پ = او، ته = ه = د چوتۍ ورځ

= هغه ورځ چې د کار نه خالي وي

د خالي ورځ هم هغه ده چې قرآن پاک کښې پنه سبت ياده ده۔ روبي بار۔۔ Sunday د اېتوار ورځ د اېت يا نمرده۔ د سپونږمې ورځ Monday سومبار، د گل ورځ چې د شپې نه به ئې د سما د گل لو کولو Tuesday منگل بار۔ نهې۔

Wednesday بدھ بار۔ د شورو ورځ۔ د کوژدنو، ودونو ورځ۔

Thursday۔ د زیارت ورځ۔ Friday جمعه۔ د جرگې

ورځ۔ Saturday۔ هفته۔ د خالي يا سبت ورځ۔ د سبت داتکي بې شمېره

څېړونکیو څېړلی دی. سپتاسیندو، د اوو دریابونو وطن چې آریاو هندوستان کړو. لکه د ژبو د اړېدلو دستور دی، سیند نه هند جوړ شو.

۱: ﴿فَخَلَوْ سَيِّلَهُمْ﴾

(نو خالی کړئ لار د دوی)

۲: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾

(دایوه ډله وه چې بې مثله تېره شوه، خالی شوه)

”خَلَوْتُ“ او ”خَلَا“ هم د بېل، گېښې، ځانلره، گوت یعني

د خالی ځای په مناسبت معنی لري.

کښېښې په خلوت کښې سودنې څه دی راته وایه

ولې پخپل ځان دا دومره اړت جهان تنگ کړې

(خوشحال)

مونږ د خالی په مناسبت خَاوِيَه هم اخلو

وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

صحيح بخاري كتاب التفسير كښې د ”خاوي“ معنی ده

”خالی“ چرته چې ملگرې نه وې. د پښتو ”خالی“ او د عربي ”خل“

یوه معنی لري. که شجره لیکونکی د سبت او خالی تاویل کوي نو

عربي خو نېغ په نېغه ”خالی“ توري لري. خالی ته یقین هم وایي.

ستوری:

۱: ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ﴾

۲: ﴿وَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ﴾

۳: ﴿وَالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾

دَ نجم ارتقا شايد داسي وي STAR → Aster → Astrology (انگلس)

↑
ستوري (پڻو)

↓
Astronauts

↙ ↘
اوستا star ستاره (پارس)

تاره (هندي)

magiam په معني دمجوسيان

magiam مڃيم

magam مڃم (په لنډيز)

mag (لنډيز)

مع جمع مغان:

عربي ڪنبي ڊيروتڪو سره داسي ڪيري نجي، نَزَلُ، نَعْبُدُ،
نَلْقِي، نُولِي دغسي دَ مع او مغم نه نَمَجَم جوړ شو۔ دغسي عجم او
نجم جوړ شو۔ ښکاره ده چي دَ زرتشت په حواله ستوري اونجم دواړه
سوچه پڻو تڪي دي۔ دغه دبا چا خان په وينا دپڻو ورومبي
پيغمبر سادېري۔ مولانا ابوالڪلام آزاد د سورة كهف تفسير ڪنبي
زرتشت پيغمبر ګڻي اوور سره عليه السلام او حضرت ليکي۔ دا خبري
زمونږ دَ دريغ ڪلڪوالي راولي۔

***

عَسِي (عربي) هَسِي (پڻتو) اِينِي ، ايسا (Hindostani)
 ↓
 هَسِي نه چِي
 ↓
 Thus (انگريزي)

عَسِي اَن تَكَرْهُوَشِيَا

ع: يو هَسِي ستوري وخوت په دا تيره زمانه
 (خوشحال خان)

***

عصا:

امسا: د موسي عليه السلام امسا پڻتو کښي په شان شان
 مشهوره ده. د کلک لرگي نه جوړه يوه آله چې زاړه بوداگان ئي د مدد
 او اسري د پاره گرځېدو کښي استعمالوې. د لوړوالي او بزرگي. نڅښه
 هم ده. بره سر ئي داسي کونډه وي چې لاس پرې کلک وي. لاندې
 سوکته ئي تېره وي چې په مزکه سمه نڅښلې. نقش ونگار او پتري
 پرې هم لگولې شي.

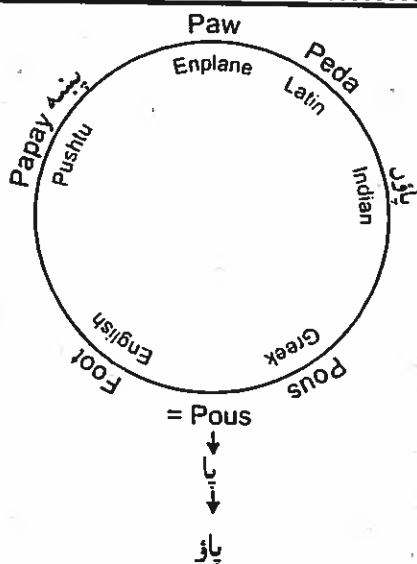
***

Foot فُت

= پښه = پ ښه = پڅه = Pksha

F=P او d=t

Foot = Put

= Peda لاطيني

= Foot Put (انگريزي)

= Paw پڻتو

= پا (پارسي) = پاڻي

(يوناني)

(فارسي)

(هندستاني)

(English)

Paw → Pous → Peda

(پڻتو) (يوناني (سنسڪرت) (لاطيني)

Biped دوہ بولي بنيادم او Quardroped څلور بولي ڇناورو

تہ وائي۔ رگ ويد کي د شعر مصرعو تہ Pada وائي چي مانائي پڻتو
ده۔ پڻتو کي پياده او پاده تورې شتہ۔

”پاده بان“ تورې خوشحال خٽڪ پھ يوه قصيده کي راوړي دي

چي د خپلي سخر گني بيان کوي۔ سفيهان وو پاده بان۔

= پڻتو

= پڻتو

= پا (پارسي) = پاڻي۔

پاؤن (هندي) (انگريزي) Paw په معنا د پڻتو پڻتو پا

بی- Fool یوه پیماننه ده چې د پښې هونږه وي- د فاصلې کچ کولو د پاره پښه پیماننه وگرځېده او دواړو ته یو ټکی ورکړې شو- لوښت او ځنگل هم د پېمانې په ځای راځي- پښتانه ترننه د زمکې کچ په ګامونو کوي- پاتې اختتام ته وائي ځکه چې پښه د بدن تر ټولو لاندې حصه ده- پاتېنښکته یا زېړین ته وائي-

پایه: پایې درجې ته هم وائي- پایه اړیکې ته وائي خواه که یو وي هم- پایه اندر پایې ته وائي- یو شی چې ختل پرې کیږي-
پایه: پهیڼه هغه څه ته وائي چې مشین یا بل څه پرې گرځي-
ګرګاډې، پایې د څاروي پښو خصوصاً کپو کې دننه برخې ته وائي،
داس د نعلونو ځانې هم کی- وي- کی- پخپله د پ برخه لري، کاپ یا کی- هم بللې شي- شاید calf (سپینې) هم ورسره تړون لري-

فوج

پوځ

= په اوج

هَذَا فَرْجٌ مُّقْتَرَحٌ مَعَكُمْ

= په وژ، یعنې په ښکاره څرګنده، په سپینه، د اوج، وژ

معنی وړاندې پوره خبرلې شوې ده-

***

فرج:

دا د عربي- یو توری قرآن کښې څو ځایه راځي- جمع ئې فروج ده-

۱: ﴿ مَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ﴾

۲:۲ ﴿ فُرُوجَهُنَّ ﴾

که مونږ په پ او ج په گ بدل کړو نو پرگ او فرج یو لفظ دی. مختلف تورې چې دیوې ژبې نه بلې ته راوړې، ځایونه زمانې هم واورې نو مطلبونه ئې لږ څه بدلون اختیار کړې. ولې د ماخذ سره تړون ئې بېخې نه شلېږي. د فاه په بدلون پښتو کښې ډېر دی بلکې اصلاً پښتو فانه لري.

فارس = پارس، فراز = پراز، فراخ = پراخ، فضل = پدل، فتح = پته، افغان = اپگان، جناح = گناه، زمهرېر = ژمی، جسېش = گواښ، گېښ، مسجد = ماجېت، جُند = گوند، جدون = گدون، جلوه = Glow، جهلم = گل یم. که فرج د پرتوگ سره موازنه شي نو داسې به شي. پرتوگ ته پرداگ هم وايي (داوې) او پرگې د پرداگ نه وتلې ښکارې. پرداگ = پرتوگ

Parthag ← Pardag

Th=D

پرتوگ

نه یو زرنجونه ښکلي بې باکې

نه یوه ښکلې د پاکې پرگې

(خوشحال)

پرگه کلمه پکتیا ځاځي مېدان کې ژوندۍ ده. کورنۍ

خاندان (دوست شینواري)

فهم:

پام: فم عربي- کښې خلې ته وايي

گل فمه = گلپامه

پام خيال او فکر ته وايي- د پښتو پوه، پوهنه، پوهه، پوی ددې

ددې منبع ده.

***

فَكْبِكُؤْا فِيْهَا هُمْ وَالْعَاوُن : (نونسکوربه وغورزولې شي هغه ځای کښې دوي گمراهان)- داوښ په شاپر سېدلې ځای ته کوب وايي- دسخوندړ کوب د څټ او دملاتر مېنځه وې- کوب ته اوستا کښې Kaofa اوپارسی- کښې کوهان وئې- حقیقت کښې کوب دملادېر (Vertebral column) یوې زیاتې خمدارې برخې ته وايي دملاتېر کښې خپل روغ Normal خموڼه هم وې-

پښتو کښې اصطلاحاً هغه سړې ته کوباوایي چې دملاتېر ئې کور وې- (Kyphosis) یعنې لکه دڅاروې د کوب پشان ښکاري- کوباسړې چې تلل کوي نو داسې ښکاري لکه نسکور تلل کوي- پښتو کښې بوکه هم نسکور یاړولې ته وايي لکه د سجدې شان حالت ته بوکه پرېوتل وایي یا وایي بوکه شه- غاوپه معنی دشور، انتشار گډول هم راځي- غاؤن چې داسې اووئیلې شي لکه غڼو نوپه معنی د آواز خصوصاً د سپی د آواز راځي- څوک چې داسې خبرې کوي چې څوک پرې نه پوهېږي او هسې د مری نه غون غون غږونه

اوباسې چې وړانې ترې جوړ شي هغې ته غاون وئيلې شي. غوغا =
 غوغا، الغاوتلغاويوشان ټکې دې او دخوشحال په شعرونو کې د عربي.
 په نژدې معنۍ راځي. که خيال وشي نو Kypho هم د کوبه ټول
 خاصيتونه لري. حال دا چې داتوری لاطینې دی. د اوستا Kaofa
 د پښتو کوب، د عربي کبکب او د لاطینې Kypho يوشان تورې دي.

فَكَبَّتْ وَجُوهَهُمْ فِي النَّارِ (نونسکوره شي مخونه د دوي

په اور کېښي. (النمل ۹۰)

↓ ↓ ↓
 کوب (pushtu) Kypho (Greek/Latin) Kohan (Persain)
 ↓
 Kaophe (Avista) → Gup (Sonskirt) Kubkib (Arabic)

ځنې خلق گپ هم کوب گنې لکه چندهر گپتا

= چندرگپ = د اشوک باچا پلار = سخوندرکوب

***

فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ (بنې اسرائيل) (نومه کوئ سرپه (ې) په وژلو)

چې سرپه کاندې په سر

چې سرپه کاندې په زر

نه به خان نه سلطان شي

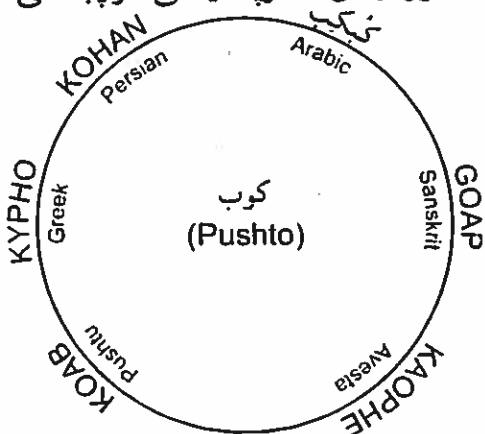
نه به خپل کاندې کشور

”سرپه پرې مه کو، داسې هم راځي سرپښه ئې مه گوره.

مهلت مه ورکوه (خوشحال)

اېله پرې مه کړه. دلته مونږ د صرفه بل اصل ”سرپه“

راونیولو چې ښه موزون دی. "سریه" یعنی سرپښه ئی مټه گوره.

***

(۱) ﴿فَنَسِيْتَهَا وَكَذَّالِكَ الْيَوْمَ تَنْسِي﴾ (طه)

(۲) ﴿فَإِنِّي نَسِيتُ الْخُوتَ﴾ (كيف ۶۴)

پښتو کښې نسیه په مطلب دپور ډېر راځي. یو توری چې د یوې ژبې نه بلې ته واوړې نو مطلب ئې څه بدل شي شاید نسیه دامعنی ولري چې لاس کښې دې نه وې. یو شی د لاسه ورکول، هېرول وې.

نسیه جنت صبادې د زاهد دې د ملا دې

په لاس جنت نیولې نن خوشحال دې ستالقا

(خوشحال)

نن به گلرنگه معشوقه گورم

زما توبه ده له نسیه سوده

(خوشحال)

فردوس:

د انگرېزي ژبي Far هم د پښتو د پار، پاردي او پردې سره نژدې
معنی لري.

دانگرېزي ژبي Paradise او فردوس د يوتکې غږونه دي. د
پښتونخوا د خواوښا "پردېس" د فردوس ادلون بدلون دی.

د ښاغلي حسين بخش کوثر غوريا خېل "ژبو پښنه" کښې په
پار، پاردي، او پردې، او پردې دې زړه پورې بحث شوی دی.
مونږ د "پورې دې سې" خپرونه په هغه سيمه کولی شو چرته
چې سپوره نه وي پورې وي.

هند مونږ لره د پخوانه د "پوره"، "غوره"، يا "سالن" سره هېواد
حېثيت لرلو.

د یس پشان نور تکې داسې دي.

(۱) گردېس = غردېس = گردیز (۲) باد غېس

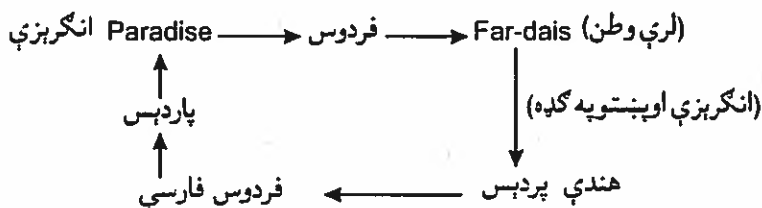
(۳) ترمذ هم ترم دېس دی (۴) تبریز (ایران)

(۵) مندېش

عربي کښې اوقران پاک کښې د فردوس تکې پښتو سره ژور
اړېکې لري. بنياد مویوه ډېره پخوانۍ شریکه ژبه لرله. پښتو دهغې
شرېکې لرغونې ژبې ډېرې نخښې لري.

جلال الدین سیوطي فردوس معرب گڼي. يعنې د ختېز
د غاړې عربي ته وردننه تکې ئې گڼي. هغوي د پښتو سره بلد نه
ووځکه ئې هرڅه د فارس په کها ته کښې واچول. گردیز د هارون زمانه

کښی حمزه خارجی جوړ کړې وو چی کرلانی ې زیر اثر وویعقوب
لیث غزنی جوړ کړو. غلزی پښتانه ورسره ولاړ وو.

اټپرديش او هماچل پرديش هم دغسې توري دي. بنگله ديش هم
داسې دي.

فَشارِ بُون شَرَبِ الْهِيم

نوخښونکې به وې پشان دڅښکلو داوښ تېري (الواقعه ۵۵)
پښتو کښې شاربل یو مصدر راځي. پښتن دی چې شاربل ځان لره
لرغوني پښتنې روایات لري.

دوست شینواری لیکې چې په اېتمولوجک شننه د مل کلمه
پښتو ده. لیککې چې د آریائي ژبو دال یواځې پښتو کښې په لام
بدلېږي. شوملې شاربل، شلونې شاربل، ماسته شاربل، شوده شاربل،
پښې شاربل، خبره شاربل. شلومي په شرومې هم بللې شي. شنونې
اوبه، شنوبې هم ورته وایي. چرکه چې په توکری کښې په اګوېچولره
ناسته وې نو شاربل بللی شي. غالباً چې هیم توری د هومایا سوماسره
تړون لري. سنسکرت کښې سوما، اوستا کښې هیوما او پهلوی کښې
هیوم یاوم دي.

(۱) فَمَنْ شَرَبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنَّا (البقرة)

اوسنی. پښتو ژبه کښې اوم یوژوندی تکی دی. لکه اوم پوخ
دغه اوم د هوم په معنی د اپیمو د اوم حالت د پاره راځي. اوم د کچه
مطلب لري. اومه خلۀ.

د اړېدو اوسنی. باره کښې د اوم تکی ډېر اورېدی شي.

پښتنو سره زړۀ تور دی د مغلو

خبرداریم د هر چاپه مشربونو

(خوشحال)

چې اوگره د بتو شته په شلونو سپینه

د مغلو پولو او پاتې ډېر پر ډک یم

(خوشحال)

***

فالمُوریت:

فالمُوریت قَدْخَا (سورة عادیات) "قسم دی په

وېستونکو د اور په وهلو د نوکونو سره"

دې آیت کښې د اور رېښه د سیاق و سباق سره ډېره څرگنده ده.

د تنور لاندې برخه کښې یوه سُورپه وې چې "موری" ورته وایي

"موری" باندې اور کمېږي زیاتېږي. موریت ډېر په ښکاره د اور څخه

اخستلې شوې دې او اور سوچه پښتو توری دی.

***

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ (سورة واقعه)

ژباړنه: ای تالبدلی دی اور چې کله اورېږي. (اورېږي په ځای دمصدر)
 د تورون معنی صحیح بخاري "اور راېستل" لیکلې ده د اوریت معنی
 "ماترې اور راوېستلو" (صحیح بخاري کتاب التفسیر ۱۲۴۲)
 فکر لرم چې زموږ د پښتو رېښه پکښې څه شک نه لري.

***

قَوْمًا بُورًا:

وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا (القرآن)

(اوتاسوتباه شوې قام ئې) بُور د اونیو بوتو ګل نیولو ته هم وایي
 بُور مېده خېز ته وایي. د ګوري بوجی کښې لاندې بُور پاتې شي
 بُوره: مور درباندي بُوره شه. چې د چاښځې بچی مړ شي وایي مور
 ئې بُوره شوه. بُوره توری د بنیادم او څاروې دواړو دپاره شي. لکه وایي
 ګوجر له بُوره ښه ده. د څوې مرګ د مور دپاره تباهي وې.

چې بادشاهانوته واخلي تورې

د دوي خبرې شي په ملک مشهورې

که بیاتبار که په بادشاهانو

په ځان به خپله میاندي که بُورې

(خوشحال)

مور دې نه شي باندي بُوره

چې مړونه د کارزار دې

(خوشحال)

دارالبوار (ابراهيم ۱۸):

د تباهي کور ته وايي

ډاکټر نجيبُ الله چې په بېدردي سره پاکستانې پوځي
جرنېلانو په فريب شهيد کړونو بوره مور ئې پېښور کښې بې اسرې
بې کوره ژړېدله. دلته د سړيتوب، د اسلام، د وطن، د پښتو هراړخ او
اقدار د پنجابې پوځ د پښتون دښمنۍ څرگندولو دپاره په اباسين
لاهو کړې شو. د پنجابې بدمذېبه سره څه پښتانه هم په پېسو
ملگرې شوې وو. يواځې هغوي دا کار نه شو کولی.

وايي چې هم په دغه ورځ اسلم بېگ سره د حمېدگل د کابل په
لار لېدلې شوې وو. داهم خلق وايي چې افراسياب خټک دغه وخت د
نجيبُ الله د ځوړندولو ځای سره نژدې په تماشه لېدلی شوی و.

په بل غشي توپک هېڅ وېشتلی نه يم

که وېشتلی يم خوبيا په خپل توپک يم

(خوشحال)

***

قصد:

وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ

کست = اراده = نيت = خامخا = په ضد = بې سببه

مـاپه وړيو سترگو د پرياران خوړلې

په څېر څېر دې مخ ته نه گورم د کسته

(خوشحال)

د = ت بدلون مونږ په زوتول، زیاده، اېد کښې کتلې دې.

***

قعر:

د پښتو د دې ټکې شجر نسب دلچسپ دی. قعريوې کندی ته وایي، قعر مُذَلَّت، قعر گمنامې. مونږ ئې د بدلون اصول ته وړاندې کوو ق = خ + ع = خ + و، ق اوع دواړه زمونږ پورلی نڅښې دي. خپلواک دی او پرېوزي. ر = پ نو قعر = خوړ

۱: لوانده خوړ هم دغه رېښه لري. لونده قعر. لوند خوړ کښې واقعي دغسې کندی ډېرې دې.

۲: پنج قعره = پېنځ خوړه دا د ډېر مشهور دریاب دی چې پنجکوره نومېږي. د کال ۱۴۳۱ هـ / ۲۰۱۰ء د شعبان رمضان سېلاب عظیم کښې ئې ډېره برخه لرله. مهابهارت په "گاؤرې" یاد کړې دی.

۳: بد کوړ = بد قعر د امارتې په سیمه یو خوړ دی چې د آډېنه "اودیانه" سره راتېر شوی دی. سکندر رومي په اودیانه هم تباهي راوستې وه. نن سبا بد کوړ د یو سفزیو د درنو درنو مېرويوه برخه ده. لکه چې څنگه وديانه ډېره ستائيلې شي، دلته حالت هغسې نه دی. د کمال خبره ده چې اولس دغه کندی ته "دارا" وایي. کلکه وېنا ده چې دارا شاه ایران سره ئې نسبت دی.

۴: سېحان خوړ: مومندو کښې دغسې خوړ دی.

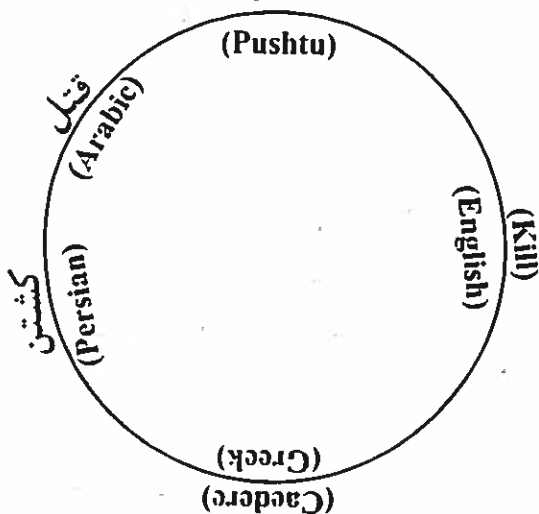
خوړونه پښتونخوا کښې ډېر دې اولکه پورته شل ئې اسان دي. خوړ د

رود معنې هم لري. مهابهارت کښې گاوری = گوری = خوړه هم
 پنجکوړه ده. که گاوری = گوړ یا خوړ د سنسکرت نه راروان وگڼو او
 قعر د اکادی عربي. نه نو د دې توری تړون سو میریانو ته رسیږي. نورو
 ټکو کښې د دې توری عمر لس زره کلونو ته رسی.

***

قتل، قتل :

Kill د ت د حذف کېدوسره کتل ل د مصدر نڅښه ده.
 کتل

کوتر: Coedere: خیرل Coe = k; d = t

قت = کت = بنت cut بنتې بنتې = ټوټې ټوټې د فارسۍ.

کشتن مصدر پښتو کښې کشتل شو چې ش ترې حذف شو نو کتل او
 کتل شو. ک = ق چې عربي ته لاړو نو قتل شو. د کتل نه Kill په

اسانه وځي. کوتل د حلالول پر پکځول په معني قاموسونو اخستی.
 زخمی کول معني هم لري. دوست شینواری هم دغسې ليکي.
 Coedere یوناني توری دي

***

کېباله:

کېباله: یو اخلاقي دستاوېز (Oxford)
 پښتو کښې ورته هم کېباله وايي. کېواله یا کېښوالا
 (ښکېواله) یو لیکلې شي ته وايي. "وکښه اويا بزېده"، کېښل زړه
 پښتو کښې لیکلوته وايي اوس هم ځای په ځای استعمالېږي نو کېباله
 توری اصل کښې "کېښواله" دی.
 خوشحال د کېښل توری ډېر راوړی.

اشرف خان دی راته کېښلی
 زه خو خوښ په خط دده یم
 (خوشحال)

***

صدف (فارسي): سیپی (پښتو)
 Sepia (انګرېزي) Cuttlefish (یوناني)

***

قُری:

کلی: قلعه: قُری مُحصَنَة

۱: ﴿لَتَنْذِرُ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾

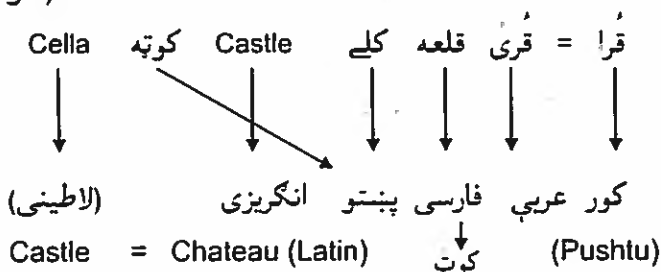
۲: ﴿هَذِهِ الْقَرْيَةُ: قريه﴾

ښاريه

ماوې کلي مېشت دی چې په کلي باندې راغلم

درست وطن وېران وو خالي مېنه وه او جاړه

(خوشحال)

Chastel = تر څه وخته داسې ليکلی شو. C = K

مونږکه ښار ټکي ق ته اړول وغواړو نو قُراو قُرې ترې په اسانه

جوړېږي. دغسې پېښور = بې قُرې په معنی د لوی کلي راځي.

نو ښار دغسې نو قُرې دې يعني ښ = ق. کوټه او کوټ دا ښائي چې دا

توري دره ورنه دي. دا هم ښائي چې خلک د کوچیتوب نه دېشینی

ته راغلل.

***

قندېل: Candal: انگلش، ق = sh, kh = د (لکه برق =

برېښ، قعر = خوړ)، نو ښنتېل ترې جوړ شو، Shanteel د ښنتېل نه ل

حذف شو نو Shante يعني شونتۍ ترې جوړه شوه (Candal (Latin)

د رڼایو په پېمانه هم ده. شونتۍ. یاموم باتۍ. ته هم وایي.

تاسو وکتل چې د پښتو شونتۍ په کوم ډول انگرېزي او عربي ته ورسېده. د کوند او کوندنا معنی هم دغسې دي. بجلي کوندې. دغه هندوستانی ژبه ده.

***

قرأت:

۱: ﴿فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ (الشعرا ۱۹۹)

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ (النحل ۹۸)

داتېکۍ په ښکاره پښتو سره تړون لري. پښتونخوا کې پراکرت اوسنسکرت ژبويوه زمانه تېره کړې ده دغه ژبو دکرت لاحق ده عربي قرأت سره نژدېوالي څرگندوي. دکرت په ځای پښتو کې کړتې اوس هم شته چې د خبرو معنی ښندي. کړت د بيا بيا وئيلو معنی لري. داسې ښکاري چې پرا اوسنس د پردې او خپل معنی لري. (سان دلور، رمبي د تېرولو يوه آله ده)

***

قبيله:

(خپله) وَالْمَلَائِكَةُ قَبِيلَهُ (بنې اسرائيل ۹۲) ق = sh, kh نو خپله ترې جوړه شوه. ب + ې = پ نو خپله ترې جوړه شوه. دقبائل غږ په خپائل = خپيل = خپل شي.

***

Reap

لو کؤل، رېبل (ل پکښې د مصدر نخښه ده) $P =$

للون = Raud (اوستا، تاجکي)

جارو کؤل = روفتن (فارسي)

لو کؤل = Raud (يعنوبي)

رېبل = Raudal (پښتو)

شوتل رېبل، گیارودل توپیر نه لري.

***

رَسُول:

رَسُول - رساول، رسېدل: عربي کښې اصطلاحاً پېغمبر

استاذي، رېبار.

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ (الحجرات ۱۱)

رسا: شيش، بې خطا، رسول ټکي قرآن پاک کښې ډېر راځي.

(۱) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ

زما دوه سترگي ولاري ته څلور شوې

که ښکاره ديار دلوري خداي رسول کا

(خوشحال)

څار تر تار سوله تامې يار لېدو په سترگو

راشه راشه چې دې دواړه کسې چومم

(خوشحال)

راد:

په معنی د مېړنې پیاوړه

قوت = Arat (اوستا)

جگړن = Rat (زړه سلاويانی)

جنگيالي = Ratis (سنسکرت)

راد ايندو اروپايي ريښه لري.

خواست دُعا په اسانۍ کله قبلېږي

د تقوی په کار خوراد نه شي سړی

(خوشحال)

روژه: رمضان

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ (البقره)

روژه غېر رمضان سره نژدې دې. که د رمضان 'م' په 'و' اوض په

'ژ' واپری نور وروژه به شی. روژه مونږ د "ژا" په حواله هم خپرلی

ده. پارسی وان ورته روزه وائی هندوستانی هم ورته روزه وائی. هندی

کښې "بهرتا" وائی. پښتو نړیوال په آریه کښې گڼی او عربی په

سامی کښې. د روژه او رمضان نزدیوالی د اسلام د څرگندیدو نه

مخکښې ښکاری. د اسلام نه وړاندې که د پښتو عربی خپلوی

کیدلی شی نو د سومیریا اکادی زرغون شاه (King Sargon) نه

علاوه ایکی یو ځای کښې کیدې شی دغه ځای د بنیادمو د وپرومبی

ژبی ټاټوبي یعنی پښتونخواه ده.

که د "بهرتا" نه به پر یوزی نو "رتا" پاتی کیږی چی په آسانه

تری روژه جوړیږی.

روژه ← رمضان ← روزه ← بهرتا (رتا)

د ژبو ویش په یو کلک سوچه پوهنیز بنسټ پکار دی.

آریایی او سامی نسلی بوی لری. پوهنه د نسلونو تابع نه وی. ټول خلک وائی چې پښتو آریایی ژبه ده او عربی سامی ده. زمونږ دا لیک عربی سره د پښتو دومره تړون څرگندوی لکه څومره چه سنسکرت او ستا او انگریزی ژبې سره ې ښکاره کوی. داسې بریښی لکه دغه ژبې د پښتو نه وتی وی دا نه چې پښتو د هغوی یو یا بل تېر کښی ده. دا زما ذاتی اخذ (derivation) نه دی. د لوستونکو وړاندې پروت سپړ دی کتاب دی. که څوک وائی چې مزکنی حقیقتونه دغسی دی نوزه وائم چې یو څه هم د پوهنې نه بهر کیدی نه شی.

ما قرآن منلی چی نازل دی له آسمانه

نور و ته بڅښلی چې خبری یونانی ده

(خوشحال)

★★★★

شَتَّى :

وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى (الحشر ۱۴)

"اوزرونه د دوی تار په تار دي"

مگر زړه ئې د هاتېې دی چې زغمې ئې

د شېتې چې د خوشحال په زړه شولکه

(خوشحال)

د خوشحال د شعر نه څرگندېږي لکه شیتې څه خطرناکه لکه د غشي څه شی دی. شتی. نن سبا د جوارو وږي نه دلري شوو دانونه وروستو پاتې برخې ته وایي چې دخشاک په ځای استعمالېږي. مېښواو غواگانو یو خوراک هم دی نور څاروې ئې هم خورې.

***

شفتین:

Shafath = (الشمس ۹) شفت

Shawad (th=d) شود

Shawand (n=extra) شونډ

Shonde (final step) شونډې

د پښتو ژبې شخوند هم د غسې نزدې نزدې مطلب وړکوي. داسې ښکارې چې څلو کښې و په ب بدل شي يعنې ښه لب لپه: لب Lip = د عربي. د بَد، پَت، هت او لاس څېړنه وړاندې شوې ده. Cheilo يوناني کښې څلې ته وائی.

***

شمس:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (القرآن)

د عربي. شمس د شمس نه وتې دی، شمس د شمعي نه وتې دی. شمس لکه د سراج معنی لري. دا خبره چې شمع پښتو ده، مونږ د شونتۍ ټکۍ وړاندې کوو. دا کښې ټې تصغير دی او اصل ټکۍ

شون يا شوېنې دى. شوېنې او شعاع يو شى دى. د شونتې. غږ په
شومئې هم کېږي. شومئې نه شمس جوړ شو. شومه دم يوه محاوره
ده. د شونې بل شکل شوان د شعاعپشان دى. شونتې. يا شونې ته
ليست اوليتکې هم وايي ليت د انگلېسي light سره نژدې دى ليت نه
ديت، ديا، ډيوټ، ډيوه اوځي. قرآن پاک کېنې ”شَوَاطُ“ راغلي دي.

شوان د انگلېسي shown او shine سره نژدېوالې لري.
سُورج = سور + آج = سور آگ = سور اور

سورج هور + آگ: د دې وروستۍ حصه هندته لاره هلته ترې آگن،
آگنې جوړ شو. اور مخې: سور مخې: سور سپين

***

تَعْنِي:

= تېن: ټاکلی

- په رضائې خپل خاطر ورکړو وياړته

په خوشحال محصل نه وود چاتېن

(خوشحال)

- چې تعېنه د اهارگر مه سېلۍ شي په چمن کېنې

گلونه د لاله لکه بادشاه پرېوزې له تخته

(خوشحال)

په چاخه ورتېن کول محاوره ده. تېن کول به غالباً درې

گواهانوسره اثبات کلکولونه وټې وې لکه مونږ وايو درېم ځل حق: د

خداي حق.

***

تمنی:

(۱) مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا تَمَنَّى (الواقعه)

چې په درست تومن اوڅاره

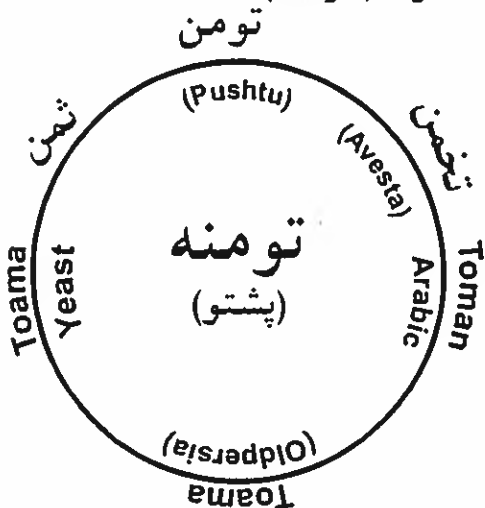
نن هغه ده زما ياره

(خوشحال)

تومن: تېر: قبيله. قام، ډېری، طائفه، عشيره، علاقه، مېنه،

سيمه، بوزغلي.

(۲) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَمْنُون (الواقعه)

تومنه د yeast وهلې هغه گوټ ته وايي چې هغې سره پټې

مستو کښې بدلېږي. ذخيره هم بللې شي. تروه، مائع هم ورته وايي.

تومان یوه سېکه هم ده. اوستاګڼې ورته تومان Taoximan وایي
لرغونې پارسي ورته Toama وایي، تخم، تومه او تومنه ته اوستاګڼې
توښمان وایي. داتوري اوستا هم د پښتونه اخستی دی او داوستانه
دپارسي په لار عربي ته لاړو.

کۀ د کلي، د اولس، د تومن بزګر وي
ومېلمه وته ئې کژمکرر چرګ وي

(خوشحال)

زرتشت ې سپين تمان يا سپيتما باله: داسې سړی چې جوهر
ئې سپين سپېڅلی وو. تو منې ته خميره هم وائي.
په درست کلي کې مې يار دی هغه کس
چې په درست تومن او څار دی هغه کس

(خوشحال)

﴿وَشَرَّوْهُ بِثَمَنِ بَخْسٍ دَرَاهِمٍ﴾ (سورة يوسف)

ثمن = Thaman ث th = لکه ثاقب، حرث، ثاني، ابن هيثم
مونږ کړي دي. دغه Thaman = تومن، تومن د قيمت نرخ معنی
داسې ورکوي لکه مونږه بره وکښل.

***

تَنُورُ:

تنور د پښتو توری دی. تناره هم وئيلې شي. جوالهقي او ثعلبي
وايي چې دامعرب شوی دی. جلال الدین سيوطي ئې هم معرب ګڼي

تنور دتن + اور مرکب توری دی، تن اور: د اورتنه

- پخپل آه مې باورشته اثریه وکا

رقبېان به ورلړونې د تنور کړم

(خوشحال)

وَفَارَ التَّنُورُ (القرآن)

هندوستان کې ئې تندور بولي-

***

تعدی:

تادې: بېړه، جلتیا، زر، زیاتې، زور، ظلم

۱: ﴿وَلَا تَعْدُ وَفِي السَّبْتِ﴾

په خالي کښې زیاتې مه کوی

۲: ﴿وَلَا تَعَاوُنْ عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾

په گناه اوزیاتې کښې مدد مه کوی

۳: ﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ﴾

چا چې مات کړه بریدونه د الله

***

تابیا

تابیا دیو پېښې څه بند بنا تړل- فکر او تدبیر، مخنیوي سره

نزدې معنی لري- ممکنه ده تابع رېښه لري- معنی ئې ده ورپسې-

***

تباہ: تَب:

۱: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَ﴾

تبا سوچه پښتو ټکی دی. تبې تبخې ته وايي چې په نغرې پروت وي، تبغنه ورته هم وايي.

***

توره Taura:

کامل صېب ليکې چې "توره په ترکې کښې قاعدې اورسم ته وايي. حکم سلطاني. پښتو کښې هم توره د ځنې خاصو رسمونو نوم دی".

پارسي. او هندي کښې "طور" شته چې طريقه معنی لري لکه بطور تحفه، بطور مثال، بطور تبرک وغېره.

تورات د عبراني. ډېر مشهور کتاب دی چې مطلب ئې شريعت يا قاعده ده. شريعت موسوي ته تورات وييلي شي.

د قرآن پاک مطابق په موسي عليه السلام نازل شوې کتاب ته تورات وايي.

(۱) ﴿فَأْتُوا بِالَّتَّوْرَةِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

(۲) ﴿مَنْ قَبْلَ أَنْ تُنْزَلَ التَّوْرَةُ﴾ (آل عمران: ۹۳)

پښتو کښې توره هغه ښځه نومېږي چې قانون پرې نافذ شي. لکه وايي فلانی د فلاني سره توره شوه. هسې هم چې په چالزام اولگې نو وايي تور پرې وړېږي شو.

﴿وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾

(مانده: ۴۳)

توره هسې هم یو لیکلې شي ته وايي. گوته ئې توره کره.
پټې ئې خرڅ کړو. دانگرېزي Black and white کښې دغه
معنی پټه ده.

- چې خورول، گټل، بخښل کره ځوان هغه
چې توره لري د تورې خان هغه

(خوشحال)

- نور پښتانه ډېر دې خو یوزه پکښې توره یم
واخلم، ورکړم، بند کړم، پرېږدم، ووژنم تر دمه

(خوشحال)

داسې ښکاری لکه د خوشحال تروخته داتکې عام وو. نن
صبا نشته. توره پېسې یاسېکې ته هم وايي چې ډېره کم ارزه وي.

- منت دچامه وره د یوې تورې

شونلې کښې مه رده په غوړې سپوړې

- کله کله پکښې هسې ارزانې شي

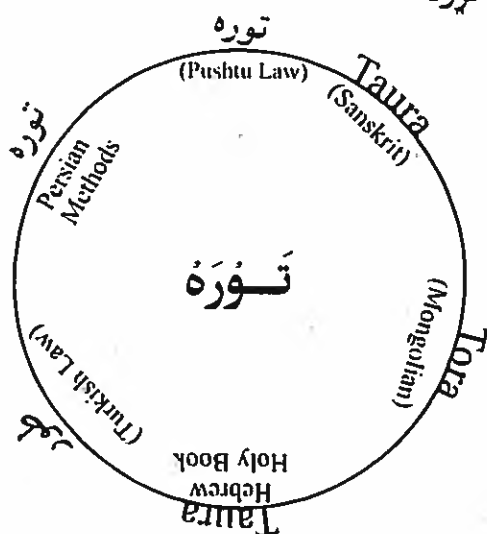
چې په دوه توره د سلو مهماني شي

- ډاکبر بادشاه په دور

شود خپل اولس تور خان

د تور خان مطلب د دستور آئین نافذونکې دی. تور خان،

سپين خان، کپوت خان نومونه پښتنو کښې ډېر دي. تورخان د دوست شينواري مطابق ممتازته وايي او هغه هم چې کلنگ مالیه ورته معاف وي. توريټي يا ترويتي د علم نجوم ماهرته وايي. کله چې مجوسيان د تورات موسی نه خبر شو نو هغوي د تورات نه توريټي يا ترويتي جوړ کړو.

تاريخ کښې د توره بان يا توره من، مهر گل او سلم تور نومونه راځي. توره مان او مهر گل د هغه قام څخه دي چې په سپينو هونانو white hunس ياد دي. دا پښتانه وو بل څوک نه وو. معلومېږي چې دا د اپتاليانو يا ابداليانو معلومه قبيله ده. دوي د بده مذهب مخالف وو او د هندو مذهب هم مخالف وو. د پښتو ژبې الفبات ته هم تورې وايي. خوشحال خان خټک د يونه زياتو شعرونو کښې د سلم تور حواله ورکوي.

- لاهم هغه دې چې په کښې ورکې

هونبره لښکري دسلم تور دې

- سلم تور غوندي فلک هسې پرې نښول

ډېر نا امله د کردار د لاسه خوار وو

کامل صېب لیکې چې سلم تور دایران دبا چا فرېدون د

دوو ځامنو نامې دې زما په خیال سلم په سلو کښې چون او تورې د

قبیلې نوم دی. د تور د ټکې نه برېښې چې دائې قبائیلی نوم وۀ او د

تورو هونانو Black hunس ته ئې تعلق وۀ.

تورې په اوسنو پښتنو کښې یوه درنه قبيله ده چې شيعه

مذهب لري. طوری هم لکه د بنگېنو دروېښانې خوزون مرستیال وو.

پښتنو کښې تور ترین اوسپین ترین هم څرگندې قبیلې دې.

د تور اوسپین د ټکونه علاوه پخپله ترین د تورې سره غږې موزونیت

لري.

تاریخ طبرې کښې د ایتالیانو (ابدالیانو) یوه پېښه راغلې ده

چې دوي د "اورسې" غونډۍ نه ښکته ټون وکړو. د دغه قبیلې مشر

اخشوار وۀ چې د هغه یو زوی تورمان یادېږي. Turmana دغه

تورمن، تورمانه یا تورمېښه هندي تاریخ کښې د تورابان په نوم یادېږي.

تورابان کښې د "تورې" رېښه موجوده ده. دۀ په هند قبضه وکړه. د دۀ

زوی مهرگل، مهرگله یا مهراکله په کشمیر قبضه وکړه. دوي د اور

ستائیوال وو. داپېښې د ۵۰۰ میلادي خوا وښادې. د کُشان او

توره مانه سیکې او خزانې تر ننه پرېمانه موندلې کېږي. کوشان غلزيان وو. ایتاليان هیون سانگ هم یاد کړې دي. یعني په دې سیمه د ورود اسلام سره نژدې وخت و. تورهن، سپین هن لکه د تورترین، سپین ترین په غلزي اودراني منطق کېږي. په هر حال هنان پښتانه وو. هنانوپه اروپا هم پرغل کړی و.

ابدالي ياد راني يوه داسې قبيله ده چې د اسلام نه وړاندې او د اسلام نه وروستو دواړو وختونو کېنې ئې په ګاونډي ملکونو تسلط موندلی و. پښتونخوا کېنې به داسې کلې ډېر کم وې چرته چې یو دوه دراني خانان نه وې. هندوستان کېنې ئې هم نسلي اولاد ډېر دی. په افغانستان ئې تراوسه بالادستي قائمه ده.

- چارې د دهر په خپل دستور دي

لکه په تورو په سپین مسطور دي

دوئمې مصرعې تورو په سپین ته Black & White وائي

ورسره دستور راوړل زموږ مرسته کوي. د هندوستان د آخري راجا نوم په کتابونو کې "پرتھوي راج" راځي. ددوي نوم غږ کله داسې کېږي لکه "پ" زور لري. کله د "ر" لاندې زېروي. خوشحال بابا ئې داسې یادوي.

- چې دهلي ئې رانیو له پتورايه

په دا کار کې ئې ډېر کړی مشقت وو

- چې ئې سرد پتورا پرې کړوله تنه

شپږ سوه دولس کاله کم سن د هجرت وۀ

په شعرونو کې ”را“ د راجا لنډیز دی او نوم ئې پتورا دی. دا په ”توره“ دی. یعنې په آئین، په قانون، په دستور، په شریعت یا جائز او مستحق پاچا. باچایان دغسې نومونه په ځان پردي. د هغه سر لښکر کاندې راو نومیږي. راو هم د راجا، رای په ځای دی. کاندې یا کنډې هغسې معنی لري لکه مونږ دې کتاب کې د ملاکنډ سره لیکلي دي. د کنډې مطلب یو بهادر، تورزن، تللی راځي. په کنډه، په تله (میزان) ته وائي. اوریدلي مې دي چې دغه جنگ کې له هر اړخه سپایانو یو بل مقابلې لره په پښتو ژبه بلل. ډېر امکان دی چې دغه باچا د هند د جیپال او انند پال نسل کې وي. دواړه خوا وشا دوه سوه کلونه تر منځه لري. پښت نهر و پخپل کتاب کې پرتهوي راج خپل اتل یا هیرو گني. رای = راجا، ی، = ج. گورنر کېرو ورته Rai Pithora نوم لیکي. Prithvi د مزکې معنی لري. وطن، مادر وطن Prithvi : Mother earth. د پرتهوي راج معنی شوه شاه عالم. مونږ چې د توره کومه شننه کوو ورسره سمه ده.

د جیپال نمسي او دننگ پال زوي ”تروجن پال“ ښۀ په څرگنده ”تورزن پال“ دی.

توان او زور، مې واپۀ تۀ ئې

بې تانۀ پېرم پسه توره

(خوشحال)

پېرو پلور معنی داخستلو او خرخولو لري. نه پېرم = نه اخلم،
توره یو کم قیمتہ سپکه پیسه یا سیکه. زما ټول همت او قدر ستا په
سبب دی چې ته راسره نه یې نو باقي پاتې ځان په یوه پیسه هم نه
اخلم. زه که گران یم نو ستا د مخه گټه دیو د مړي هم نه یم.

د توره دومره څېړنې سره که مونږ د طورو کلی او د تورو غریاد
نه کړو نو کمي به وي. طورو معیار دوه بیل بیل کلي د مردان نه په نیم
ساعت پیاده مزل پراته دي. د پوهنې د یو مرکز په حېث طورو ته وږه
بخارا وائي.

دا دیوسف منډن په خاوره تر ټولو ژور ځاني دی د سیکانو باچا
گردی کې طورو دیوسفزو څه عارضي مرکز وه. هر کله چې سیکان
او د بریلی، شېخان دواړه د فېرنګي آله کار وو. لکه د شاه ایران دربار کې
انګرېز سفیر د شاه زمان سدوزنی. د مخ نیوي یا شاګوډار لره ناست وه.
د فېرنګي راتللو سره د طورو سرداري هوتي ته لاړله. دواړو په پښتون
اولس بې حده ظلمونه کړي دي. طورو معیار د کلپانۍ په غاړه پراته
دي. د خوشحالیاتو سره ژور تړون لري. دا خلک د باچا خان مرستیال
وو. تورو غرد خوشحال د ښکار سره نوم گټلی دی. ددې غر لمن کې د
خوشحال خلی دی.

تور غرنې د هوډي دی تر تیراه پورې سم تللی

نیلاب اولنډي دواړو عجب سر ښی په پای

د کابل شاهانو په وروستنیو باچایانو کې یو "لږه تورمن"

یادېږي. پښتو کې به دا راجا تورمن وي. د وزیر اعظم نوم یې قلاړ و. هغه د خپل بادار نه واک و ترولې او پخپله بادشاه شو. دا پېښه د ۸۷۰ء نه وروستو وه او دوي هند ته راغلي وو. د قلاړ اولاد کې کمالو او جېپال راځي. دا مهمه ده چې "دستار نامه" کې یعقوب لېث ډېر ښه ستائیلې شوی دی. "لږه تورمن" زموږ د توره سره تړلی دی. دوي پښتو ژبه وئیله. او د نسله پښتانه وو. موږ د توران او توراني توري هم داسې څیړلي شو. توراني، ترکو پخپله د ترکی غږ (تورکي) هم دغه شان دي. ترکان عثمانیه هم دغه دي.

توري خپل د اتمانزني وزیر و یوه څانګه ده. توره د شمشېر معنی په هر حال لري. تورنگ زني یا تورمزي د اشغریو غټ کلی دی. توروسک یو کلی بونېر کې د کړاکر نه ښکته پروت دی. توروسک وزیرستان کې یو کلی دی. "توریزونه" د طوري قبیلې دستور ته وائي.

***

تل:

د اد پښتو ژبې سوچه او پخې خپل ټکی دی. ډېرو معنو کښې راځي. لکه غوښې تلې شوې، وېنه تله شوه، اوبه تلې شوې. په مېدان کې تلې ښې دې د سروښې. هونېر د نه وې څرې غوښې ورته تلې.

(خوشحال)

تل په معنی دفرش، په معنی دانگن، غولې، کور راځي.
 باچایان ئې په تل رغړې، خانان ئې په تل پراته دي. جوس هم ورته
 وايي. دتل غوندې توری تل هم دی. دمزکې یوتل، یو دتوبه، دگنو
 تل، چاسره تل کېدل ورسره ملېدلوته وايي. پرتل یوبل توری دی.
 معنی ئې ده د کوچیانو هغه سامان چې له کوچېدلوترمخه بل ځای ته
 لېږل کېږي. (دوست شینواری)

پرتلی: پرتل وړونکې څاروې، په خر، سنداباندې پرتل اچول یالمسې
 تړل ته وايي.

تلیتی: دامن کوډ، وېخ، خواوشا(کامل صېب، ضمیمه تاریخ
 مرصع) تل مزکې ته وايي. دمزکې بېخ ته هم تل وايي. دکوهې
 ژورځای تل بللې شي. دکوتې دننه برخې ته تل وايي. تل د چت اپوته
 دی. تلول په غور ویا تېلو کښې سره کولوته هم وايي. تله کړه
 معنی توې کړه، ښکته وغورزوه. دیوشي تل ته رسېدل ډېرې ژورې
 معنی ته رسېدل وې. یا ډېرې ژورې پوهنې ته ورېږتول
 وې. ترټولو ښکته نقطې ته تل وايي. غالباً چې دتل سم اپوته توری
 هسک دی. هسک اوچت وې. اودغه د چټ رېښه ده. چټ ورته
 ځکه وايي چې دتل نه وچت وې. تل مزکه اوچت هسک یا اسمان
 وې. قرآن پاک کښې د اسماعیل علیه السلام دقربانی په حقله راځي.
 فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ (الصف ۱۰۳)

ژباړنه: "نو هر کله چې غاړه کېښوده دواړو، او وايي چولو دې په اړخ" یا نو کله چې سلامې شو او تنډه ئې تاو کړه. یا کله چې هغه تندی په مزکه کېښودو. معنی د تل شوه "وايي چولو". تاسو وکتل چې دلته د قرآن تل د پښتو د تل معنی کېښې راغلی دی. تله کېښې "ه" حرف اسم اشاره ده. اَسَلَمَا هم پښتو ريښه لري. پښتو کېښې سلامې کول داسې وې لکه چې د پټې خه حصه په غاښور داسې سمه کړې چې خه حصه بره وې او خه ښکته اوږه د سلامې ځای ته بهېږي. دېره نه ښکته رابښکلو ته د هغې ځای سلامې کول وايي. د لاسونو ورغوي ته تلې وايي. د پښو لاندې برخه تلې بللی شي. ازغې ئې تل کېښې ښخ شو. تلې مې پولې شو. تل، تله، تله، تله کچ کولو او برابرولو ته وايي.

تَلَّةٌ لِلْجَبِينِ: داسې به وي. "ه" حرف لفظ اشاره ده او تل فعل دی

نوڅېړنه په تل شوه.

قَلَّةُ لِلْجَبِينِ : چې هغه سم کړو، برابرې کړوتندی. په تله تول یاتللې یوه محاوره ده. اتل یو پښتو توری دی چې د پوره سیال معنی وړکوي. د هندۍ ژبې اېتل د غسې معنی لري. اتل د اېتال ماخذ هم لرلې شي. اېتال د پښتون یوه قبيله ده چې ۵۰۰۰ خواو شاپه هند قابضه شو. تول پټې ته هم وایي

اشنائې لکه ښه تول چې ورته اش کړې

جدائې لکه ږلۍ وړانې د تول کړه

تول فصل یا کروندې ته هم وایي:

چې هم تول ځې هم دلی. داتوپان دی که ږلۍ

چې ټې وږي موندی نه شي هائی توبه له هغه کښته

تال، تالې، تاس لوی ښانک ته وایي:

ع: ورته اېنسی د مغل د حلوه تال دی

ع: د طالي که درته وایم یو تالی دی

تلاتوب، ناقلارې، تلبر، ښانک، تل ول، هلې ځلې، تلاش،

تلېدل، ورتېدل. کامل صېب د تلاتوب معنی جوش و خروش، هېجان،

غلبه لیکلې ده.

دجهان غمونه یوسرز مابل سر

که سړې ېې دباورپه تله تول کړه

- لکه باز خال د تارو د اښکار د ده دی

که څه شي زما د زړه په تلا توب

ټول او ټولند د تللو يو انداز ته وايي. تل هم د تېل يا تر تله

معنی لري. د پښتو تېل او ستا کښې Tak (تگ) او Hake دی. تېل کتل

او طالع کتل يوه معنی لري. په تېل کښې شېش مۀ زرغونوه. شېش

ته هندي کښې سړسون وايي چې له پښتو څې اخستی دی.

تېل کښې تېل ټينگول هندي محاوره ده چې اصل ښې

وړاندې پښتو متل دی. تېل کښې شېش په لاس کې شېش ته وايي.

پر بوټې دانې ته ښې هم لاتېلې کښې وايي. يعنې پر بوټو سره سمدستي

ښې مۀ زرغونوه. هندکو کښې هم "تلی تاک" ښکته گوره شته.

د تېل او هټېلې اصل يودې. هټېلې يا تېلې کښې الف او ها

وران شي. کله چې د هټېلې وروستی برخه ورانه شي نو هټه يا هاته

ترې جوړ شي کوم چې هندي توري دی. دمز کې پاتال يا يواځې پاتال

هم دغه د تل رېښه لري.

پر تل وهل يا پر تل غزول هم دغه معنی ورکوي. زموږ وخت

کښې د سياسي احتجاج نوې ډول دی.

تېلې، اټېلې او هټ اېلې، د پښتو، اوستا او سنسکرت گډه توري دي.

چې مونږ ښې يو دی تل سوچه پښتو توري دی. دې کښې شک نشته

دا د بېلې هېڅ ژبې نه اخستی شوی نه دی. داسې حالت کښې د عربي.

سره د دې يوشانو له معنی خېز دی.

د هت نه ات او د ات نه اد او د اد نه ېد جوړ شو.

”اد“ او ”اېد“ زور ته وايي قوت ته وايي. وَلَا يُوَدُّهُ حِفْظُهُمَا

(بخاري کتاب التفسير)

أُولُوا لَإِيْدٍ وَالْأَبْصَارِ (القرآن) صاحبان د لاسونو

او سترگو عربي. کښې ”يد“ لاس ته وايي لکه ييد، خذ بيدك،

ايد يهم. مونږ د ېد يا لاس خبر نه داسې هم کولی شو. ېد، ېت، هت،

هت، هت ېلې، تلې سنسکرت کښې دغه ېد، يتا دی او ېهلوی کښې

يات، ايات شي. دا خبره چې داتول ټکې د ايرانيانو په لار معرب شوې

دې ډېر وزن نه لري. د عربي سره براه راست تړون ئې زيات وزن لري. د

عربي نه د مفغن کېدو بحث ئې ښکاره لاحاصل دی.

(ژند) اوستايو کتاب دی چې په ۱۵۰۰ قبل مسيح کښې زړه

تستړه بلخي ته منسوب دی ددې يوه برخه وندېداند نومېږي (۱)

Gatha (۲) اصل اوستا.

لويه پېشکښې ده درته وایم په مثال کښې

دُر ئې په لمن کښې ورته گوره تلووه

مخ دې په پلو کښې که چراغ دی چې بلېږي

خله ده چې وئیل کا که مشکښې دې تلېږي

که دسر ملا حظه نه کړې غواص شي

ملغلرې په دریاب کښې تلې تلې

جام بېناته ورکړه چې ئې ډک یوسې ترځایه

جام ورکړه ږانده ته هسې ووايه چې تل دې

مونږ د تل معنی په پښتو، پارسي، هندوستانی او عربی کښې

وڅېړله او په گڼو متلونو مو واصله کړه. دومره به لږه نه وې. دا

پرومبی ځل دی چې یو ټکی د پښتونخوا ته رهنده او عربستانه

ختېز لوېدېز پورې یوه سرچینه لرونکې وښودلې شو دا خبره تر اروپا

اوږدېدې شي.

***

ثاني:

مونږ د غسې ثاقب، هیشم، حرث او نور شنلي دي او "ث" مو

په "th" راوستې ده. دو او دوټا هندوستانی د انگرېزي two هم ورته

نزدې ښکارې د غسې پارسي هم ده.

***

ثاقب:

ثاقب = ټپکاو

Ibn-Haitham = ابن هیشم

ثلث = درې

th = ث D = th = ث

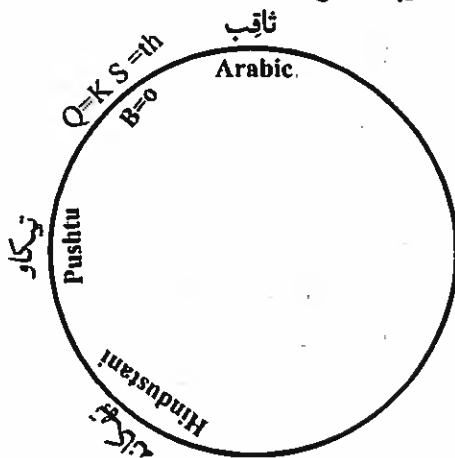
R = د = ل

Thaqib=tee-kao

tee=th=ثا

tee په ټاېدل شو   قَب = kab = kao

اوقب په کاوېدل شو

***

﴿النَّجْمُ الثَّاقِبُ﴾ (النجم ۳):

کۀ چرې مل شي د ناقابل سره

ټېکاوي نه وي رخصت ترې تل غواړي

(خوشحال)

د پښتو ټېکاو چې هند ته لاړو نو ټېکاڼه، ټېک ترې جوړ شو.

***

خياط:

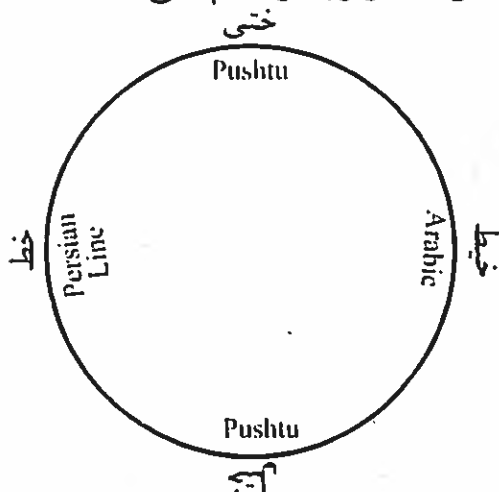
خېط په معنی د ستن تار

﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ (الاعراف ۲۹)

﴿حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ

الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ (البقره ۱۸۷)

فکر کوم چې خېط او خياط به د پښتود ختي سره تړون لري
 ختي هم د تارونو څخه جوړ وي. اسمان کښې د سحر نه وړاندې کرښې
 تورې بيا سپينې لکه د تار ښکاري. د پښتو توري "ختل" هم ورسره
 نژدې معنی لري. ختي قميص ته يا ټول جاموته هم وايي.

ثاني = داني = دپښتو دوه

th = ث

Two = Thani = ثاني

مظلومانو ته څه خونظر وکړه

په دربار دې فريادې دې جهرې خت

(خوشحال)

مونږ د سم الخياط "سپرډنه وړاندې کړې ده.

- چې د کم اختريږي وکړولوي به هم شي

چې خيړن در څخه نه شي دايوخت دی

(خوشحال)

خیری: خیرن

مَا كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَ (القرآن)

ع: چې خیرن در څخه نه شي دایوخت دی

(خوشحال)

ع: چې له یاره نه جداشي، هم غمژنه هم خیرنه

(خوشحال)

سترگې مې خیره دي "دا خبره نن هم د سترگو د مرېضانو څخه
د یو سترگو وړ ماهر په کتن ځای کښې ډېره اوږدېلې کېږي.

***

خمط:

أَكَلِ خَمْطٍ - خَمْطٌ معنی خمچې "خوړې خمچې پوسکۍ د
واز دواچوې" د خمط خمچې او براغت = وړوگې عجیبه تورې دې.
چې پښتو ته ډېر نژدې دي. خمچې یوه وړه دانه وي لکه د غوښتو
فصل وي. مارغان ئې خوړي. پخوا به غریبانانو خوړلې.

ع: که تۀ هر کله حلوه خوړې زۀ خمچې

څوک ورته باجره وائی.

(خوشحال)

***

خاطر:

خاطر زړۀ ته وایي. تصوف کښې هغه وسوسې وغېره چې په
زړۀ کښې تېرېږي، خاطر او خطر بللې شي. خوا، اړخ یا څنګ ته وایي.
خوا د نژدې معنی ورکوي. خوا زړۀ ته وایي. خوا یوې سیمې ته وایي.

وطن ته وايي. خواد وخت سره تړون لري لکه پخوا اخواد پخوا د مکان
 ښودنه ده. د خاطر تلفظ "خواتېر" کېږي معنی زړه کښې تېرېدونکې
 خبرې. "خواتېر" هغه ځای دی چرته چې فکرونه زرغونېږي.
 سرپورته کوي. د عربي خاطر د پښتو خواتېر دی اود سنسکرت
 "کھتا" ده. که تا خبرې ته وايي.

"خوائې پخه شوه" "خواسړې پرې مۀ کوه" د
 پښتونخوا مطلب د پښتون سیمه، مرکز، غاړه، اړخ، ځای، زړه دی.
 چې په خواپه خاطر نه هسې عیان شي
 ځنې څۀ چارې پیدا په داجهان شي

(خوشحال)

***

زوت

زوتول: يو څۀ په يادوياد ساتل اود کتاب نه بغير وئيل. دا
 د عربي د تجويد سره تړون لري. تجويد: جود (ج: ز او د: ت)
 نو جود = زوت

پښتو کې جوت توری په معنی د څرگند ورسره تړون لرلی
 شي. مونږ جوت توری د جغ او جوتي سره څېړلی دی.
 غم:

فَنَجِّينَاكَ مِنَ الْغَمِّ (طه ۴۰)

لايو غم راځنې لار نه وې بل راشي

مگرزه پېداپه ورځ د شور و شریم
 ”واړه سردرگم کښی گم = غم راځی -
 (خوشحال)

***

غزال:

Gazella thomsoni

Gazella فرانسېسې

Gazelle انگرېزي

(Antelope)

A soft Eyed animal

(Oxford)

Gaze په معنی د نظر، کتل، یو نظر، سترگې مې گزې مزې کېږي -

ع: په ښه ښهوه رفتار کاندې غزاله

(خوشحال)

غزال پښتو شاعري، کښې ډېر زیات راغلی دی - د خوشحال بله

مصرعه کې ئې تلل ستائيلي شوي دي - د تگ نه ئې زیات کتل
 زړونه راکاږي -

ع: چې ئې ونیسېم په غېږ کې راته گوري

(خوشحال)

کبلې او غزاله به یو وي - غزاله کې اصل رېښه د Gaze ده -

***

غراب = غرو = Crow

د غراب نه غرو داسې جوړېږي لکه آفتاب نه پیتاو، تاب نه
تاو، دوا به نه دو واو، گرداب نه گرداو، د Crow نه قرا = قارغه = کارغه =
کراغ، د قرو نه خرو = کرو = کوا (هندوستانې) (ق = خ) (کرات کرات)
زاغ پارسي ده. زاغ د عربي. په معنی درېدلو خوزولو.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ (القرآن)

مِثْلَ هَذَا الْغَرَابِ (القرآن)

Koraci od Process د اوگي د هډوکي يو شاخ يا خانگه ده.

د دې شکل لکه د کارغه وي. Koraco په يوناني ژبه کې کارغه ته

وائي. Koraco د کارغه او Crow دواړه سره يو شان غږ لري.

(۱) کارغه (Pushtu)

(۲) (Greek): Koraco

(۳) (English): Crow

(۴) غراب: (Arabic)

(۵) کوا: (Hindostani)

(۶) زاغ: (Persian)

(۷) کیکا: (Sanskrit)

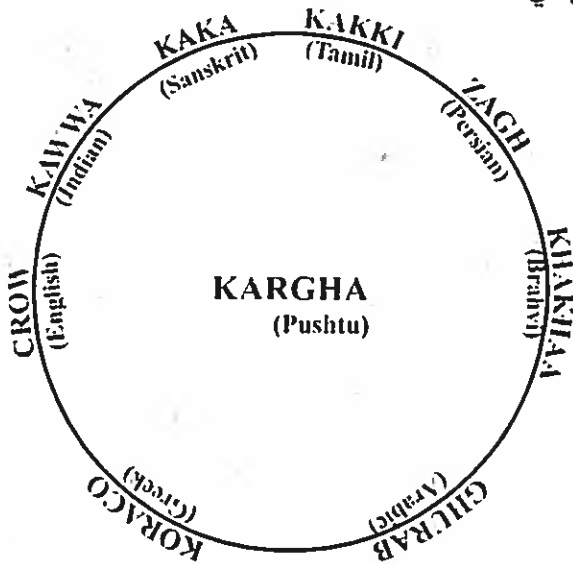
(۸) (Tamil): Kakkai

(۹) Khakha (براهوي)

(۱۰) (Malti) Khakha

وئیلی شي چې داتوري دره وړ (Dravidian) دي اوسنکرت

ترې پورلي دي-

***